ØKONOMI

og

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 31. Årgang . Nummer 4 . 1957
København 1958

ØKONOMI OG POLITIK

31. ÅRGANG . NR. 4 . 1957

INDHOLD

ERIK RESKE-NIELSEN: Omvæltningen i Nordafrika. III.
Algier 247
ERIK MORTENSEN: Fødevareforbrugets udvikling i industrialiserede lande 274
Den internationale økonomiske situation 297
Den danske økonomiske situation 306
Politisk kronik 320

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1958

FORFATTERNE

ERIK RESKE-NIELSEN: Lektor i den nyeste tids historie ved Aarhus Universitet og leder af dets journalistkursus.

ERIK MORTENSEN: Cand. polit., ekspeditionssekretær i landbrugsministeriet, fra 1947 til 1957 tilknyttet den økonomiske afdeling i FAO, De Forenede Nationers ernærings- og landbrugsorganisation, fra 1951 til 1957 som chef for afdelingen for havebrugsprodukter, vin og tobak. Har forfattet en række af FAO's markedsundersøgelser og tidligere artikler i Økonomi og Politik samt Nationaløkonomisk Tidsskrift.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hefter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær cand. polit. JØRGEN L. HALCK. Redaktionsudvalg: Professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, professor POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 30. juni 1958.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

OMVÆLTNINGEN I NORDAFRIKA. III.
ALGIER

ERIK RESKE-NIELSEN

I morgentimerne den 1. november 1954 brød det algierske oprør ud. Det skete på et tidspunkt, hvor roen i Algier stod i modsætning til konflikterne i Tunis og Marokko, og oprøret indtraf netop som Mendès France's tunesiske politik begyndte at sætte frugt, og som det så ud til, at Frankrig kunne redde sig nogenlunde helskindet ud af sit nordafrikanske dilemma. Siden har det algierske problem mere end noget andet optaget sindene i Frankrig. Flere regeringer har lidt skibbrud på det algierske spørgsmål, og Frankrig har sendt en halv million soldater til Algier, uden at de har været i stand til at slå oprøret ned. Kampene i Algier har virket ind på Frankrigs militære styrke i Europa og dermed på dets politiske indflydelse på andre områder, og Algierkrigen har været en alvorlig belastning for de franske finanser. Den har også øget Frankrigs modsætninger til den muhammedanske verden som helhed, og den har på meget faretruende måde sat resterne af fransk indflydelse i Tunis og Marokko på spil. Den fortsatte krig i Algier har betydet, at kløften mellem Frankrig og disse to nye stater er blevet stadigt dybere, og dermed også, at der er opstået risiko for, at Tunis og Marokko ikke vil være i stand til at fastholde det vestvenlige standpunkt, de ellers har lagt sig fast på, men at de i stedet efterhånden vil glide ind under indflydelse fra storarabiske strømninger og ægyptisk neutralisme. Derved er Algierspørgsmålet blevet hævet op fra at være et fransk-algiersk anliggende til at være et centralt storpolitisk spørgsmål.

LANDET OG FOLKET

Den franske erobring af Algier fandt sted et halvt århundrede før underlæggelsen af Tunis og trekvart århundrede før oprettelsen af protektoratet over Marokko. Allerede i 1830 gjorde Frankrig sig til herre over Algier, men først efter et par årtiers forlob havde franskmændene helt sikret sig grebet om landet. En omfattende kolonisering begyndte tidligt,

og i sidste halvdel af det 19. århundrede indvandrede der ikke alene mange franskmænd, men også et stort antal spaniere, maltesere og italienere. Europæerne blev hurtigt et langt stærkere element end i Tunis og Marokko. En af årsagerne hertil var, at Algier i modsætning til de to andre lande aldrig havde udgjort nogen fast politisk eller national enhed. Under det århundredlange tyrkerherredømme lå den faktiske magt hos lokale stormænd. Disse ernærede sig hyppigt som pirater og slavehandlere, der kun sjældent adlød den s. k. »dey«, som formodedes at være Algiers overherre.

På det tidspunkt, da det algierske oprør brød ud, havde landet ifølge fransk statistik ca. 8,3 millioner indbyggere, hvoraf 1.230.000 var europæere og jøder – et tal som dog synes at være for højt. I den muhammedanske befolkning udgør kabylerne i Atlasbjergene mellem byen Algier og Bône et særligt islæt på henved 2 millioner. Kabylien er en af de tættest befolkede og mest forarmede dele af Algier, og dets befolkning har under det franske herredømme gjort sig bemærket ved et stærkere fremmedhad og mere religiøs fanatisme end de algierske muhammedanere som helhed.

Algier er af areal godt fire gange så stort som selve Frankrig, men det er kun kystområdet og det inden for liggende bjergland, der er beboet og opdyrket i større udstrækning. Mellem de fastboende bønder i disse egne og de kvægavlende nomader i steppeområdet ned til Saharas ørken har der fra gammel tid bestået modsætninger, samtidig med at de er blevet knyttet sammen af en økonomisk vekselvirkning.

I syd har Algiers grænse hidtil fortabt sig ud i Sahara-ørkenen, men spørgsmålet om, hvor den går, er blevet aktuelt dels som følge af oprøret og mulighederne for, at Algier kan gå tabt for Frankrig, dels som et resultat af frigørelsen af Tunis og Marokko. Problemet er blevet så meget alvorligere, som det i løbet af de sidste år er kommet til at stå klart, at der findes betydelige råstofrigdomme i Sahara. Jernmalm og fosfat har gennem nogen tid været udvundet ved Tebessa nær den tunesiske grænse, og man har vidst, at der desuden fandtes zink, bly og stenkul. Hertil er nu kommet olien. De første store oliefund blev gjort i Sahara i begyndelsen af 1956 i Edjelé-området og noget senere på året fandt man rigere forekomster ved Hassi-Messaoud, der ligesom Edjelé ligger ret nær ved Tunis. Man har anslået, at Sahara allerede i 1959 vil kunne producere 9 millioner tons olie. Nye jernlejer er fundet tæt ved grænsen til Marokko, og desuden er der konstateret forekomster af mangan, tin, wolfram og uran.

Den betydelige europæiske kolonisation i Algier og den kendsgerning, at landet ikke forud for den franske okkupation udgjorde nogen politisk eller national enhed, har bevirket, at Frankrig har behandlet det på en helt anden måde end Marokko og Tunis. Derfor opstod den tanke at gøre Algier til en del af selve Frankrig, således som det skete ved den nye for-

fatning i 1946. Herefter var Algier ikke længere en fransk koloni, men en del af Frankrig. Det gjaldt dog kun kyst- og bjergområdet i nord, mens de såkaldte sydterritorier blev stillet under fransk militær administration. Nordalgier kom under ledelse af en fransk generalguvernør og inddeltes i tre departementer – Oran, Algiers og Constantine – med samme status som almindelige franske departementer.

En nærmere ordning af Algiers forhold blev vedtaget af den franske nationalforsamling i 1947 med den s. k. Algierstatut. Baggrunden for ændringen i Algiers styremåde var, at man lige havde oplevet den første store rejsning mod franskmændene i et århundrede. Den strøm af nationalisme og frihedstrang, der under 2. verdenskrig gik gennem Marokko og Tunis, berørte også muhammedanerne i Algier, og i maj 1945 udløste en tilfældig episode en større antieuropæisk tumult i Constantinedepartementet. Den spontane rejsning blev slået ned af fransk militær under stor blodsudgydelse, og roen var dermed genoprettet for næsten et ti-år. Men begivenhederne i maj 1945 havde vist, at det også ulmede i Algier, og mange franskmænd tilskyndede derfor til reformer, mens tid var. Et udslag heraf blev Algierstatutten 1947.

ALGIER-STATUTTEN 1947

»Statut organique de l'Algérie« blev vedtaget af den franske nationalforsamling den 20. september 1947. Den skabte bl. a. en »algiersk forsamling« med to kamre, samtidig med at den fastslog, at »enhver algierer er fransk borger, uanset afstamning, race, sprog eller religion«. Ikke desto mindre gennemførtes ved oprettelsen af den algierske forsamling en deling af algiererne i to kategorier, nemlig de, der havde stemmeret til førstekammeret og hvis borgerlige status var fransk, og de, der stemte til andetkammeret og nøjedes med »lokal« status. I førstekammeret var repræsenteret en halv million europæiske stemmer foruden 70.000 udvalgte muhammedanere, mens 1.450.000 ikke-priviligerede muhammedanere havde valgret til andetkammeret. I begge kamre var der 60 medlemmer, således at de europæiske stemmer var sikret betydeligt større vægt end de muhammedanske. Desuden bestemte statuttens artikel 39, at Algier-forsamlingen nok skulle træffe sine beslutninger med almindeligt flertal, men på generalguvernørens foranledning kunne en fjerdedel af medlemmerne erklære en afgørelse for ugyldig, hvis den ikke var truffet med to trediedeles flertal. Kolonisternes greb om forsamlingen var således solidt sikret.

Der fandtes desuden andre bestemmelser, som skulle gøre det næsten umuligt, at udviklingen kunne føre magten fra franske til muhammedanske hænder. Alle de pæne demokratiske reformer skulle nemlig i realiteten gennemføres af den algierske forsamling, hvor colons kunne hindre, at de

kom længere end på papiret. Således skete der intet for at gøre arabisk til Algiers andet officielle sprog eller for at gennemføre undervisning i det i alle skoler. Heller ikke realiserede man bestemmelserne om, at flere muhammedanere skulle ind i administrationen, eller at det lokale selvstyre skulle demokratiseres gennem afskaffelse af de såkaldte »communes mixtes«, hvor en af generalguvernøren udpeget fransk administrator egenmægtigt herskede over et stort område.

Stærkt medvirkende til at gøre Algierstatutten illusorisk var den måde, hvorpå den franske administration i Algier arrangerede valgene til det muhammedanske andetkammer. Partier, der virkelig repræsenterede den arabiske befolkning, blev holdt så stærkt nede som muligt, og gennem forskellige manipulationer sikrede franskmændene i stedet valg af uskadelige »beni-oui-ouis«.

Algierstatutten 1947 bestemte også, at Algier i den franske nationalforsamling skulle repræsenteres med 30 deputerede, foruden at der i republikkens råd skulle være sæde for 14 medlemmer fra Algier og 18 i den franske unions forsamling. Halvdelen af disse repræsentanter skulle være muhammedanere, selv om det kun er godt en tiendedel af Algiers befolkning, der ikke er muhammedansk. Repræsentationen i de franske forsamlinger, skulle tilsyneladende vise Algiers ligestilling med Frankrig eller rettere, at Algier var en del af Frankrig. Men det var så som så med ligeberettigelsen. Skulle Algier have været lige så stærkt repræsenteret i nationalforsamlingen i forhold til folketal som det egentlige Frankrig, måtte det i stedet for 30 deputerede have haft 125.

ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD

Reformerne i 1947 kom således ikke til at bane vej for en ny og lykkeligere udvikling i Algier. Den muhammedanske befolkning var omtrent lige så fjernt fra ligestilling med europæerne som før, og det stod helt klart, at de hvide i Algier ikke agtede at afgive en tøddel af deres magt.

Blandt colons var det højre, der dominerede i politisk henseende. Partierne var de samme som hjemme i Frankrig, men gaullister og uafhængige stod langt stærkere i det algierske førstekammer end i den franske nationalforsamling. Højre var mere end dobbelt så stærkt repræsenteret som centrumspartierne, og venstregrupperne samlede kun få stemmer. Fascistiske tendenser manifesterede sig hyppigt, og der eksisterede så godt som ingen oppositionspresse, lige så lidt som der i Algier – i modsætning til Tunis og Marokko – blev udviklet stærke og uafhængige fagforeninger. Det var tydeligt, at Algier politisk beherskedes af »gros colons«, de store kolonister, mens den jævne europæiske befolkning ikke

havde meget at skulle have sagt – hvilket ikke på nogen måde betød, at de foretog tilnærmelser til muhammedanerne for at føre en demokratisering igennem. For de europæiske algierere gjaldt det i det hele taget, at de først og fremmest var interesserede i at opretholde deres mere eller mindre privilegerede stilling. Af den grund stillede de sig enten ligegyldigt overfor eller direkte modarbejdede en forbedring af den muhammedanske befolknings økonomiske og sociale kår eller af deres uddannelsesmæssige standard.

I mange tilfælde var også deres forbindelse med det franske moderland svækket, efter at talrige familier i tre eller fire generationer havde levet i Algier. Man så derfor også en tid, inden den arabiske nationalisme gav piben en anden lyd, tendenser blandt kolonisterne til at arbejde for en selvstændig algiersk republik, så det hvide oligarki i Algier kunne få frie hænder til at udnytte de forventede rigdomme i sydterritorierne til egen fordel frem for at se hjemmefranskmænd løbe af med profitten. På den anden side betød tilknytningen til Frankrig en betydelig sikkerhed mod det muhammedanske befolkningsflertal, og som franske borgere havde de besiddende kolonister naturligvis altid mulighed for i en snæver vending at vende tilbage til Frankrig med en betragtelig del af den formue, de havde skabt sig i Algier. Mange europæiske algierer havde allerede inden oprørets udbrud i 1954 foretaget pengeanbringelser i moderlandet, men fristelsen til at vende tilbage til Frankrig og betydeligt mindre profitable vilkår var ikke stor for de fleste. Alene udsigterne til at skulle forlade det bekvemme algierske skattesystem kunne virke deprimerende, idet skatterne i Algier – ifølge en fransk parlamentskommissions beretning fra 1955 – var sådan, at den rigeste del af befolkningen betalte aldeles ubetydelige skatter.

Den samme parlamentskommission har i sin rapport af 29. juni 1955 givet et skarpt billede af de økonomiske og sociale forhold i Algier og påpeget, at man heri må se hovedårsagen til det algierske oprør. Det hedder i beretningen bl. a., at man uden at forklejne Frankrigs indsats må erkende, at den i langt højere grad har været til gavn for europæerne end for den muhammedanske befolkning. Dennes stilling er måske nok blevet forbedret rent faktisk, men på ingen måde relativt, hvilket har givet anledning til megen bitterhed blandt muhammedanerne. Ordret hedder det i rapporten, at »intet menneske med nogen følelse i livet kan undgå at blive grebet af den fattigdom, der stadig eksisterer i mange dele af Algier, og som forøges jo længere mod syd man kommer. Lønningerne er yderst lave. I Oran-distriktet får en landarbejder 360 francs om dagen og må som oftest forsørge en familie på 7–8 personer. Han arbejder omkring 150 dage om året, men alligevel er han gunstigt stillet sammenlignet med den store flok helt arbejdsløse. Lån til modernisering og udstyr er fortrins-

vis blevet givet til jordbesiddere – og næsten alle europæiske – til at udvikle højt udbyttegivende avl som vin, tidlige frugter og grøntsager. Disse varer er eksportartikler, som konkurrerer på det franske marked med en hjemlig overskudsproduktion. Samtidig er der blevet gjort yderst lidt for de muhammedanske småbrugere, som er helt afhængige af dyrkningen af fattig og dårligt vandet jord«. Desuden fastslog rapporten, at lån til europæere ofte blev anvendt til at mekanisere landbruget og at der heraf fulgte øget arbejdsløshed.

Lignende synspunkter er blevet fremført i talrige debatter i den franske nationalforsamling og er nedfældet i mange af de skrifter, Algierkrigen har givet anledning til. Det turde være hævet over enhver tvivl, at man i disse økonomiske og sociale forhold har den væsentligste årsag til det algierske oprør, selv om også andre faktorer har spillet ind, og det turde ligeledes stå klart, at hovedansvaret for, at det forholder sig således, hviler på de europæiske kolonister, der bevidst har holdt muhammedanerne nede, så de hvides privilegerede stilling mentes bedre sikret. Hertil kommer, at kolonisterne gennem deres interesseorganisationer og deres muligheder for at øve tryk i Palais Bourbon altid har forstået at forhindre, at mere fremsynede franskmænd har kunnet gribe ind mod urimelighederne i Algier.

DEN ALGIERSKE NATIONALISME

Den undertrykkelse og diskriminering, den muhammedanske befolkning til stadighed var udsat for i Algier, medførte – bortset fra de »beni-oui-ouis«, der var franskmændene følgagtige – to reaktioner, den ene moderat, den anden yderliggående, men begge nationalistiske. De mådeholdne flokkedes om UDMA (»Union démocratique du manifeste algérien«) under ledelse af *Ferhat Abbas* og krævede fuldt autonomi, men i fortsat samvirke med Frankrig. Liberale og reformvenlige europæere så i dette parti et vidnesbyrd om, at muhammedanere og franskmænd kunne samarbejde, men de dominerende højrefolk ville intet vide heraf. UDMA blev heller ikke billiget af de arabiske ekstremisterne i MTLD (»Mouvement pour le triomphe des libertés démocratiques«), der blev ledet af *Messali Hajd,* og som i modsætning til UDMA-folkene vægrede sig ved at deltage i det algierske andetkammer.

Af de to nationalistbevægelser var det især MTLD, der var en torn i øjet på kolonisterne og den franske administration, og Messali Hajd var siden 1941 blevet arresteret adskillige gange og havde i lange perioder levet i forvisning bestemte steder i Algier eller i Frankrig. I april 1952 blev han frigivet efter et langt tvangsophold, men kun en måned senere blev han arresteret på ny i Orléansville. Denne begivenhed gav anledning til kraftige optøjer, hvorunder der for første gang siden 1945 forekom dødsofre og

mange sårede, da muhammedansk ungdom angreb politiet. Episoden var et varsel om, at det ulmede i Algier på samme måde som i Marokko og Tunis, selv om forholdene tilsyneladende havde været meget roligere end i de to protektorater.

I forvejen var der kommet varsler om øget algiersk nationalistaktivitet, idet der i juli 1951 var blevet dannet en »algiersk front til forsvar for friheden« med deltagelse både af UDMA, MTLD, det ubetydelige kommunistparti og »ulemaerne« (d. v. s. lærerne i muhemmedansk ret). Som motivering for dette skridt anførte man i det manifest, der blev udstedt efter frihedsfrontens dannelse, at de nyligt afholdte valg til den algierske forsamling ikke havde været frie, men blot havde været »en nominering fra administrationens side af mænd, der ikke havde fået noget mandat af det algierske folk, og som ikke kunne tale på dets vegne«. Man krævede foruden frie valg også respekt for »samvittigheds-, menings-, presse- og forsamlingsfrihed« og frigivelse af politiske fanger samt ophør af forvaltningens indblanding i muhammedanske religiøse anliggender.

Da oprøret brød ud i 1954, antog franskmændene i almindelighed, at det var MTLD, der stod bag rejsningen, men de blev snart klare over, at forholdene var blevet mere komplicerede, og at det ikke havde været noget ubetinget rigtigt træk, de havde foretaget, da de straks efter, at efterretningerne om angrebene var indløbet, var gået til aktion mod MTLD. I virkeligheden var MTLD i tilbagegang og ikke længere den farligste eksponent for den algierske nationalisme. Messali Hajd havde længe været i modvind fra dele af sit parti, der krævede, at man skulle ophøre med at boycotte valgene. I sommeren 1954 forsøgte oppositionen et kup, og et skisma indtraf mellem den revolutionære »messalistiske« fløj, der fortrinsvis samlede tilhængere blandt arbejdere i Algier og Frankrig, og en reformistisk gruppe med støtte i det muhammedanske småborgerskab og en del af den arabiske intelligens i Algier.

Hverken UDMA eller MTLD kunne betegnes som kommunistiske, men var slet og ret nationalistpartier. Overhovedet stod kommunismen svagt i Algier, om end et kommunistisk parti fandtes og først blev opløst i efteråret 1955.

OPRØRERNE

Oprøret i Algier brød ud, da der om morgenen den 1. november 1954 efter en øjensynlig nøje udarbejdet plan blev rettet angreb mod franske tropper og politi, foruden at der blev øvet sabotage og ildspåsættelse. De fleste steder var det smågrupper, der var på spil, men i Aurésbjergene syd for Constantine i det østlige Algier etablerede 1000–3000 rebeller et regulært oprørsterritorium. I løbet af den følgende måned lykkedes det

dog franske sikkerhedsstyrker at genvinde kontrollen over størstedelen af Aurésområdet, og det så en tid ud til, at oprøret skulle blive en kortvarig episode.

Den franske regering *Mendès-France* havde fra første færd grebet hårdt ind. Man hævdede, at de fleste af oprørerne ikke var algierer, men derimod tilhørte de fellagha-bander, der hidtil havde opereret i Tunis, men som nu af udviklingen i dette land blev truet med »arbejdsløshed«. Dog fremgik det af regeringens forholdsregler, at man fuldt ud var klar over, at oprøret også var af algiersk national karakter. I en redegørelse den 5. november erklærede indenrigsminister *Mitterand,* at man ganske vist ikke havde kunnet fastslå, at noget bestemt parti stod bag oprøret, men at det måtte anses for givet, at dets ledere kom fra MTLD, og at deres motiver til aktionen kunne være at henlede FN-generalforsamlingens opmærksomhed på Algier. Derfor besluttede den franske regering at forbyde MTLD, og således rustet greb man ind mod partiet ikke alene i Algier, men også i selve Frankrig, hvor der lever 3–400.000 algierske arbejdere. En lang række arrestationer blev gjort, og det franske politi gjorde i den forbindelse flere våbenfund, bl. a. hos MTLDs generalsekretær *Moulay Merbah.*

Senere hen har det dog vist sig, at det ikke var det rette sted, den franske regering slog ned, selv om nogle af oprørerne vitterligt havde forbindelse med MTLD. Afhøringer af tilfangetagne oprørere afslørede i stedet, at der bag rejsningen stod en s. k. »revolutionskomité for enhed og aktion« – almindeligvis forkortet til CRUA – med sæde i Cairo. Denne organisation var blevet skabt, efter at det i sommeren 1954 var kommet til et brud i MTLD mellem radikale og moderate. Selve oprøret skulle efter disse oplysninger være blevet planlagt på en nordafrikansk nationalistkonference i Bern i september 1954. Som militær leder nævntes *Ben Bella,* hvis hovedkvarter lå i Cairo, men iøvrigt var Algier opdelt i seks oprørsdistrikter, hvor rebellerne opererede uden større indbyrdes kontakt.

I begyndelsen hævdede franskmændene, at oprørerne kun havde meget ringe tilslutning blandt Algiers muhammedanere. Mendès-France erklærede således kort efter oprørets udbrud, at det store flertal af befolkningen var absolut loyal overfor Frankrig, men efterhånden som tiden gik, uden at det lykkedes de franske tropper at knuse rebellerne, og uden at de skiftende regeringer i Paris kunne iværksætte virkeligt gennemgribende reformer for Algier, ændredes billedet. I løbet af 1955 fik man utvetydige beviser for, at oprørerne nød popularitet og støtte fra muhammedanerne både i Algier og i Frankrig, men en bred samling af næsten alle nationalistiske grupper omkring rebellernes ledelse fandt dog først sted i 1956.

Tydeligst og mest opsigtsvækkende blev det tilkendegivet, da UDMAs præsident, Ferhat Abbas i april måned ankom til Cairo sammen med ulema-forbundets generalsekretær, sheik *Ahmed Tawfik el Madani.* I en erklæring sluttede Ferhat Abbas sig til den nationale befrielsesfront, som CRUA nu kaldtes, og udtalte, at det kun var dennes ledere, der kunne have bemyndigelse til at forhandle på det algierske folks vegne. Ferhat Abbas' overgang til oprørerne var så meget mere sensationel, som han tidligere havde været en af de varmeste talsmænd for Algiers totale assimilation med Frankrig, omend han siden 1943 havde ændret dette program til fordel for oprettelse af en autonom algiersk republik i forbund med Frankrig. Noget senere ankom også lederen af MTLDs højrefløj, *Khiouane* til Cairo, og i maj opfordrede de muhammedanske studenters organisation sine medlemmer til at slutte sig til oprørerne.

Uden for den nationale befrielsesfront stod herefter kun kommunisterne og den messalistiske venstrefløj af MTLD. Når Messali Hadj således stillede sig afvisende overfor Cairofolkene, skyldtes det næppe uenighed om målene for den algierske frihedskamp, men snarere rivalisering og personlige modsætninger. Til tider har disse forhold medført blodige opgør mellem messalisterne – nu organiseret i »Den algierske nationalbevægelse«, MNA – og den nationale befrielsesfronts (FLNs) tilhængere i selve Algier, men som oftest er fjendskabet kun kommet til udtryk gennem de talrige mord blandt algierne i selve Frankrig. Den bandekrig, der siden 1955 har raset i Paris, Lille og andre franske byer, har været ført mellem disse to organisationer og har først og fremmest drejet sig om, hvem af dem der skulle opkræve skatter hos de algierske arbejdere i Frankrig til fordel for frihedskampen i Algier.

Når oprørerne har kunnet undgå noget endeligt nederlag til de talmæssigt langt overlegne franske styrker, og når de har kunnet vokse fra en lille håndfuld mænd i november 1954 til skønsmæssigt 30.000 guerillakrigere tre år senere, må forklaringen først og fremmest søges i den kendsgerning, at det overvældende flertal af muhammedanerne i Algier står bag rebellerne. Ganske vist har oprørerne ikke været blødsødne i deres metoder til at få rekrutter til bevægelsen, og der kan nævnes eksempler på, at de ved pression eller terror har fået de tøvende og ligegyldige med, men et langt stærkere incitament for tilgangen har muhammedanernes usle levevilkår i Algier været. Også franskmænd har indrømmet, at enhver arbejdsløs ikke-europæer i Algier måtte betragtes som en potentiel fellagha, og at det kun har været forpligtelsen som forsørger for mange familiemedlemmer, der har afholdt endnu flere af muhammedanerne fra åbent at slutte sig til oprørsbevægelsen.

ALGIEROPRØRET OG DEN ARABISKE VERDEN

Fra fransk regeringsside har man gentagne gange hævdet, at oprøret er organiseret af den arabiske liga, og at det er Ægypten, der står bag det. Heri turde der være nogen sandhed, men det er ikke den egentlige forklaring. Noget andet er, at det er højst sandsynligt, at oprørerne ikke havde kunnet klare sig, hvis de ikke havde fået både våben og pengemidler fra de arabiske lande. Hvor omfattende denne støtte har været, lader sig vanskeligt afgøre. Den franske parlamentariske kommission, der i første halvdel af 1955 undersøgte forholdene i Algier og rapporterede sine resultater til nationalforsamlingen den 29. juni samme år, udtalte som sin opfattelse, at der kun var kommet få våben udefra, og et par måneder senere erklærede generalguvernøren, *Jacques Soustelle,* at oprørerne ikke modtog våben fra de arabiske lande. Han havde dog ændret sin opfattelse, da han i marts 1956 talte i nationalforsamlingen. Nok var oprørernes våben, i følge Soustelle, hovedsagelig af lokal oprindelse eller købt på det sorte marked, men via Ægypten nåede dog en del – bl. a. britisk og amerikansk – krigsmateriel frem. Senere hen er den arabiske støtte til oprørerne blevet langt mere iøjnefaldende, navnlig efter den fransk-britiske Suez-fiasko i november 1956. Så at sige hvert eneste arabisk land tillader, at der i deres militærskoler trænes algierske guerrillakæmpere, og i Cairo sidder Frankrigs gamle arvefjende i Marokko, *Abd el-Krim* som den nominelle leder af en organisation, der sørger for rekruttering og forsyninger til oprørshæren. Våbensmugling ad mange veje foregår også. Særlig alvorligt er problemet blevet for Frankrig, efter at det definitivt har mistet grebet om Tunis og Marokko. Over de lange og oftest uvejsomme grænsestrækninger – såvel som ved den algierske kyst – foregår en våbensmugling, som franskmændene ikke har formået at komme til livs. Den vigtigste forsyningslinie går gennem Tunis, men smugleriet fra Marokko er også betydningsfuldt. Endelig kommer nogle forsyninger gennem Libyen, hvis regering ikke er mere ivrig end den tunesiske eller marokkanske for at bringe trafikken til ophør.

Derimod stod det fra første øjeblik klart, at det algierske oprør nød moralsk støtte fra de andre arabiske lande. Samme dag, som oprøret brød ud, hed det i Cairo radio, at »Algiers frie sønner har rejst sig til forsvar for Algiers frihed mod den franske imperialisme«, og samme måned udtalte Mendès-France til Foster Dulles, at det var »indflydelse udefra«, der havde bragt sikkerheden i Nordafrika i fare. Mellem Frankrig og Ægypten kom det tidligt til forhandlinger om den propagandastøtte, der fra Cairo blev ydet oprørerne, men det lykkedes ikke franskmændene at bringe den til ophør. En anden art hjælp modtog rebellerne fra de arabiske lande i form af deres aktioner på FN-generalforsamlingerne til for-

del for Algier – et forhold, der førte til en alvorlig krise i Frankrigs relationer til FN.

KRIGSFØRELSEN

Såvel fra FLNs som fra fransk side er krigen fra begyndelsen blevet ført med stor hensynsløshed. Fra første færd indgik det i oprørernes taktik at øve terror, hovedsagelig med det formål at skræmme de fransk-venlige elementer i den muhammedanske befolkning. Mange profranske muhammedanere blev bortført eller myrdet, og efterhånden som situationen forværredes opfattede araberne det som noget nær ensbetydende med at underskrive deres egen dødsdom, hvis de åbent samarbejdede med det franske styre eller tilkendegav uvilje mod oprørerne og deres metoder. Fra fransk side er det blevet påpeget, at denne holdning har virket stærkt i retning af at gøre virkningerne af den franske reformpolitik, navnlig i landbruget, mindre gode end ventet, ligesom mange muhammedanere simpelt hen ikke har vovet at tage mod ansættelse i administrationen til trods for, at et af nationalisternes klagepunkter tidligere var, at det muhammedanske islæt i forvaltningen var alt for lille. Foruden mod profranske arabere rettede FLN tidligt sin terrorvirksomhed mod europæiske farmere med det formål at tvinge dem til at yde oprørerne økonomisk støtte for at undgå at få gårde eller avl afbrændt. Senere udvidede rebellerne terroraktiviteten til også at være rettet mod den europæiske befolkning, men der er dog blevet begået langt færre attentater mod dens medlemmer end mod muhammedanerne. Alt i alt anslår man ved begyndelsen af 1958, at krigen har kostet 10.000 civilpersoner livet, mens 4000 savnes. Mange er ganske vist faldet som ofre for egentlige krigshandlinger, men terror og modterror har dog krævet i tusindvis af menneskeliv. Hertil kommer så bandekrigen mellem MNA og FLN i de franske byer, hvor der – i følge det franske politi – alene i 1957 blev dræbt 915 og såret 4000 nordafrikanere ved attentater.

Det er dog ikke alene oprørerne, der har anvendt særdeles hårdhændede metoder. Af talrige vidnesbyrd i den franske nationalforsamling og i fransk presse fremgår det, at de franske styrker ikke har været blødsødne i deres metoder. I særdeleshed synes det at gælde fremmedlegionen og faldskærmstropperne – i begge tilfælde ofte veteraner fra krigen i Indokina –, mens anklagerne mod de almindelige udskrevne soldater har været færre og mindre graverende. Der er blevet fremført eksempler både på kollektiv straf og gengældelsesforanstaltninger og på tortur. Et materiale til belysning heraf blev indsamlet af en kommission, som regeringen Mollet nedsatte i april 1957. Dens rapport blev kendt af »Le Monde«, der i december samme år offentliggjorde dens indhold. Heraf

fremgik det med al ønskelig tydelighed, at tortur var blevet udført af franske politifolk og faldskærmssoldater under afhøring af fanger, at der havde fundet omfattende interneringer sted under ofte sundhedsmæssige uforsvarlige forhold og at mange mennesker simpelt hen var forsvundet under omstændigheder, »der var egnede til at skabe dyb uro i offentligheden«. Mange franske politikere og dele af pressen var enig med »Le Monde« i fordømmelsen af de anvendte metoder, og mange franskmænd har givet udtryk for deres afsky ved dem.

Når franske styrker har grebet til sådanne metoder, skyldes det naturligvis først og fremmest, at de har med en fjende at gøre, som det er overordentligt vanskeligt at få tag i, og som kan finde skjulesteder både i selve Algier og uden for dets grænser, hvor franskmændene ikke er i stand til at nå ham. Desuden har man fra fransk side forsvaret sig med, at det er nødvendigt at fremtvinge tilståelser og afsløringer for at frelse menneskeliv, men ofte synes franskmændenes metoder at være dikteret af desperation. Endelig må det også tages i betragtning, at en væsentlig part af modterroren er øvet af militsfolk fra Algiers europæiske befolkning, og mange beretninger tyder på, at netop dette »colons-hjemmeværn« er gået særlig hårdhændet frem mod de i forvejen foragtede muhammedanere.

De vanskeligheder, de franske styrker er blevet stillet overfor i Algier, fremgår også af, at Frankrig har måttet sætte en større og større del af sin militære magt ind på bekæmpelsen af oprøret. Da krigen brød ud i november 1954 havde Frankrig ikke mere end 50.000 mand stående i Algier, og rejsningen gav straks anledning til, at nye tropper blev trukket til. En større forøgelse fandt dog først sted i foråret 1955, da bl. a. en komplet division fra de franske NATO-styrker i Tyskland blev overført til Algier. I juni 1955 blev antallet af franske soldater i Algier opgivet til 100.000, og i løbet af efteråret fandt yderligere omfattende indkaldelser af reservister sted. I begyndelsen af 1956 var man oppe på 200.000 mand i Algier og ved udgangen af 1957 ansloges tallet til mellem 400.000 og 500.000, således at en meget væsentlig del af Frankrigs militære styrke er bundet i Algier. Desuden koster krigen dyrt. I februar 1958 opgives antallet af dræbte franske soldater til 5500, mens 10.300 er blevet såret. Men hertil kommer, at hvert krigsår koster Frankrig 800 milliarder francs, og at de franske finanser herved trues alvorligt.

REGERINGEN MENDÈS-FRANCE OG ALGIER

Siden krigen i Algier brød ud har Frankrig (indtil februar 1958) haft fem regeringer – Mendès-France, Edgar Faure, Guy Mollet, Bourgès-Manoury og Gaillard – og for dem alle har Algier-problemet været noget aldeles centralt, og et par af dem er endog faldet på det.

For Mendès-France var oprøret i Algier den 1. november 1954 en bitter pille. Det brød ud, netop som han ved sin handlekraft, dristighed og sikre blik for situationen havde fået det tunesiske spørgsmål ud af dødvandet og en ny og mere positiv fransk Nordafrikapolitik dermed var begyndt at aftegne sig. Sit syn på det algierske problem udtrykte han i en stor tale i nationalforsamlingen den 12. november 1954. Han sagde bl. a.: »De algierske departementer er dele af republikken. De har været franske i lang tid; deres befolkning, der nyder fransk borgerskab og er repræsenteret i parlamentet, har givet for mange beviser på tilknytningen til Frankrig til, at Frankrig nogen sinde kan gøre enheden med dem til et spørgsmål. Ingen adskillelse er tænkelig mellem Algier og hjemlandet. Det må stå klart til enhver tid og for enhver – i Algier, hjemme og i udlandet. Aldrig vil Frankrig, noget parlament eller nogen regering fravige dette fundamentale princip!«

Dette grundsynspunkt er siden blevet fastholdt af samtlige franske regeringer, og bag det står det overvældende flertal i den franske nationalforsamling. Men dermed er også enigheden blandt de franske politikere ophørt, idet der hele tiden har bestået dybtgående uoverensstemmelser mellem dem om, hvilken politik man iøvrigt skulle føre i Algier. I sin ovennævnte tale erklærede Mendès-France, at hans regering – så snart roen var genoprettet – ville gribe fat om problemets kerne, som først og fremmest var økonomisk og social. Dermed tilkendegav den franske ministerpræsident, at han agtede at slå ind på en reformpolitik i Algier, men disse bestræbelser blev fra første færd mødt med hårdnakket modstand fra det franske højre og fra europæerne i Algier, som ikke ønskede deres privilegerede stilling brudt ved, at muhammedanernes levestandard højnedes og rettigheder udvidedes.

Den 5. januar 1955 fremsatte Mendès-France's indenrigsminister, Mitterand i regeringen en plan om store reformer i Algier. De skulle bl. a. omfatte iværksættelse af offentlige arbejder, navnlig jordforbedringer og vandingsanlæg, og en forhøjelse af lønniveauet, så det kom til at stå i et mindre grelt misforhold til det, der herskede i Frankrig. Desuden skulle flere muhammedanere have adgang til poster i administrationen, og en decentralisering skulle finde sted.

Mitterandplanen fik aldrig en chance. Forslaget vakte stor opstandelse blandt franskmændene i Algier, der samtidig følte sig foruroliget over, at Mendès-France udnævnte en ny generalguvernør for Algier, nemlig den fremtrædende gaullist, Jacques Soustelle, der havde et godt ry som anti-fascist og modstandsmand. Man så heri et taktisk greb fra den forhadte ministerpræsidents side med det formål at sikre sig parlamentarisk støtte til en algiersk reformpolitik, og hans modstandere satte derfor alle sejl til for at fælde ham. Det lykkedes også, idet Mendès-France

blev styrtet den 4. februar 1955. Hans banemand var den tidligere konsejlspræsident, *René Mayer*, der selv stod som udtryk for store økonomiske interesser i Nordafrika. Det var den nordafrikanske pressionsgruppe, der beseglede regeringen Mendès-Frances skæbne.

SOUSTELLE'S ALGIERFORSLAG

Men selv om Mendès-France var blevet fældet, stod det klart for mange franske politikere, at de reformer, han og Mitterand havde tilstræbt, betegnede det absolutte minimum af, hvad Frankrig måtte gøre i Algier. Derfor fortsatte man reformbestræbelserne, og i foråret 1955 vedtog nationalforsamlingen nye bevillinger, der gjorde det muligt at gennemføre adskilligt af det, Mitterand havde foreslået. Dette fremgik af en redegørelse, som *Edgar Faures* indenrigsminister *Bourgès-Manoury* fremsatte i nationalforsamlingen i juli 1955. Han erklærede heri, at regeringen havde fojet et nødprogram på 5 milliarder francs til de summer, Frankrig i forvejen ofrede på modernisering og udbygning i Algier, nemlig 40 milliarder francs. Af de fem milliarder skulle tre gå til fremme af undervisningsvæsenet, mens man ellers ville lægge mest vægt på at højne levestandarden i landdistrikterne. »Det er«, udtalte Bourgès-Manoury, »på det økonomiske område, vi må søge løsningen på det algierske spørgsmål«, og henviste bl. a. til, at Algiers befolkning vokser med 250.000 om året, og at der fandtes 400.000 kronisk arbejdsløse og endnu flere delvis arbejdsløse i landet. Det bedste middel til bekæmpelse heraf ville være en agrarreform, men hertil kræves endnu en investering på 15 milliarder francs over en 6-årig periode, foruden at man måtte sørge for en forhøjelse af skatterne for de velstående algierers vedkommende.

Tilsvarende synspunkter fremkom i den rapport, som en fransk parlamentarisk kommission offentliggjorde om Algier-spørgsmålet den 29. juni 1955, men heri påpegede man også, at den franske forvaltning i det sidste ti-år havde mistet kontakten med befolkningen, og at politi og retsvæsen hverken kunne kaldes »retfærdigt eller effektivt«.

Foreløbig lå udspillet med hensyn til gennemgribende reformer i Algier dog ikke hos den franske nationalforsamling, men derimod hos Soustelle, der havde bibeholdt posten som generalguvernør uanset Mendès-Frances fald. Soustelle skulle snart vise sig at være langt mere akceptabel for kolonisterne, end de havde frygtet. I september 1955 havde han sit forslag færdigt og forelagde det i den algierske forsamling. I det store og hele drejede det sig kun om reformer, som skulle have været ført ud i livet allerede i 1947, nemlig udvidelse af den arabiske indflydelse i lokalstyret i landdistrikterne, ophævelse af statens kontrol med muhammedanske religiøse anliggender og indførelse af arabisk som tvungent fag i

alle algierske statsskoler. Derudover foreslog Soustelle foranstaltninger til modernisering af landbruget og til modificering af det s. k. khamessa-system, hvorved en jordejer skulle have 4/5 af høsten mod at stille sæd og redskaber til rådighed for fæstebønderne på de vilkår, at avlen skulle deles ligeligt mellem ejer og bruger.

Skulle der overhovedet stilles reformforslag, kunne de ikke godt være mindre end Soustelles, og de vandt derfor genklang i den algierske forsamlings europæiske førstekammer. Men andetkammeret gav blankt afslag. Herved indtraf det uhørte, at franskmændenes muhammedanske protegér gik imod generalguvernøren som et tydeligt tegn på, at nationalismen var ved at vinde overhånd i den arabiske befolkning. Et flertal af de tilstedeværende medlemmer af andetkammeret besluttede endog den 17. september 1955 at afvise den franske regerings integrationspolitik i Algier og tilkendegav i stedet at ville arbejde for en anerkendelse af »den algierske nationalitet«. Beslutningen herom vandt snart tilslutning fra de fleste af de muhammedanske repræsentanter for Algier i den franske nationalforsamling, republikkens råd og den franske unions råd, således at ialt 61 muhammedanske delegerede gik ind herfor. Som svar ophævede Soustelle den algierske forsamlings møde og begrundede sit skridt med, at mange af andetkammerets medlemmer havde handlet under tryk.

Disse begivenheder og den militært vanskeligere situation, der var opstået i Algier, efter at oprøret i august 1955 var flammet alvorligt op og havde bredt sig til hidtil fredelige egne, medførte, at der i midten af oktober 1955 blev afholdt en tre-dages debat om det algierske spørgsmål i den franske nationalforsamling. Standpunkterne blev her skarpt udtrykt, og regeringen Faures politik kraftigt kritiseret, selv om det lykkedes ministerpræsidenten at få nationaforsamlingens flertal til at støtte den. Under debatten diskuterede man de to ekstreme løsninger, der kunne være tale om, nemlig på den ene side assimilation, der ville betyde, at alle indbyggere i Algier skulle have samme rettigheder, pligter og love som franskmænd i Frankrig, eller på den anden side federalisme, som ville være ensbetydende med, at man anerkendte en særlig algiersk nation, der skulle være mere eller mindre snævert knyttet til Frankrig inden for den franske unions rammer. Regeringen ville i følge udtalelser fra Edgar Faure og Bourgès-Manoury ikke gå ind for nogen af disse muligheder, men anså i stedet den eneste farbare vej for at være den s. k. integrationspolitik, som var slået an allerede med 1947-statutten, men som det havde været vanskeligere end beregnet at føre ud i livet. Integration skulle i økonomisk henseende betyde modernisering og industrialisering og i politisk gennemførelse af Algier-statuttens principper med visse ændringer. Ligesom Mendès-France i november 1954 fastslog Edgar Faure nu, at Frankrig ikke under nogen omstændigheder ville slippe sit

tag i Algier. En algiersk nation eksisterede efter ministerpræsidentens opfattelse ikke, og heri lå efter hans mening det centrale punkt i konflikten og den grundlæggende kendsgerning, som alle bestræbelser for at nå en løsning, måtte bygges på.

Efter at Faure havde fået tilslutning fra et flertal i nationaforsamlingen til sine principper, fremsatte Soustelle den 11. januar 1956 overfor regeringen forslag vedrørende Algiers fuldstændige integration. Det gik ud på, at den franske nationalforsamling skulle udstede en højtidelig erklæring om »lighed i rettigheder og pligter« mellem muhammedanske og franske borgere, og at regeringen skulle forpligte sig til inden for en nærmere fastsat periode at føre dette princip ud i livet. En af følgerne heraf skulle blive, at lønninger og sociale ydelser i Algier med tiden blev hævet til samme niveau som i Frankrig. Desuden skulle generalguvernørposten afskaffes. I stedet skulle der udnævnes en minister for Algier og den algierske forsamling afskaffes. Til gengæld skulle muhammedanerne have en større repræsentation end den nuværende i den franske nationalforsamling, og Algier skulle inddeles i tre grupper departementer, hvor araberne skulle have større indflydelse på det lokale styre i de egne, hvor der var få eller ingen europæere.

MOLLETS ALGIERPOLITIK

Valget til den franske nationalforsamling i begyndelsen af 1956 resulterede i et nederlag for regeringen Faure, og da den efterfulgtes af ministeriet *Guy Mollet* med et stærkt socialistisk islæt og med Mendès-France på viceministerpræsidentposten, var det givet, at Soustelles recept til løsning af det algierske problem ikke ville blive fulgt. I den nye regering betragtede man planen som alt for lidt vidtgående og som alt for stærkt præget af colons' synspunkter. En linie, der måske havde haft en chance i 1947, kunne ikke føres heldigt igennem i 1956, og derfor valgte Mollet at underkaste hele situationen en ny prøvelse. Selv satte han løsningen af det algierske spørgsmål øverst på dagsordenen. Algier var, som han udtrykte det, »det sørgeligste og det mest presserende problem«. Frankrigs og regeringens mål var at genoprette freden, befri folket for frygt og bringe terroren og den blinde gengældelse til ophør. For at nå så vidt måtte man i følge Mollet fremme den demokratiske udvikling af politiske institutioner, sikre de to folkeelementers sameksistens og befordre landets økonomiske og sociale udvikling. Mollet erklærede ved sin tiltræden, at de to befolkningsgrupper måtte have de samme rettigheder, og han udtalte utvetydigt, at der i det franske mindretal dels fandtes et element »hvis egoisme og kortsynethed i høj grad er ansvarlig for den nuværende situation«, dels andre og mere nyttige grup-

per, som var den egentlige årsag til Frankrigs »nærværelse« i Algier. På samme måde skelnede Mollet blandt muhammedanerne mellem en skare »galninge og forbrydere« og »det store flertal«, der ønskede at fastholde båndene til Frankrig. Ud fra denne grundopfattelse lovede Mollet, at han ikke ville søge nogen ensidig løsning eller påtvinge en ordning, som ikke havde folkelig tilslutning. Han erklærede også, at der snarest muligt skulle afholdes valg med eet vælgerkorps og under en ny valglov, ligesom det kommunale selvstyre og administrationen skulle reformeres til fordel for araberne.

Som yderligere udtryk for, at han agtede at slå ind på en ny kurs, afskedigede Mollet generalguvernør Soustelle og udnævnte i stedet general *Catroux* som residerende minister for Algier. Dette skifte var en brand i næsen på colons. Catroux havde netop været en af banebryderne for udsoningen mellem Frankrig og sultan Muhammed V af Marokko og dermed for det franske protektorats ophør i Algiers naboland mod vest. Kolonisterne rejste derfor øjeblikkelig en voldsom agitation mod ham som »specialist i opgivelse af Frankrigs oversøiske imperium«. Man truede med »consequences dramatiques« og erklærede at ville rejse »en uimodståelig folkelig bevægelse« mod Catroux, hvis han vovede at komme til Algier.

Men Mollet mente at vide, hvordan man var i stand til at besværge onde ånder. Med tydeligt forbillede i Mendés-Frances vellykkede lynaktion i Tunis i 1954 besluttede han personligt at gribe om nælden. Den 6. februar 1956 fløj han til Algier for at klare problemerne, men blev straks ved ankomsten mødt af store skarer europæiske demonstranter, der forlangte Catroux hængt og Soustelle genindsat. Rådne tomater og jordklumper blev svaret på Mollets forsøg på at dæmpe gemytterne, og der måtte tåregas til, før optøjerne var kvalt. Men Mollets hensigt med aktionen var ikke nået. Han kunne ikke vende hjem som triumfatoren, og hans algierske politik havde fået et grundskud allerede i starten. Catroux anmodede om at blive afskediget, og i stedet udnævnte Mollet den socialistiske økonomi- og finansminister *Robert Lacoste* til posten med titel af minister-generalguvernør. Kompromispolitikken over for colons var indledt. Samtidig organiserede de mest yderligtgående blandt kolonisterne – poujadisterne, veteranerne og et par studenterorganisationer – en »comité du salut publique«, som krævede strengere forholdsregler mod oprørerne, brug af »alle metoder, inclusive militære« for at bringe fremmed, d. v. s. ægyptisk, intervention i Nordafrika til ophør og opgivelse af regeringens forslag om, at der skulle være eet vælgerkorps i Algier.

Mollet var dog ikke blevet kuet i en sådan grad, at han bøjede sig for disse krav, og allerede den 16. februar 1956 fremlagde han sit Algierprogram i den franske nationalforsamling. Han fastslog, at militære for-

holdsregler alene ikke kunne løse problemerne. Der måtte også økonomiske, sociale og politiske reformer til. Den tilstand måtte ophøre, hvor den muhammedanske befolknings gennemsnitsindtægt var 33.000 francs om året, mens de europæiske algierer tjente næsten det syvdobbelte. Regeringen måtte skabe et kreditsystem, så der kunne skaffes arbejde til 1 million arbejdsløse i Algier, og man måtte tilstræbe både en udnyttelse af landets naturlige ressourcer, en industrialisering, en jordreform og social sikkerhed. Som sine forgængere erklærede Mollet, at Frankrig og Algier var uløseligt forbundet med hinanden, og at regeringen »vil kæmpe for at Frankrig kan blive i Algier«, men han tilføjede, at man anerkendte »la personalité algérienne« og lovede, at spørgsmålet om denne personligheds udtryksform ikke ville blive ensidigt løst. Regeringen ville søge afholdt frie valg med almindelig stemmeret for alle algierer så hurtigt som muligt netop af den grund. Men, tilføjede Mollet i en radiotale til Algier et par uger senere, forudsætningerne for, at der kunne holdes valg var, at kamp- og voldshandlingerne blev bragt til ophør.

Det varede ikke længe, før Mollet begyndte at føre sit reformprogram ud i livet. I slutningen af marts udstedte den franske regering en serie dekreter herom. På det administrative område bestemte man, at mindst halvdelen af alle nyansatte for fremtiden skulle være muhammedanere, og samtidig tog man skridt til virkeligt gennemgribende reformer i landbruget. Der blev oprettet en bank, som skulle yde lån til småbrugere, og det blev dekreteret, at uopdyrket jord kunne eksproprieres. Lidt senere bestemte regeringen, at brugsstørrelsen skulle begrænses, og at overskydende jord skulle udstykkes til arabiske eller berbiske bønder. I april besluttede regeringen endvidere, at den algierske forsamling skulle opløses og hele dens kompetance overføres til Lacoste. Herimod protesterede det europæiske førstekammer, mens det for andetkammerets vedkommende var temmelig betydningsløst, fordi muhammedanerne allerede i 1955 var ophørt med at deltage i arbejdet. Endelig skiftede Mollet en række højere embedsmænd ud, hvorved han rettede et alvorligt slag mod colons-overklassens indflydelse, som i høj grad var blevet øvet netop herigennem.

FORHANDLINGER OG KUP

Samtidig med at regeringen Mollet således søgte at gennemføre en virkelig reformpolitik i Algier, forøgede den også sine anstrengelser for at hidføre oprørernes militære nederlag. Lacoste fik tillagt overordentlig stor magt, og stadigt større styrker blev sat ind i Algier. Desuden forsøgte man gennem kontakt med oprørerne at bane vej for et forlig. Udgangspunktet synes at have været de drøftelser, der i foråret 1956 havde fundet sted mellem udenrigsminister *Pineau* og oberst *Nasser* i Cairo,

hvorunder en forbindelse øjensynligt var blevet etableret mellem den franske regering og rebellernes ledere. Efter hvad der foreligger oplyst, kom det i det følgende halve år til forhandlinger mellem det franske socialistpartis generalsekretær *Pierre Commin* og FLN-repræsentanter, men materialet vedrørende disse drøftelser er for svagt og for farvet, til at man kan danne sig noget indtyk af, hvad der er tilbudt fra de to sider.

Mulighederne for at nå til en forståelse blev dog reduceret til nul, da franskmændene den 22. oktober 1956 foretog et kup mod FLNs ledelse. Det skete i forbindelse med, at fem af de førende mænd inden FLN med den militære leder Ben Bella og den politiske førstemand *Khider* i spidsen havde aflagt besøg i Marokko, hvor de havde forhandlet med sultan Muhammed. På vej fra Rabat til Tunis, hvor oprørslederne skulle forhandle videre med sultanen af Marokko og den tunesiske ministerpræsident, Habib Bourguiba, skiftede den franske pilot imidlertid kurs og landede i stedet sin maskine i Algiers lufthavn, hvor oprørslederne omgående blev taget til fange. Det står uklart om denne aktion, der betød en alvorlig belastning af Frankrigs forhold til Tunis og Marokko, blev foretaget på den franske regerings initiativ, eller om det var franske militærmyndigheder i Algier – måske i samarbejde med Lacoste –, der stod bag kuppet, men Mollet valgte i hvert fald at forsvare det skete og modtog også et tillidsvotum i nationalforsamlingen herfor.

Tilfangetagelsen af de algierske oprørsledere turde dog have været en tvivlsom gevinst for Frankrig, også bortset fra den forværring, der fandt sted i dets forhold til de to tidligere protektoratsmagter i Nordafrika og den risiko, man derved løb for at sætte store franske interesser over styr. Ganske vist beslaglagde man en del materiale, der godtgjorde, hvad man vidste i forvejen, at oprørerne modtog støtte fra den arabiske verden, men i rebelledelsen erstattedes de tilfangetagne nu af ledere med en overvejende religiøs og dermed mere fanatisk indstilling, mens bevægelsens førere hidtil havde været mænd med nær tilknytning til Frankrig og med rødder i fransk civilisation på samme måde som de mænd, der var kommet i spidsen for Tunis og Marokko.

Aktionen kan da kun tages som udtryk for en stemning af desperation hos franskmændene og som bevis for, at den fløj, der ønskede voldspolitikken ført ud i sine yderste konsekvenser, havde fået overtaget. Tomatbombardementet mod Mollet den 6. februar havde som ovenfor nævnt udløst kolonistkrav om, at Frankrig også skulle søge et opgør med oprørets ægyptiske bagmænd, og så tidligt som i foråret 1956 kunne man på plankeværker og mure i Paris se skrevet »Nasser fascist« som udtryk for, at en propaganda var i gang for at ramme det algierske onde ved dets formentlige rod i Cairo. I sommerens løb tiltog denne agitation, og da Ægypten i juli nationaliserede Suez-kanalkompagniet, vejrede koloni-

ster og aktivister morgenluft, idet man nu forventede at kunne få Storbritannien som partner i fremstødet mod Nasser. Den franske politik i Suez-spørgsmålet fra august til oktober 1956 var da dikteret af ønsket om at komme den ægyptiske diktator til livs i det håb, at støtten til de algierske oprørere derved ville ophøre. Da den militære aktion mod Suez udviklede sig til en veritabel fiasko, betød det også, at Frankrig måtte begrænse sine bestræbelser på at løse det algierske spørgsmål til selve Algier og i nogen grad Algiers nordafrikanske nabolande, Tunis og Marokko.

Den 9. januar 1957 formulerede ministerpræsident Mollet for første gang siden Suez-fiaskoen den franske regerings standpunkt i det algierske spørgsmål. Han føjede her enkelte nye forslag til de allerede fremsatte. Våbenstilstanden skulle således indbefatte garantier for frie valg, som endog kunne iværksættes under betryggende udenlandsk kontrol, og desuden tilbød Mollet en mere vidtgående decentralisering i Algier end tidligere lovet. Men Mollet fastslog også, at »Frankrig aldrig vil give afkald på Algier« og afviste oprørernes betingelser som uantagelige for Frankrig. FLN krævede nemlig, at Frankrig først måtte anerkende Algiers ret til uafhængighed og gå med til, at der blev dannet en provisorisk algiersk regering. »Det er ikke«, sagde Mollet, »en våbenstilstand, men en overgivelse, vore modstandere ønsker.«

Endvidere fastslog ministerpræsidenten i samme erklæring, at den franske regering fulgte tre hovedprincipper, nemlig 1) at sikre fuld nydelse af de lovlige rettigheder for alle indbyggere i Algier, uanset afstamning, 2) at sikre de forskelllige gruppers og samfunds eksistens og 3) at finde et udtryk for »Algiers personlighed« samtidig med, at man opretholdt de nødvendige bindeled mellem Algier og det egentlige Frankrig. »Algier er«, sluttede Mollet, »hjørnestenen i et stort fransk-afrikansk fællesskab af en helt ny type, som der under udformning på et grundlag af fælles kulturelle, økonomiske, strategiske og politiske interesser«.

De algierske nationalister afviste imidlertid blankt Mollets betingelser. FLN, der efterhånden havde forlagt sit hovedkvarter fra Cairo til Tunis, erklærede den 11. januar 1957, at Mollets forslag kun var blevet fremsat med det formål at »maskere pacificeringspolitikken i Algier og føre den internationale opinion bag lyset«. Man fastslog, at man ville føre kampen videre, indtil Algiers uafhængighed var anerkendt som våbenstilstandsbetingelse.

Derimod var generalsekretæren for det messalistiske MNA, Moulay Merbah, mere forhandlingsvenlig. Han krævede dels fransk anerkendelse af Algiers ret til selvbestemmelse og våbenhvile under FN-kontrol, dels sikring af de demokratiske friheder samt valg under FNs garanti og derpå følgende forhandlinger mellem Frankrig og valgte repræsentanter

for det algierske folk. MNAs stilling blev dog stærkt svækket, da selv moderate algierer tilkendegav, at FLN måtte betragtes som »den eneste autentiske og fuldgyldige repræsentant for det algierske folk«. Man pegede også på, at udenlandske kontrol – således som Mollet havde tilbudt – ikke ville være meget værd, hvis det var franskmændene, der alene skulle udpege disse udlændinge, og man fremhævede også, at den franske regering ikke havde sagt noget om, til hvilken forsamling der skulle afholdes frie valg – om det var til en grundlovgivende forsamling, til den franske nationalforsamling eller til den hensygnende algierske forsamling.

DEN ALGIERSKE RAMMELOV 1957–58

Algierproblemet var således ikke nået meget nærmere sin løsning, da Mollet i foråret 1957 blev styrtet og måtte overlade opgaven til sin efterfølger, *Bourgès-Manoury*. Denne holdt den 12. juni en tale i nationalforsamlingen, hvori han tilkendegav at ville gennemføre en »loi-cadre«, d. v. s. en rammelov, for Algier på grundlag af »en ny og progressiv politisk struktur«, som bl. a. skulle indebære en vidtgående decentralisering af magten til de enkelte algierske regioner. Samtidig med at der således blev taget nye skridt til en politisk løsning på det algierske spørgsmål, intensiverede Frankrig sine »pacificerings«-bestræbelser. De tidligere regeringer havde alle haft fuldmagter til at træffe særlige forholdsregler på algiersk territorium, men nu fik Bourgès-Manoury for sin regering af nationalforsamlingen overdraget yderligere bemyndigelse til også ved ekstraordinære foranstaltninger at bekæmpe oprørerne og deres forbindelser i selve Frankrig. Denne bemyndigelseslov, der blev vedtaget den 25. juli 1957, blev voldsomt debatteret og bekæmpet i nationalforsamlingen og i den franske offentlighed, idet regeringen herved fik tillagt beføjelser, der i høj grad gjorde det muligt at gribe ind i de almindelige borgerlige og menneskelige rettigheder på fransk jord.

Regeringen Bourgès-Manourys Algier-politik blev formuleret i september 1957, men under de forudgående forhandlinger i regeringen var det kommet til divergenser mellem ministrene. De socialistiske medlemmer af regeringen fastholdt således, at der skulle oprettes en algiersk lovgivende forsamling og en særskilt udøvende magt for Algier. Denne tanke blev imidlertid afvist bl. a. af forsvarsminister *André Morice,* der fik støtte fra andre højrekredse og fra franske senatorer fra Algier.

Da regeringen følgelig truedes af sprængning, indbød ministerpræsidenten til en rundbordskonference mellem de parlamentariske ledere med undtagelse af poujadister og kommunister, og herved nåede man frem til et kompromis, der i nogen grad begrænsede de algierske organers kompetance. Derpå kunne Bourgès-Manoury den 27. september 1957 fremsætte

sit forslag til en algiersk »loi-cadre«. Han gjorde vedtagelsen af forslaget i dets helhed til et kabinetsspørgsmål, men accepterede dog en tilføjelse, som skulle tjene til yderligere sikring af det franske, det jødiske og andre mindretal i Algier.

Hovedprincipperne i regeringens »rammelov« gik ud på, at »intet og ingen« kunne skille Algier fra Frankrig, at Frankrig for at vinde ungdommen fra »oprørernes fanatiske nihilisme til samarbejde med Frankrig« ville slå ind på en fremskridts- og retfærdighedspolitik med lige ret for alle, og at der intet skulle ske i Algier uden samarbejde med algiererne. Disse principper indebar, at der i Algier kun skulle være eet vælgerkorps, og dette punkt blev den store anstødssten for forslaget. Afstemningen i nationalforsamlingen endte med, at såvel kommunisterne som poujadisterne og det øvrige højre stemte imod og regeringen dermed blev bragt i mindretal. Også Bourgès-Manoury var da faldet som offer for det algierske spørgsmål, og en langvarig regeringskrise fulgte, inden *Felix Gaillard* blev i stand til at tage sagen op på ny.

I sin investiturtale i nationalforsamlingen den 5. november 1957 skitserede Gaillard bl. a. regeringens algierske politik. Han ønskede – og fik – den tidligere regerings fuldmagter til bekæmpelse af oprørerne fornyet, men han erklærede tillige, at Frankrig »ikke kunne være tilfreds med at undertrykke terroren, men at man også måtte finde en politisk løsning på det algierske problem« gennem en genoptagelse af »loi-cadre«-forslaget. Endvidere ytrede han ønske om, at Frankrig samtidig med, at det genoprettede freden i Algier, tog skridt til en nærmere tilknytning til »Tunis, Marokko og alle andre tilstødende territorier i det sorte eller arabiske Afrika«, så man i fællesskab kunne udnytte de derværende naturrigdomme.

På det tidspunkt, da Gaillard trådte til, kunne Frankrig i højere grad end tidligere føre sin politik i Algier ud fra en stærk position. Den kraftige militære indsats og de energiske indgreb mod rebellernes forbindelser i Frankrig var nu begyndt at give resultat, og Robert Lacoste kunne med en vis ret give et forholdsvis optimistisk billede af situationen. Ikke alene var terroraktiviteten faldet meget betydeligt i løbet af 1957, men mange af de områder, der ellers havde været behersket af oprørerne, var nu helt renset. Noget endeligt opgør med FLN havde man imidlertid ikke kunnet føre igennem – i følge franske påstande væsentligst fordi oprørerne stedse søgte ly bag den tunesiske grænse og derfor ikke var til at komme til livs. Lacoste kunne også fremføre, at flere og flere muhammedanere var begyndt at deltage i det lokale selvstyre, og endvidere pegede han på, at 35.000 muhammedanske soldater nu gjorde tjeneste i de franske sikkerhedsstyrker. En anden gevinst for franskmændene var, at splittelsen mellem FLN og MNA nu også fra tid til anden satte

frugt i blodige opgør i selve Algier, og at messalistiske oprørsledere viste tendens til at gå over på den franske side. Således gik »general« *Bellounis* over med en styrke på 3000 mand – angiveligt som følge af en FLN-massakre på en landsby, hvis indbyggere havde støttet MNA. Dog måtte det forekomme Lacoste at være en plet i det ellers noget lysere billede, at det i efteråret 1957 var lykkedes oprørerne at føre krigen dybt ind i Sahara og bl. a. angribe franske olieekspeditioner.

Et væsentligt fremskridt for Frankrig var det, at det omsider lykkedes at føre rammeloven for Algier igennem parlamentet. Den endelige vedtagelse skete den 31. januar 1958 efter mere end to måneders debat i nationalforsamlingen og republikkens råd, og efter at udkast på flere punkter var blevet ændret og afsvækket. Ikke desto mindre betegnede den algierske »loi-cadre« noget betydningsfuldt nyt. Fremfor alt opdeles ved den nye statut i Algier i en række territorier, der »frit og demokratisk« skal styre deres egne anliggender. Dog hedder det samtidig i lovens artikel 1, at »Algier er en integrerende del af den franske republik«, om end man »anerkender og garanterer Algiers individuelle personlighed«. Endvidere fastsættes i statuttens artikel 9 de områder, som skal være unddraget territoriernes styre og alene forvaltes af den franske republik. Foruden valuta, militær og udenrigspolitik har Frankrig herved for sig reserveret finansvæsenet i sin helhed samt rets- og undervisningsvæsenet med enkelte undtagelser. Også driften af statsforetagender er forbeholdt Frankrig, og det samme gælder valg og organisationen af Algiers politiske institutioner, således at statsapparatet bevares solidt på franske hænder.

I hvert territorium skal der i følge loven vælges en »assemblée territoriale« og desuden et »conseil territorial des communautés«, hvis medlemmer skal bestå halvt af franskmænd, halvt af muhammedanere og som skal være et kontrollerende organ. Valgene til territorialforsamlingerne skal foregå på grundlag af eet vælgerkorps, der omfatter både europæere og arabere. I administrationen vil magten komme til at hvile hos »republikkens repræsentant«, der skal udnævnes af den franske regering. Han skal som formand lede forhandlingerne i de regionale regeringer, og det er ham, der skal udpege kandidaterne til posten som præsident for regeringskollegiet, som iøvrigt vælges af territorialforsamlingerne. Disse skal være oprettet inden udgangen af 1958, men derefter er der yderligere to års frist for dem til at afgøre, hvor stor en del af deres kompetance, de vil overdrage til algierske forbundsmyndigheder i form af en forbundsforsamling og et forbundsråd. Den første af disse skal fremgå af territorialforsamlingerne og territorialrådene, men med den afgørende magt hos repræsentanterne for de sidstnævnte. For forbundsrådets vedkommende gælder det, at det skal føre forbundsforsamlingens beslutninger ud i livet, men dets funktioner skal nærmere vedtages i en lov, som skal forelægges det

franske parlament til vedtagelse senest halvandet år efter, at territorialforsamlingerne er blevet valgt.

Som det fremgår heraf er der i »loi-cadre« overordentligt stærke garantier imod, at det algierske selvstyre skulle kunne bane vej for Algiers løsrivelse fra Frankrig, og om nogen virkelig selvbestemmelsesret for algiererne i vigtige anliggender er der overhovedet ikke tale. Det kan da ikke virke overraskende, at de algierske nationalister på ingen måde er blevet vundet for den nye ordning – tværtimod betragter de den som værdiløs og som uegnet til at løse det algierske spørgsmål.

ALGIERSPØRGSMÅLET OG DET FRANSK-TUNESISKE FORHOLD

Følgelig tyder alt på, at oprøret og »pacificeringen« vil fortsætte også efter den nye lovs vedtagelse den 31. januar 1958, og derfor træder det problem stadig stærkere i forgrunden, hvordan Frankrig skal blive i stand til for alvor at komme de oprørere til livs, der opererer fra baser i Tunis, som franskmændene ikke kan nå, og hvordan man skal kunne forhindre våben og forsyninger når frem til oprørerne. Selv anlægget af en vældig elektrisk spærring nær grænsen til Tunis har ikke kunnet forhindre hverken at oprørerne har kunnet operere videre fra tunesisk grund, eller at forsyninger er blevet ført frem til rebelcentre i det indre af Algier.

Følgen er blevet, at den tunesiske del af det algierske spørgsmål er blevet mere og mere brændende. Fra fransk side er det en yndet påstand, at FLN simpelt hen har gjort sig til herre i det tunesiske hus, og at de algierske rebelstyrker i kraft af deres talmæssige overlegenhed over tunesernes egen hær slet og ret dikterer *Habib Bourguiba* vilkår, som denne nødtvungent må akceptere.

Selv om der måske nok er noget om de franske påstande om, at FLN øver større indflydelse og viser mere selvstændighed på tunesisk område, end Bourguiba bryder sig om, er det dog hævet over enhver tvivl, at Tunis såvel som Marokko sympatiserer med den algierske nationalisme. Bourguiba og sultan *Muhammed V* har i fællesskab tilbudt Frankrig at mægle mellem det og oprørslederne, ligesom de på FN-generalforsamlingen 1957 kraftigt forfægtede FLNs sag. Den franske regering har imidlertid – til trods for en voksende modstand i nationalforsamlingen – pure afvist tunesisk og marokkansk mægling, men den opfattelse syntes i begyndelsen af 1958 at vinde terræn i Frankrig, at man derved spiller et særdeles højt spil, hvor Frankrig risikerer at sætte hele sin indflydelse i Nordafrika over styr og dermed også risikerer, at hele det franske imperium går tabt. En del franske politikere – bl. a. Mendès-France – har vist sig lydhøre overfor Bourguibas og sultanens understregninger af de fælles interesser, som knytter Frankrig sammen med Marokko, Algier og Tunis,

og såvel i Paris som i andre vestlige hovedstæder har man med bekymring konstateret en voksende risiko for, at hele det vestlige Nordafrika kunne svinge bort fra sin nuværende positive indstilling overfor vestmagterne og affinde sig med Cairos førerskab og dermed også slå over i en i bedste fald neutralistisk, måske endog sovjetvenlig, udenrigspolitik. Navnlig fra amerikansk side er faren herfor blevet fremhævet, og det var erkendelsen af denne risiko, der i efteråret 1957 fik De forenede Stater og Storbritannien til over hals og hoved og på trods af Frankrig at sende våben til Tunis, da det forlød, at russiske våbenladninger var undervejs til Bourguiba.

En ny alvorlig krise indtraf, da det franske luftvåben den 8. februar 1958 rettede et bombardement mod den tunesiske grænselandsby Sakiet-Sidi-Youssef, der åbenbart mistænktes for at være en af de mange skjulte baser for FLN-styrkernes operationer i Algier. Bombardementet, som menes iværksat af franske militærmyndigheder uden om det civile styre, eller i hvert fald uden den franske regerings viden og billigelse, understregede de store internationale risikomomenter, der efterhånden var blevet forbundet med krigen i Algier, og det synes at være sikkert, at Sakiet-Sidi-Youssef-affæren på afgørende måde har bidraget til konfliktens internationalisering. Det fremgik alene deraf, at sagen kom på både FN's og NATO's dagsorden, men endnu stærkere virkede det, at USA og Storbritannien på trods af fransk tøven og uvilje påtvang Frankrig og Tunis en mægling, hvor den amerikanske udsending, *Robert Murphy,* og den britiske diplomat, *Harold Beeley,* i månedlange forhandlinger nok først og fremmest tilstræbte en mægling mellem den franske og den tunesiske regering, men hvor Algierproblemet hele tiden udgjorde baggrunden for drøftelserne.

DET ANDET ALGIERSKE OPRØR, MAJ 1958

I begyndelsen af april lykkedes det den amerikanske og britiske mægler at skabe lydhørhed i den franske regering Gaillard for det synspunkt, at Frankrig og Tunis måtte finde frem til en forsoning, men da ministerpræsidenten førte denne politik frem i nationalforsamlingen, blev han styrtet og indrulleredes dermed i den lange række af franske regeringschefer, der er faldet på Algier-spørgsmålet.

I mellemtiden var i selve Algier den situation indtruffet, at administrationen – og det ville specielt sige Lacoste – skulle begynde at arbejde for at gennemføre den algierske rammelovs bestemmelser, der ganske vist ikke var særligt vidtgående i muhammedansk favør, men som dog betegnede et tilbageslag for det europæiske befolkningselement. Bestræbelserne for at føre rammeloven ud i livet gav straks anledning til modstand fra de europæiske

algierers side på samme måde som de tidligere havde mødt alle reformplaner med åben fjendtlighed.

Samtidig var efter Sakiet-Sidi-Youssef-affæren Tunis og Marokkos interesse blevet øget i at bringe klarhed over deres forhold til den algierske modstandsbevægelse. Derfor afholdtes der ved månedsskiftet april–maj 1958 i Tanger en konference mellem repræsentanter for FLN, det tunesiske Neo-Destour-parti og det marokkanske Istiqlal, hvoraf det syntes at fremgå, at dannelsen af en algiersk oprørsregering var nært forestående, og at Tunis og Marokko ville anerkende den, bl. a. for at sikre sig, at algiererne ville akceptere deres planer om, at de tre lande skulle indgå den nordafrikanske føderation, der længe har været tale om, og som USA synes at støtte.

Således var problemkomplekset omkring Algier blevet meget alvorligt skærpet i begyndelsen af maj 1958. Blandt de europæiske kolonister gærede det under indtryk af den franske regerings bestræbelser for at effektuere rammeloven, men også fordi man med ængstelse konstaterede, at flere og flere fremtrædende folk i selve Frankrig åbent erklærede sig til fordel for at akceptere Algiers uafhængighed som en kendsgerning. I de franske styrker i Algier herskede der også uro og utilfredshed. Ganske vist havde »pacificeringskampagnen« gjort gode fremskridt – hovedsagelig på grund af, at general Massus faldskærmstropper bogstaveligt talt havde røget FLN ud af byen Algiers arabiske kvarter –, men det hele forekom omsonst, så længe man ikke kunne ramme rebellerne i deres tunesiske udgangspunkter, og regeringen Gaillards reaktion på USA's holdning efter Sakiet-Sidi-Youssef-affæren havde klart vist, at uden et systemskifte i Paris var der ikke megen udsigt til, at generalerne kunne få frie hænder til en aktion mod Tunis. Desuden havde kampene i Algier i de sidste måneder været de hidtil blodigste, og rebellerne syntes at kæmpe med usvækket kraft. Nye franske krigsbevillinger – på 1300 millioner kroner – og indsættelse af yderligere 28.000 mand i Algier havde heller ikke bidraget til at gøre krigen mere populær blandt menigmand i Frankrig. Endelig havde Tanger-konferencen demonstreret Habib Bourguiba's og sultan Muhammed's solidaritet med de algierske oprørsledere samtidig med, at de nordafrikanske føderationsplaner havde taget mere form og lokkede såvel amerikanerne som de franskmænd, der nu mente, at man burde se at redde, hvad reddes kunne i Algier, men at landet i realiteten var tabt. Hertil kom så forvirringen omkring regeringskrisen i Paris, hvor det snart viste sig, at tilhængerne af den hårde linie i Algier – det franske højre og politikere som Georges Bidault – ikke kunne samle flertal i nationalforsamlingen, hvorfor mere venstrebetonede politikere, der stræbte mod fred i Algier, kom i forgrunden.

I denne situation var det, at den aktion, som må betegnes som det andet algierske oprør – kolonisternes, generalernes og det franske højres

oprør –, fandt sted om aftenen den 13. maj 1958 og den følgende dag, hvor først general Massu og derpå general Salan gjorde sig til herre i Algier og krævede de Gaulle til magten i Frankrig under omstændigheder, der stærkt indicerede, at man ikke stod over for en spontan reaktion på mulighederne for, at Pflimlin skulle danne regering, men at der tværtimod var tale om et nøje tilrettelagt kupforsøg.

Hermed var det afgørende bevis givet for Algierproblemets enorme rækkevidde og betydning, og det spørgsmål måtte stilles, om det er Algier, der regeres fra Frankrig, eller om det er Frankrig, der regeres fra Algier. Mens dette skrives, ser det ud, som om det er det sidste, der er tilfældet.

FØDEVAREFORBRUGETS UDVIKLING I INDUSTRIALISEREDE LANDE

ERIK MORTENSEN

I. INDLEDNING

Oprettelsen af De Forenede Nationers Organisation for Ernæring og Landbrug (FAO) i 1945 afspejler den sociale og økonomiske interesse, der i de seneste årtier har været knyttet til spørgsmål vedrørende levnedsmiddelbehov og -forsyning i alle dele af verden, udviklede såvel som underudviklede lande. Krisen i 1930-erne og krigens katastrofale virkninger på produktion og international handel bragte ernærings- og landbrugsproblemer i forgrunden, nationalt og internationalt. Arbejdsløsheden under den økonomiske depression rejste alvorlige ernæringsproblemer i ellers velstående lande samtidig med, at landbruget ikke kunne finde afsætning for sin produktion, i hvert fald ikke til priser, der dækkede omkostningerne. Indgreb i den normale samhandel af hensyn til betalingsbalancens opretholdelse fik også dybtgående virkninger på levnedsmiddelforsyningen i mange lande og skabte produktionsproblemer på begge sider af de afspærrede grænser. På internationalt plan tog man problemerne op til undersøgelse i Folkeforbundets store ernæringskomite, hvor eksperterne for ernæringsvidenskaben søgte at få politikerne og de økonomisk-sociale sagkyndige til at indse, at det ikke blot var et spørgsmål om konjunkturproblemer, men også om svære strukturproblemer. Det internationale landbrugsinstitut i Rom, oprettet før første verdenskrig, havde gennem sin statistiske virksomhed skaffet et grundlag for at undersøge problemerne på konkret vis, og den sociale side var allerede belyst gennem det internationale arbejdsbureaus virksomhed i Geneve.

Udarbejdelsen af nationale eller allierede forsyningsprogrammer under krigen og i den første genopbygningsperiode nødvendiggjorde yderligere undersøgelser af behov og produktionsmuligheder, og gennem UNRRA's virksomhed i krigs- eller revolutionshærgede områder, såvel som gennem FAO's og andre FN-organisationers arbejde, er de underudviklede og ofte

overbefolkede landes ernæringsproblemer blevet inddraget i undersøgelserne. I FAO og vel også i den internationale sundhedsorganisation (WHO) er de underudviklede landes problem idag i forgrunden. For mange af disse lande er det ganske naturligt endnu vanskeligt at opnå en omfattende og pålidelig dokumentation, og det er i hvert fald endnu sværere at føre de statistiske serier en længere årrække tilbage.

Vil man have et billede af fødevareforbrugets udvikling over en længere periode, bl. a. for at opnå en forestilling om den sandsynlige tendens i forbruget fremefter, må man i første række begrænse undersøgelsen til lande, der har offentliggjort statistik for en tilstrækkelig lang periode, selv om man derved koncentrerer sig om industrialiserede lande med en relativ høj levestandard. Fra et dansk synspunkt har det sin særlige interesse at iagttage fødevareforbrugets størrelse og sammensætning netop i disse lande, hvor dansk landbrug stadig har sin hovedafsætning.

De tendenser i forbrugets størrelse og sammensætning, der har gjort eller gør sig gældende i disse lande, vil iøvrigt kunne forventes også at slå igennem i andre lande, efterhånden som levestandarden hæves. Dette gælder dog med de begrænsninger, som klimatiske, tekniske og kulturelle forhold kan betinge. I det følgende vil forbrugstendenserne alene blive belyst på grundlag af europæiske og amerikanske data.

II. KILDER TIL OPLYSNING OM FORBRUGET

I Nordamerika og Europa har man i årene omkring den første verdenskrigs udbrud påbegyndt mere systematiske undersøgelser af levnedsmiddelforbruget, men det er vanskeligt at opnå sammenlignelige data fra ret mange lande så langt tilbage. Nyere internationale undersøgelser begrænser sig i regelen til tiden fra tredivernes midte, og det volder ofte store vanskeligheder at føre de statistiske serier tilbage til tyverne. USA har publiceret årlig forbrugsstatistik siden 1909 og Danmark siden 1914. For enkelte varer kan man føre serierne længere tilbage, men ikke en komplet statistik.

Man beregner forbruget ved hjælp af produktionsstatistik, statistik over udførsel og indførsel, statistik eller skøn over den enkelte vares udnyttelse f. eks. til foderbrug, såsæd, teknisk-industriel brug eller til menneskeføde, og der må foretages reguleringer for lagerforskydninger og svind undervejs fra producent til forbruger. På dette grundlag hviler f. eks. de af FAO og OEEC opstillede ernæringsbalancer, de såkaldte »food balance sheets«. Metoderne ved beregningen i de enkelte lande er noget forskellige, og selv om de af de internationale organisationer beregnede og reviderede forbrugstal såvidt muligt er gjort ensartede, må de absolutte tal for nogle varer nok tages med et vist forbehold. Dette må holdes i erindring,

når man sammenligner forbruget af de enkelte varer i forskellige lande. Det må også erindres, at befolkningens aldersfordeling påvirker gennemsnitsforbruget pr. indbygger, et forhold der ikke helt lader sig eliminere, selv om man prøver at beregne forbruget pr. »normalperson«.

Når man ikke sammenligner det absolutte forbrug fra land til land, men derimod forbrugsændringerne fra år til år, bliver de anførte mangler i sammenligningsgrundlaget dog af mindre betydning. Som det senere skal påvises, gør visse fælles tendenser i forbrugets størrelse og sammensætning sig gældende med sådan styrke, at de træder klart frem, uanset om forbrugsstatistiken beregnes på den ene eller den anden måde.

En anden vigtig kilde til oplysning om fødevareforbruget er husholdningsregnskaber, d. v. s. regnskaber ført af et antal familier vedrørende mængder af indkøbte varer, deres priser og forbrugsudgifterne. Disse regnskaber kan give værdifulde oplysninger, som ikke kan udledes af de for landet som helhed beregnede gennemsnitstal. Dette gælder således oplysninger om forbruget i forskellige indkomstgrupper, by- og landhusholdninger, forskellige erhverv, forskellige egne, store og små byer, familier med børn eller uden børn, forskellige aldersgrupper o. s. v. Sådanne data er af stor værdi for mange økonomiske og sociale undersøgelser og ikke mindst ved udarbejdelse af markedsanalyser for enkelte varer. Desværre er materialet i mange lande endnu ret spinkelt og ofte begrænset til den del af indkomstskalaen, hvortil »pristalsfamilien« henhører, men der er en tendens til at udvide undersøgelserne til at dække i hvert fald hele den »brede« befolknings indkomstgrupper, eller hvad man i Tyskland kalder for »masseindkomst«.

Hertil kommer i enkelte lande og navnlig i USA specialstudier af »consumers behavior«, d. v. s. forbrugernes indkøbsvaner, og indkøbsreaktioner. Undersøgelserne tager ofte sigte på enkelte varetyper, der måske ikke træder tilstrækkeligt frem i »food balance sheets« eller i husholdningsregnskaberne. Som et eksempel kan nævnes de af USA's landbrugsministerium i samarbejde med producentorganisationer foretagne regelmæssige undersøgelser, der giver kvantitative data om enkelte varer eller varetyper, f. eks. frugt, men navnlig oplysninger om, hvem der fortrinsvis køber den ene eller den anden type eller kvalitet, hvor meget og hvor ofte der købes af forskellige forbrugerkategorier, og hvilke kombinationer, der er mest almindelige. Studierne bygger enten på interviews eller butiksobservationer. De tjener som et nyttigt supplement til den almindelige forbrugsstatistik og giver et indblik i forbrugernes motiver til køb eller deres reaktioner over for ændringer i pris, kvalitet eller salgsform. For markedsanalyser og markedsprognoser er sådanne undersøgelser af yderste vigtighed. Uden for USA foretages de overvejende gennem særlige instituter eller private firmaer og indgår ikke som led i den offentlige statistik. Det europæiske produk-

tivitetscenter i Paris (EPA), der er en del af OEEC, har overvejet muligheden af at organisere undersøgelser af denne art i nogle udvalgte forbrugscentre i Europa, særligt for mejeriprodukter og frugt. Planerne er endnu ikke kommet til udførelse.

III. HOVEDTRÆK AF FORBRUGSUDVIKLINGEN

De Forenede Staters landbrugsministerium har i det nedenfor gengivne *diagram 1* givet et let overskueligt billede af udviklingen i USA siden 1909, og som det senere skal påvises, genfinder man de samme tendenser i Europa, blot at forbrugsændringerne ofte slår tidligere igennnem i Nordamerika end i Europa. Diagrammet viser forbruget pr. indbygger, udtrykt i pct. af gennemsnitsforbruget i 5-året 1909–13. Kurverne er tegnet på basis af glidende gennemsnit (5 års) for at eliminere de udsving, som kan findes i et enkelt år, f. eks. på grund af variationer i høstudbytte o. l.

Man ser tydeligt det konstante fald i forbruget af korn og kartofler, de stivelsesholdige hovedvarer, og en kraftig stigning i forbruget af mejeriprodukter, frugt og grøntsager samt æg, d. v. s. enten æggehvideholdige eller mineral- og vitaminrige produkter, der forøger ernæringens kvalitet.

Figur 1. De Forenede Stater. Forbrug pr. indbygger af de vigtigste fødevarer 1909-52.
Indeks: 1909-13 = 100. (Glidende 5-års gennemsnit.)

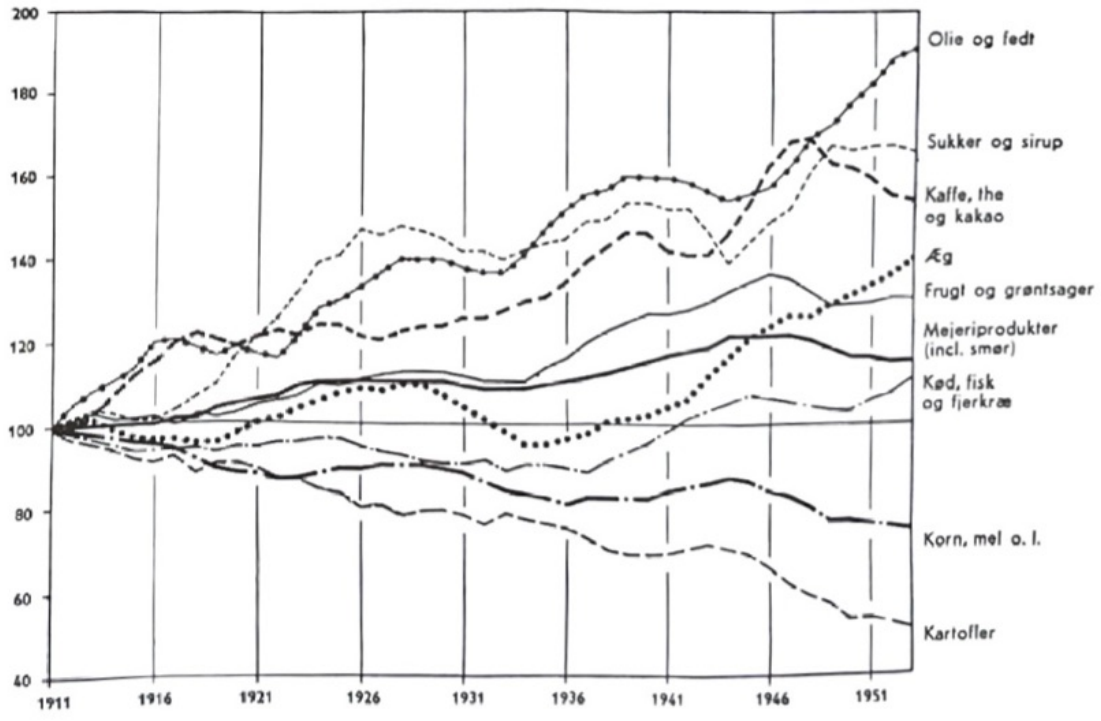

Kilde: Consumption of Food in the USA 1909-52. U. S. Dep. of Agriculture.

Det vil måske overraske, at gruppen kød, fisk og fjerkræ indtil ca. 1940 lå under gennemsnittet af 1909–13, skønt kødforbruget i almindelighed forventes at stige med øget velstand. Kødforbruget i USA i årene 1909–13 lå imidlertid ret højt. Faldet i det amerikanske kødforbrug indtil 2. verdenskrig er så meget mere overraskende, som de enkelte typer kød indgår i beregningerne med vægte, der afspejler deres priser i perioden 1947–49. Med forskydning af forbruget til bedre kvaliteter eller til mere forarbejdede varer ville man have ventet en stærkere stigning i kurven.

Når forbruget af kornprodukter viser svagere fald end kartoffelforbruget i USA, kan det også skyldes, at kornvarerne i stigende grad sælges i mere forarbejdet form end i 1909–13, f. eks. ved større forbrug af »breakfast food« som corn flakes etc. og at hjemmebagningen har været aftagende, d. v. s. at brød og bagværk vinder i forhold til salg af mel til forbrugerne. Det amerikanske indeks, der ligger til grund for diagrammet, svarer i realiteten til et indeks over forbrugsudgifter ved konstante priser, men varierende sammensætning af forbruget. Det er ikke umiddelbart sammenligneligt med simple kvantumsindeks.

De danske forbrugsserier i deres nuværende omfang og baseret på det årlige mængdeforbrug begyndte med 1914. Det var vel netop ernærings- og rationeringsplanerne under den første verdenskrig, der førte til udarbejdelsen af vor forbrugsstatistik. Vi mangler derfor et umiddelbart sammenligningsgrundlag med årene før den første verdenskrig, der i mange henseender betragtes som en »normalperiode«. Da krigsårene og de første efterkrigsår var alt andet end normale, gengives i *Tabel 1* alene de danske forbrugstal fra 1922. Her finder man imidlertid tilsvarende tendenser som i USA: stærk stigning i forbruget af mejeriprodukter, æg, grøntsager og frugt, samt fald i forbruget af kornprodukterne. Tallene for kartoffelforbruget viser derimod en afvigende tendens, idet det danske forbrug har været stigende. Også vort kødforbrug har været stigende indtil den anden verdenskrig, og først efterkrigsårene viser lavere forbrugsgennemsnit. Ved sammenligning med de amerikanske data, må det erindres, at de danske serier angiver det beregnede forbrug i faktisk vægt, således at de beregnede danske indekstal ikke afspejler forskydninger fra relativt billige til relativt dyrere kvaliteter eller mere forarbejdede produkter inden for den enkelte uspecificerede varegruppe. Hvilken af de to metoder, man vil anse for »bedst« afhænger ganske af formålet med analysen.

For at give et mere generelt billede af udviklingen siden 1930-erne *gengives* i *tabel 2* de af FAO senest meddelte forbrugstal i kg pr indbygger for 10 udvalgte europæiske lande samt USA og Canada. FAO's tabeller omfatter 10 undergrupper, men dækker ikke totalforbruget af fødevarer. Bl. a. frugt og grøntsagsgruppen, der i alle de nævnte lande er af væsentlig betydning, er ganske udeladt. FAO medtager havebrugsprodukterne i sine

Tabel 1. *Danmark.*

Årsforbrug pr. indbygger af vigtigere levnedsmidler 1922–56
og indeks med 1936–40 = 100.

	1922–28 kg	1926–30 kg	1931–35 kg	1936–40 kg	1941–45 kg	1946–50 kg	1951 kg	1952 kg	1953 kg	1954 kg	1955 kg	1951–55 kg	1956 kg
Mel og gryn	103.7	106.0	102.2	99.2	107.2	106.3	101.4	102.4	95.8	95.7	90.2	97.1	89.7
Indeks	104.5	106.9	103.0	100	108.0	107.2	102.2	103.2	96.6	96.5	90.9	97.9	90.4
Kartofler	100	100	102	113	132	126	125	120	120	120	120	121	120
Indeks	88.5	88.5	90.3	100	116.8	111.5	110.6	106.2	106.2	106.2	106.2	107.1	106.2
Okse- og kalvekød	25.3	25.9	30.1	27.6	25.1	23.1	17.3	16.1	16.2	16.4	18.2	16.8	21.7
Indeks	91.7	93.4	109.1	100	90.9	83.7	62.7	58.3	58.7	59.4	65.9	60.9	78.6
Svinekød og flæsk	28.0	37.3	45.9	33.3	28.8	33.4	32.2	33.5	37.9	39.2	38.5	36.2	38.2
Indeks	84.1	112.0	137.5	100	86.5	100.3	96.7	100.6	113.8	117.7	115.6	108.7	114.7
Fjerkræ og vildt	6.1	6.1	7.5	7.0	4.6	5.2	3.8	4.3	4.2	3.7	3.5	3.9	3.3
Indeks	87.1	87.1	107.1	100	65.7	74.3	54.3	61.4	60.0	52.9	50.0	55.7	47.1
Kød i alt	61.7	71.2	84.8	69.6	60.7	65.1	55.2	55.5	60.2	61.2	61.5	58.7	64.5
Indeks	88.6	102.3	121.8	100	87.2	93.5	79.3	79.7	86.5	87.9	88.4	84.3	92.7
Fisk[1]	7.0	11.1	11.2	7.5	10.8	16.4	18.1	16.6	12.3 / 13.1	– / 13.7	– / 14.4	– / –	– / 12.0
Indeks	93.1	147.6	149.0	100	143.6	218.1	240.7	220.8	163.6	171.6	180.9	–	156.9
Smør	6.1	5.8	9.7	9.7	17.6	7.3	7.2	8.0	8.4	8.6	8.6	8.2	8.9
Indeks	62.9	59.8	100	100	181.4	75.3	74.2	82.5	86.6	88.7	88.7	84.5	91.8
Margarine	19.4	21.8	20.7	19.0	0.6	5.1	16.9	17.6	18.2	18.6	19.0	18.1	19.9
Indeks	102.1	114.7	109.0	100	3.2	26.8	89.0	92.6	95.8	97.9	100	95.3	104.7
Svinefedt	1.6	0.9	0.9	1.2	2.1	1.8	1.3	1.7	2.2	1.5	1.9	1.7	2.4
Indeks	133.3	75.0	75.0	100	175.0	150.0	108.3	141.7	183.3	125.0	158.3	141.7	200.0
Sødmælk	112	143	162	163	165	174	172	173	171	167	162	169	160
Indeks	68.7	87.7	99.4	100	101.2	106.7	105.5	106.1	104.9	102.5	99.4	103.7	98.2
Ost	5.2	4.6	5.3	5.4	7.1	7.0	6.4	5.7	5.0	5.2	6.5	5.8	6.7
Indeks	96.3	85.2	98.1	100	131.5	129.6	118.5	105.6	92.6	96.3	120.4	107.4	124.1
Æg	4.7	5.7	7.0	7.7	8.9	9.7	8.5	7.7	7.8	7.8	7.4	7.8	7.8
Indeks	61.0	74.0	90.9	100	115.6	126.0	110.4	100.0	101.3	101.3	96.1	101.3	101.3
Grønsager	58.0	59.5	65.5	90.4	102.5	82.2	74.3	64.6	68.6	59.5	65.5	66.5	71.0
Indeks	64.2	65.8	72.5	100	113.4	90.9	82.2	71.5	75.9	65.8	72.5	73.6	78.5
Frugt	22	24.9	31.1	28.9	28.7	45.3	52.3	60.0	51.2	63.3	56.4	56.6	60.2
Indeks	76.1	86.2	107.6	100	99.3	156.7	181.0	207.6	177.2	219.0	195.2	195.8	208.3
Sukker	46.7	47.8	49.4	50.4	36.1	33.9	35.5	38.5	45.1	47.9	45.5	42.5	49[3]
Indeks	92.7	94.8	98.0	100	71.4	67.3	70.4	76.4	89.5	95.0	90.3	84.3	97.2

[1]Fra 1953 incl. fiskeprodukter. [2]Sødmælk incl. flode omregnet til sødmælk [3]Evt. lagerstigning.

Kilde: 1922–29 materiale i Det stat. Departement. 1930–48 Stat. Efterretn. Nr. 47 1949. 1949–52 Stat. Efterretn. Nr. 67 1954. 1953–56 Stat. Efterretn. Nr. 72 1957.

tabeller over kalorieforsyning, men har antagelig fundet en sammenligning på simpel vægtbasis af tvivlsom værdi, da gruppen dækker over et utal af produkter, der tilmed er højst uensartede i de forskellige verdensdele. For Europa og Nordamerika er en sammenligning dog mulig, og hvad angår den relative forbrugsstigning, kan sammenligninger foretages mellem alle verdensdele, forudsat at statistik i det hele taget kan fremskaffes for sådanne varer. FAO's tal er alle beregnet på ensartet grundlag, og svarer derfor ikke i alle tilfælde til de originale forbrugstal, offentliggjort i de nationale statistiker. Endvidere angår de for efterkrigstiden høståret, mens kalenderåret ofte er brugt i den nationale statistik.

Tabel 2 viser for samtlige lande en klar nedgang i forbruget af *kornprodukter* og nedgang i *kartoffelforbruget* undtagen i Danmark, Det Forenede Kongerige, Italien og Canada. I Det Forenede Kongerige er der foregået en voldsom udvidelse af kartoffelarealerne, sammenlignet med årene før 2. verdenskrig, og også de danske arealer viser nogen stigning, mens det modsatte er tilfældet i Italien og Canada. Fælles for dem alle er en ret væsentlig stigning i mængdeudbyttet, og for de nordligere lande betyder udbredelsen af tidligere sorter en forøgelse i forbruget af tidlige kartofler. Hovedtendensen er dog for Europa som for Nordamerika et fald i forbruget af stivelsesholdige produkter.

Sukkerforbruget udviser en ret stor stabilitet i de i tabel 2 anførte lande, med undtagelse af Italien, hvor forbruget fremdeles er lavt, men i tydelig opgang, formentlig en følge af den siden krigen indtrådte velstandsstigning.

Bælgfrugter (tørrede bønner og ærter, linser etc.) og nødder er en ret uensartet varegruppe uden nogen udpræget tendens. Flertallet af de anførte lande viser nærmest en nedgang. I Italien, hvor forbruget i trediverne var meget højt, har der siden krigen været et kraftigt fald. Med stigende velstand kan man regne med større forbrug af friske eller friskt konserverede ærter og bønner, men nedgang i konsumet af de tørrede bælgfrugter. Hvad angår nødder, er forbrugstallene i nogle lande stærkt påvirkede af importpolitiken før og efter krigen, og kan derfor ikke tages som udtryk for langtidstendenser.

Inden for *kødgruppen* finder man, at der siden sidste halvdel af trediverne er sket en betydelig forbrugsstigning i USA, Canada og Frankrig. Næsten i alle tabellens lande ligger de to sidste års forbrug højere end gennemsnittet af årene 1948/49 – 49/50 – 50/51, hvilket viser, at stigningen er fortsat. Vesttyskland, England (U. K.), Svejts og Danmark har endnu ikke opnået et forbrug af samme størrelse som i 1934–38. (De foreløbige tal fra officiel engelsk statistik for kalenderåret 1956 viser dog en svag stigning.)

Tallene for *æg og ægprodukter* tyder på almindelig tendens til et større forbrug end før krigen. Også for *fisk* viser FAO's tal en opadgående tendens,

dog at England siden 1950/51 konstant har ligget under førkrigsgennemsnittet.

Mælkeforbruget i FAO's oversigt omfatter også mælkeprodukter, undtagen smør. Ost er således medregnet i tallene. Opgørelsen viser forbruget udtrykt i såvel fedtstof som æggehvidestof. Når det sidste ofte er steget stærkere, kan det skyldes, at mælkens fedtindhold i efterkrigsårene har været lavere end før krigen.

Det totale *fedtforbrug* af dyrisk eller vegetabilsk oprindelse viser som helhed en svag stigning. Undtagelserne er Frankrig og Danmark med nogen nedgang og USA med omtrent uændret forbrug (indtil 1955).

Kalorieforbruget i de af tabel 2 omfattede lande har ifølge FAO udviklet sig som i *tabel 3* anført. Der er ikke nogen klar tendens i disse tal. For de to sidst anførte år er der en nedgang i forhold til førkrigs-gennemsnittet i Danmark, Sverige, Svejts, Vesttyskland, Frankrig og USA, medens England, Holland, Belgien, Italien og Canada viser nogen stigning. Stigningen er forklarlig som følge af en øget indkomst for store befolkningsgrupper, der før krigen var utilstrækkeligt ernærede, også hvad selve kaloriemængden angår, mens faldet i kalorieforbrug bekræfter den almindelige forventning om et svagt aftagende kalorieforbrug i de bedst ernærede befolkninger som følge af mekanisering, d. v. s. mindre hårdt fysisk arbejde. Bybefolkningens vækst i forhold til landbefolkningen virker i samme retning. Der er i alle de anførte lande en relativ nedgang i »stivelsesgruppen«s andel i den samlede kaloriemængde.

Den nåede altså sit maksimum under landbrugskrisen i begyndelsen af trediverne, hvor også kødgruppens kalorietal var det højeste, vi har nået. Medens stort kødforbrug normalt tages som et velstandstegn, var det i eksportlandet Danmark et udpræget krisefænomen. Om det danske kalorieforbrugs fordeling på levnedsmiddelgrupper gives årlige oversigter i Statistiske Efterretninger, der også giver et billede af levnedsmiddelforbrugets ernæringsmæssige kvalitet, d. v. s. indhold af vitaminer og salte samt opdeling i æggehvide, fedt og kulhydrater.[1])

Som retningsgivende for den kvalitative sammensætning af ernæringen før og efter krigen i de vestlige lande anføres i *tabel 4* de senest offentliggjorte data for USA. Medens kalorieforbruget i 1957 i forhold til årene 1935–39 viser en nedgang på 5 procent, er der henholdsvis 5 og 8 procents stigning i æggehvide- og fedtindholdet. Faldet i kalorieforbruget må tilskrives det stærkt reducerede kulhydratindhold i kosten. Der er i forhold til trediverne en væsentlig forøgelse i kostens indhold af kalk og jern, B-vitaminer,

[1] Se også Husholdningsorganisationernes kostundersøgelser 1937–45. En bearbejdelse foretaget af Statens Husholdningsråd, udgivet 1948, og *Mads Iversen* og *Astrid Frederiksen:* Kostundersøgelser i danske hjem fra 1946 til 1956, Statens Husholdningsråds faglige meddelelser, nr. 8–9, 1957.

Tabel 2. *Levnedsmiddelforbruget pr. indbygger, før og efter krigen.*

Fordelt på varegrupper i udvalgte europæiske lande samt U.S.A. og Canada.

Land	Periode	Kornprodukter omregnet til mel	Kartofler etc.[1]	Sukker raffineret, excl. sirup og honning	Bælgfrugter og nødder[2]	Kød incl. indmad, fjerkræ og vildt[3]	Æg og ægprodukter, udtrykt i friske æg	Fisk anslået vægt af spiselig del	Mælk[4]		
									Fedt	Æggehvide	
		kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	
Danmark.....	1934–38.....	94	120	50	1	75	8	15	8	8	
	1948/49–50/51	104	142	35	3	62	9	18	8	9	
	1954/55.....	93	131	49	5	63	7	15	8	8	
	1955/56*.....	92	131	48	4	59	7	14	8	8	
De »seks«:											
Vesttyskland.....	1935–38.....	113	185	26	3[5]	53	7	7	6	7	
	1948/49–50/51	113	205	23	4	29	5	8	4	6	
	1954/55.....	97	159	26	3	45	10	7	6	7	
	1955/56*.....	96	158	27	3	47	10	7	6	7	
Holland.....	1936–38.....	107	116	29	6	38	9	6	7	8	
	1948/49–50/51	98	162	36	4	28	5	7	7	9	
	1954/55.....	92	106	38	4	38	8	6	7	9	
	1955/56*.....	92	106	38	5	38	8	6	7	9	
Belgien-Luxemburg	1934–38.....	115	157	28	7	46	8	6	3	4	
	1948/49–50/51	105	145	28	4	44	13	7	5	5	
	1954/55.....	104	150	27	4	50	14	7	5	6	
	1955/56*.....	104	151	27	4	51	14	7	5	6	
Frankrig.....	1934–38.....	124	143	24	8	61	9	6	4	5	
	1948/49–50/51	122	133	23	7	62	10	6	4	5	
	1954/55.....	115	136	24	6	75	11	6	5	6	
	1955/56*.....	109	135	27	5	78	11	6	5	6	
Italien.....	1934–38.....	164	37	7	22	20	8	4	2	3	
	1948/49–50/51	154	36	11	13	15	6	4	3	3	
	1954/55.....	148	45	16	12	19	7	5	3	4	
	1955/56*.....	147	49	17	12	20	8	5	4	4	
Forenede Kongerige (Storbritanien og Nordirland).....	1934–38.....	95	82	42	5	68	13	12	5	5	21
	1948/49–50/51	106	114	35	6	53	13	12	7	7	21
	1954/55.....	91	104	46	6	66	13	10	7	7	22
	1955/56*.....	88	100	46	6	66	13	10	6	6	22
Sverige.....	1934–38.....	96	122	44	4	49	8	20	11	10	18
	1948/49–50/51	88	120	44	4	49	10	20	11	11	20
	1954/55.....	78	103	42	4	52	10	21	11	9	22
	1955/56*.....	77	102	41	4	51	10	22	11	9	22

Tabel 2 fortsat.

Land	Periode	Kornprodukter omregnet til mel	Kartofler etc.[1]	Sukker raffineret, excl. sirup og honning	Bælgfrugter og nødder[2]	Kød incl. indmad, fjerkræ og vildt[3]	Æg og ægprodukter, udtrykt i friske æg	Fisk anslået vægt af spiselig del	Mælk[4]		Fedt og olie (fedtindhold)
									Fedt	Æggehvide	
		kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år	kg pr. år
Svejts	1934–38	110	90	38	5	53	9	1	11	11	16
	1948/49–50/51	117	89	38	5	44	9	2	11	11	15
	1954/55	101	84	38	9	50	9	2	10	10	17
	1955/56*	101	83	38	9	49	9	2	10	10	17
U.S.A.	1935–39	90	64	44	7	71	16	5	8	7	20
	1948/49–50/51	77	50	41	7	84	21	5	9	9	20
	1954	71	46	40	7	88	21	5	9	9	20
	1955*	70	46	40	6	92	21	5	9	9	20
Canada	1935–39	93	60	43	6	62	14	5	8	7	19
	1948/49–50/51	73	...	46	6	70	15	6	8	9	19
	1954/55	76	60	44	5	80	17	6	8	9	20
	1955/56*	76	69	45	5	84	16	6	8	9	20

[1] Incl. »sweet potatoes« og andre stivelsesholdige rodfrugter. [2] Incl. cacaobønner. [3] Slagtet vægt, excl. slagtefedt. [4] Mælk og mælkeprodukter undtagen smør. [5] Tyske data excl. nødder. *) Foreløbige tal.
Kilde: FAO Yearbook of Food and Agricultural Statistics 1956 Vol. X Part 1 (udgivet 1957) Table 90 Net Food Supply per Person.

herunder Niacin, men en reduktion af mængden af A og C vitaminer. Med det stigende forbrug af citrusfrugt må faldet i C-vitaminforsyningen overraske. Som det senere skal ses, er der en kraftig forskydning fra forbrug af frisk frugt til konserveret frugt, herunder frosset citrussaft, men i henhold til FAO's liste over næringsværdien af forskellige fødevarer regnes der ikke med forskelligt C-vitaminindhold i frisk og preserveret citrusfrugt. Rigtigheden heraf bestrides af mange eksperter, men der kan ikke gives faste normer for vitamintabet, der afhænger af de anvendte råvarer og konserveringsmetoder. Nedgangen i A-vitaminforsyningen i USA står antagelig i forbindelse med faldet i smørforbruget. Margarine indeholder ingen A-vitaminer, med mindre de er tilsat under fabrikationen. Om sådan tilsætning foreligger ingen officiel statistik. Det ses af tabellen, at samtlige forbedringer i forhold til forkrigsårene var opnået allerede i 1947–49, hvilket ikke gælder Europa.

Til sammenligning hermed kan nævnes, at de seneste data for England (U.K.), der fører statistiken op til 1956, viser en stigning i kalorieforbruget pr. dag på 5 procent i forhold til førkrigsårene. Den i tabel 3 antydede stigning op til 1954/55 er altså fortsat. Det engelske dagsforbrug af æggehvide, fedtstof og kulhydrat var i 1956 henholdsvis 3 pct., 6 pct. og 3 pct. over gennemsnittet i sidste part af trediverne. Det er af interesse at bemærke,

Tabel 3. *Fødevareforbrug pr. indbygger udtrykt i kalorier pr. dag.*

	Sidst i 1930-erne	1948/49–1950/51	1953/54–1954/55
Danmark	3420	3170	3330
Det forenede kongerige	3110	3080	3210
Sverige	3110	3160	3030
Svejts	3140	3170	3090
Vesttyskland	3040	2680	2930
Holland	2840	2940	2940
Belgien-Luxembourg	2810	2840	2960
Frankrig	2870	2790	2830
Italien	2510	2380	2570
USA	3150	3160	3080
Canada	3010	3070	3080

Kilde: FAO, The State of Food and Agriculture 1957, side 166.

I Danmark har kalorieforsyningen over en længere årrække bevæget sig således:

1914–16:	3145	kalorier dagligt	1926–29:	3305	kalorier dagligt
1917–21:	2865	– –	1930–34:	3485	– –
1922–25:	3110	– –	1935–39:	3395	– –

at de 3 procents stigning i proteinforbruget er fremkommet ved en 11 procents fremgang i dyrisk protein og 6 procents tilbagegang for planteprotein. Dette korresponderer med mejeriprodukternes (eksklusiv smør) stigende vægt i den samlede kaloriemængde fra 9 procent før krigen til 11 procent i de sidste år. Æggehvide- og fedtstofforbruget i gram pr. dag er stadig lavere end i USA, medens kulhydratforbruget siden krigen har oversteget det amerikanske. Med det stigende mælkeforbrug er kostens kalkindhold kommet på højde med niveauet i USA. Vitaminforsyningen viser stigning, men er for A og B vitaminer væsentlig lavere end i USA. Til sammenligning skal nævnes, at den danske kost indeholder flere B1 og B2 vitaminer end den amerikanske, mens vi har ringere C-vitaminindhold i kosten end både USA og England og kun lidt højere A vitaminforsyning end England. Forbrug af vitaminpiller indgår ikke i beregningerne, da formålet er at undersøge kostens indhold.

IV. FORBRUGSÆNDRINGER I DE ENKELTE VAREGRUPPER

Tabel 2 gav et billede af bevægelserne i forbruget, klassificeret i hovedgrupper af varer, og ensartet behandlet for samtlige 10 udvalgte lande. For at få et klarere billede af, hvilke varer, der påvirkes af de mere varige ændringer i forbrugsvanerne, skal de enkelte varegrupper gennemgås lidt

nærmere. Som grundlag herfor anvendes de i tabellerne 5–7 anførte data fra USA, Det Forenede Kongerige og Vesttyskland, tillige med de danske serier gengivet i tabel 1.

1. *Korn- og melvarer.* Det amerikanske hvedemelsforbrug pr. indbygger var i 1957 nået ned på 74 procent af forbruget i 1935–39 og majsmelforbruget på 37 procent. Kornprodukter som corn flakes og andre tilsvarende majsprodukter til morgenbordet viser en vis stigning. De er lette at anvende, kræver ingen tilberedning ud over tilsætning af frisk mælk og sukker i tallerkenen. Majssirup og majsstivelse viser forbrugsstigninger på over 30 procent. Hvedemelet er dog langt den dominerende vare inden for gruppen, og totalbevægelsen præges deraf. De engelske tal viser en svagere nedgang i melforbruget på kun 8 procent; risforbruget er halveret, men »breakfast cereals« stiger støt og er med 4,2 lbs i 1956 omtrent på højde med det amerikanske forbrug.

Nedgangen i det tyske forbrug i forhold til 1935–38 er koncentreret på rugen. Hvedemelsforbruget er omtrent på førkrigsniveauet efter stadig nedgang fra et højdepunkt omkring 1948/49. Det danske mel- og grynforbrug er efter de danske tal faldet 10 procent siden 1936–40, medens de af FAO omregnede tal giver en mindre nedgang, idet førkrigsforbruget angives lavere, efterkrigsforbruget højere.

2. Om *kartoffelforbruget* er der ingen anledning til at gøre flere bemærkninger end foran under omtalen af hovedtendensen. USA-statistiken viser, at nedgangen i forbruget af »sweetpotatoes«, en rodknold, som vi ikke dyrker, har været endnu kraftigere end for kartofler. De tyske data viser to serier tal, hvoraf markedsforskningsinstituttets serie tyder på en

Tabel 4. *Civilbefolkningens ernæring i U. S. A.*

Kalorieindhold og næringsstoffer pr. indbygger pr. dag.

	Enhed	1935–39	1947–49	1955	1956	1957*)	1957 i pct. af 1935–39 %	1957 i pct. af 1947–49 %
Energimængde	kalorier	3310	3270	3220	3220	3160	95	97
Æggehvide	g	91	95	96	97	96	105	101
Fedt	g	133	142	148	148	144	108	101
Kulhydrater	g	446	410	386	384	378	85	92
Calcium	g	0.94	1.04	1.03	1.03	1.02	109	98
Jern	mg	14.5	17.1	16.4	16.8	16.4	113	96
Vitamin A	internationale enheder	8200	8200	7400	7400	7300	89	89
Thiamin B_1	mg	1.47	1.92	1.85	1.84	1.80	122	94
Riboflavin B_2	mg	1.90	2.34	2.34	2.35	2.34	123	100
Niacin (B)	mg	16.0	19.6	19.7	20.1	19.8	124	101
Folinsyre (B)	mg	0.134	0.132	0.128	0.127	0.123	92	93
Ascorbin C	mg	118	118	108	106	103	87	87

*) Foreløbige tal for 1957.
Kilde: National Food Situation Agricultural Marketing Service United States' Dep. of Agriculture, Oct. 1957.

mindre forbrugsnedgang end de officielle serier. Tyske undersøgelser iøvrigt tyder på, at kartoffelforbruget forandrer sig lidet fra år til år, idet høstudbyttets variationer normalt udlignes ved større eller mindre opfodring.

3. *Kødgruppen,* hvor det amerikanske forbrug i de senere år har oversteget 1935–39 gennemsnittet med 25 procent, rummer ret uensartede tendenser. Oksekødets og svinekødets anpart i forbruget før krigen var omtrent lige stort, dog med en lille overvægt for svinekød, der var yderligere forøget i forbrugstallene for 1947–49. Senere er oksekødforbruget steget stærkt, mens forbruget af svinekød er aftaget. I procent af førkrigstallet var forbruget af de to kødsorter i 1957 henholdsvis 151 og 110 procent. Kalvekødforbruget har nogenlunde fulgt bevægelserne i svinekødet, men er af langt ringere betydning. Der har været en nedgang i konsumet af fåre- og lammekød. Det skal anføres, at i forhold til det almindelige detailprisindeks for fødevarer i USA viser detailindekset for kødpriserne en langt svagere stigning siden årene 1947–49. Som senere omtalt er kødpriserne derimod steget relativt stærkt, når prisrelationerne i tyverne lægges til grund.

Det engelske kødforbrug lå endnu i 1953 og 1954 under tallet for 1934–38, og først i 1956 var det ca. 3 procent højere. Oksekød er den største gruppe, og forbruget heraf var i 1953–55 endnu ca. 23 procent lavere end før krigen. For 1956 var forbrugstallene fremdeles 4–5 procent lavere

Tabel 5. *U. S. A.*

Beregnet civilt årsforbrug pr. indbygger af vigtigere levnedsmidler 1935–57[1].

	1935–39 gns. lbs.	1947–49 gns. lbs.	1954 lbs.	1955 lbs.	1956 lbs.	1957* lbs.	1957 i pct. af 1935–39 %	1957 i pct. af 1947–49 %
Kornprodukter:								
Hvedemel	160	137	126	123	121	119	74	87
Majsmel	23.1	12.9	9.3	8.8	8.6	8.5	37	66
Breakfast cereals:								
af hvede	3.3	3.2	2.9	2.9	2.8	2.8	85	88
af majs	1.6	1.5	1.7	1.7	1.7	1.7	106	113
Kartofler[2]	130	114	106	106	100	103	79	90
Sweet kartofler[2]	21.6	12.6	8.0	8.2	8.0	7.1	33	56
Oksekød	55.6	65.6	80.1	82.0	85.0	83.8	151	128
Kalvekød	8.1	9.7	10.0	9.4	9.5	9.0	111	93
Får og lam	6.8	4.8	4.6	4.6	4.4	4.2	62	88
Svinekød (excl. fedt)	56.5	68.4	60.0	66.8	67.5	62.0	110	91
Total kød (slagtet vægt)	127.0	148.5	154.7	162.8	166.4	159.0	125	107
Fjerkræ:								
Høns, istandgjort	13.4	18.7	22.8	21.4	24.7	25.3	189	135
Kalkun, istandgjort	2.2	3.3	5.3	5.0	5.2	5.8	264	176

Tabel 5 fortsat.

	1935–39 gns. lbs.	1947–49 gns. lbs.	1954 lbs.	1955 lbs.	1956 lbs.	1957* lbs.	1957 i pct. af 1935–39 %	1957 i pct. af 1947–49 %
Fisk, total[3]	11.0	10.5	10.9	10.2	10.2	10.1	92	96
Smør, faktisk vægt	17.0	10.6	8.9	9.0	8.7	8.7	51	82
Margarine, faktisk vægt	2.9	5.6	8.5	8.1	8.2	2.2	283	146
Fedt og olie total (ren fedt)	45.4	42.4	45.4	45.5	44.4	44.0	97	104
Mælk og fløde, flydende	330	359	348	352	355	356	108	99
Iscrème, salgsvægt	9.9	18.7	17.4	18.0	18.3	18.0	182	96
Ost	5.6	7.0	7.9	7.9	8.1	8.0	143	114
Samtlige mejeriprodukter:								
i mælkefedt-tørstof	31.7	29.6	27.1	27.3	27.2	27.1	85	92
i andet tørstof	39.6	46.2	47.5	47.9	47.8	48.1	121	104
Æg (antal)	300	385	376	371	369	360	120	94
Grønsager:								
Friske grønsager	113.2	120.4	107.3	104.6	104.0	97.8	86	81
Meloner	27.0	27.4	28.9	29.2	27.4	24.9	92	91
Konserves	30.1	39.2	41.9	43.5	43.9	44.0	146	112
Dybfrosne grønsager	0.4[4]	2.9	5.9	6.6	7.2	7.8	1950	269
Frugt:								
Æbler (salg)	30.6	25.6	20.1	20.0	19.3	20.0	65	78
Citrus	49.2	54.8	41.2	41.9	38.4	36.4	74	66
Anden frisk frugt	59.2	51.8	44.8	40.0	42.0	38.3	65	74
Total frisk frugt[2]	139.0	132.2	106.1	101.9	99.7	94.7	68	72
Frugt-konserves	15.0	18.9	21.1	22.6	21.6	22.6	151	120
Frugtsaft	3.9	15.9	13.2	12.9	13.0	12.9	331	81
Dybfrosset frugt og saft	0.8	3.2	7.4	8.7	8.8	9.2	1150	288
Tørret frugt	5.8	3.9	3.9	3.5	3.6	3.6	62	92
Sukker, raffineret	97.4	95.1	96.3	97.5	98.4	96.6	99	102

Kilde: The National Food Situation, Oct. 1957, NFS-82, Agricultural Marketing Service, USDA.
[1]Vægt af varen i første omsætningsled. [2]Vægt ved levering fra producent. [3]Vægt af spiseligt kvantum. [4]1937–39.
*Foreløbige tal. (1 pound = 0.4536 kg)

end i 1934–38. Bacon og skinker er den næststørste undergruppe i forbruget. Den viser en nedgang på ca. 15 procent, mens fåre- og lammekødforbruget er aftaget ca. 8 procent. Der er derimod en opgang i forbruget af andet svinekød på ca. 75 procent. Bemærkelsesværdig er en kraftig forøgelse af forbruget af importeret kødkonserves, der de sidste par år har været næsten 3 gange større end før krigen. I absolut vægt svarer forbruget nu til en trediedel af bacon- og skinkeforbruget.

Det vesttyske kødforbrug er endnu lidt lavere end i 1935–38. Svinekødforbruget er fremdeles det betydeligste, dog ikke længere dobbelt så stort som oksekødforbruget. De danske forbrugstal viser en samlet nedgang, idet okse- og kalvekødforbruget er aftaget med 25–30 procent, mens svinekødet, der som i Tyskland er den mest betydende kødtype, viser en forbrugsfremgang på 15 procent. Disse bevægelser er i væsentlig grad forklaret ved eksportsituationen for de pågældende kødprodukter.

4. *Fjerkræforbruget* viser en formidabel stigning i USA og en 30 procents stigning i England, hvor vildt- og kaninforbruget samtidigt er faldet voldsomt. I Tyskland oversteg forbruget i 1956/57 for første gang førkrigstallet, og i Danmark er det samlede forbrug af vildt og fjerkræ kun 50 procent af 1936–40 gennemsnittet, hvilket må anses for en absolut afvigelse fra den almindelige forbrugstendens.

5. *Fiskeforbruget* er faldet såvel i USA som i England. Vesttyskland har en svag stigning, medens det danske forbrug er forøget væsentligt. Vort forbrug i 1936–40 var dog lavt, men der er stigning også i forhold til det mere normale forbrug i 1926–35.

6. Medens det samlede *fedtforbrug* i form af smør, margarine, svinefedt, spiseolie o. l. har vist en aftagende tendens i USA, er der en stigning over førkrigsniveauet i England og Vesttyskland. Af særlig interesse er bevægelserne i smør- og margarineforbruget. Smørforbruget i USA er 50 procent lavere end i 1935–39 og synes fortsat aftagende. Det engelske forbrug er ca. 35 procent under 1934–39 gennemsnittet, men har dog vist fremgang de senere år ligesom det tyske forbrug, der kun er 10 procent under 1935–38 tallet. Det danske forbrug er faldet omtrent som det tyske, men har dog været svagt stigende de sidste år.

Sammenholdt med tallene for trediverne er det nuværende margarineforbrug i USA forøget omtrent 3 gange, og i Det Forenede Kongerige er forbruget fordoblet. Det tyske førkrigsforbrug i forbundsrepublikens område er ikke kendt, men stigningen siden 1950 har været kraftig. Dansk forbrug i de sidste år har været omtrent som før krigen, men med stigende tendens. Det amerikanske smørforbrug overstiger endnu margarineforbruget, medens margarineforbruget i England, Tyskland og Danmark er større, i Danmark endda mere end dobbelt så stort som smørforbruget. Det er gunstigt for Danmark som eksportland, at margarinen ikke er trængt så stærkt ind på vore eksportmarkeder som i vort hjemmeforbrug, men man må regne med meget stor følsomhed i forbrugsmængderne, hvis prisforholdet mellem smør og margarine ændres. Langtidstendensen må antages at være i de vegetabilske fedtstoffers favør, men de seneste års udvikling kan tyde på, at smørret, forudsat fortsat høj indkomst og beskæftigelse i vore aftagerlande, vil kunne hævde sig i absolutte mængder, om end ikke i procent af det samlede fedtstofforbrug.

Tabel 6. *Det Forenede Kongerige.*

(United Kingdom).

Årsforbrug pr. indbygger af vigtigere levnedsmidler 1934–38, 1946–48 og 1953–1956.

	1934–38 gns. lbs.	1946[1] lbs.	1947[1] lbs.	1948[1] lbs.	1953 lbs.	1954 lbs.	1955 lbs.	1956 foreløbig lbs.
Kornprodukter	210.1	237.8	240.2	250.2	208.4	202.1	196.4	193.5
Indeks	100	113	114	119	99	96	93	92
Kartofler	181.9	(282.0)	(284.1)	(242.1)	222.4	221.9	223.3	210.4
Indeks	100	–	–	–	122	122	123	116
Kød:								
Oksekød med ben	53.2	33.1	31.9	33.5	36.5	43.0	44.3	50.7
Oksekød uden ben	1.7	3.5	10.2	10.1	0.3	0.9	1.9	2.1
Fåre- og lammekød	25.2	24.3	24.2	22.8	24.2	21.7	24.5	23.3
Svinekød	10.6	3.3	1.0	1.1	12.1	17.8	18.4	17.5
Bacon og skinker	28.1	15.1	10.1	10.9	24.9	25.0	25.1	24.0
Slagteindmad	7.4	5.6	5.4	5.6	6.5	7.8	7.8	8.3
Udenlandsk kødkonserves	3.1	13.7	11.6	6.0	6.3	7.6	8.5	8.0
Alt kød (spiselig form)	110.0	89.9	82.0	73.8	93.4	104.3	110.4	113.3
Indeks	100	82	75	67	85	95	100	103
Fjerkræ	5.1	3.0	4.0	4.3	5.3	5.4	6.0	6.8
Vildt og kaniner	3.7	1.5	1.9	2.5	1.9	1.1	0.5	0.4
Fisk:								
Frisk, frosset, tørret	21.8	26.5	27.9	29.0	18.8	18.4	19.0	19.3
Fiskekonserves	3.5	3.6	3.0	2.0	0.9	1.8	1.6	2.5
Smør	24.7	10.9	11.2	12.5	13.8	14.0	14.6	15.6
Margarine	8.7	15.1	14.9	17.5	17.8	18.3	17.9	16.9
Al olie og fedt (= ren fedt)	46.9	34.7	33.9	38.1	45.6	48.7	48.2	48.7
Indeks	100	77	75	84	97	104	103	104
Mælk og ost:								
Frisk mælk	217.1	312.7	304.3	323.4	334.7	333.6	332.6	330.7
Fløde (40%)	1.7	–	–	–	0.5	0.5	0.7	0.7
Ost	8.8	10.0	9.3	8.3	9.3	9.4	9.0	9.4
Total (incl. mælkekonserves) tørstof	38.3	49.4	48.7	49.0	52.3	52.5	52.2	52.6
Indeks	100	129	127	128	137	137	136	137
Æg og ægprodukter	28.3	(21.9)	(20.9)	(21.4)	28.1	29.3	29.5	28.7
Indeks	100	–	–	–	99	104	104	101
Grønsager (frisk basis)	120.4	(115.8)	(114.7)	(115.6)	125.1	125.5	121.7	125.0
Indeks	100	–	–	–	104	104	101	104
Frugt (frisk basis)	124.0	(109.8)	(132.4)	(133.2)	115.3	125.2	120.3	116.1
Indeks	100	–	–	–	93	101	97	94
Sukker og sirup:								
Netto i sukkerindhold	98.1	(79.1)	(85.0)	(85.9)	96.3	104.8	106.5	109.1

[1] Tallene antagelig ikke fuldt ud sammenlignelige med øvrige år, i hvert fald ikke de i parentes anførte data.

Kilde: Board of Trade Journal, 12. juli 1957, og for 1946–48 Ministry of Food: Food consumption levels in United Kingdom, Dec. 1949.

Tabel 7. *Vesttyskland med Berlin.*

Årsforbrug pr. indbygger af vigtigere levnedsmidler 1935–1956/57.

	1935–38 uden Berlin kg	1948/49 kg	1949/50 kg	1950/51 kg	1951/52 kg	1952/53 kg	1953/54 kg	1954/55 kg	1955/56 kg	1956/57 kg
Kornprodukter (= mel)	110.5	126.8	112.8	99.9	99.4	98.1	95.9	96.8	93.9	91.7
Kartofler	176.0	224.0	202.0	186.0	177.0	170.0	163.0	160.0	157.0	152.0
Kartofler[1]	160.0	–	188.0	174	164	161	160.0	–	–	–
Oksekød	14.8	6.8	10.2	11.4	10.8	11.9	13.5	14.0	14.5	15.7
Kalvekød	3.2	1.3	1.7	1.9	1.8	2.0	2.0	2.0	1.8	1.9
Svinekød	29.2	7.3	16.1	19.4	21.8	23.2	23.4	24.9	26.5	27.1
Kød af fjerkræ	1.7	0.6	1.0	1.2	1.2	1.3	1.5	1.7	1.7	2.0
Kød ialt (uden fedt)	52.8	18.6	32.0	37.0	38.6	41.7	44.0	46.2	48.0	50.2
Fisk (frisk vægt)	11.8	15.7	13.1	11.9	12.3	11.9	11.7	12.3	12.7	12.0
Smør	8.1	4.6	5.5	6.4	6.8	6.2	6.8	7.0	7.0	7.2
Margarine	–	–	–	9.0	9.9	11.5	12.0	12.4	12.8	12.7
Dyrisk fedt (= ren fedt)	6.3	2.5	4.9	5.7	5.2	6.0	5.8	5.8	6.0	5.7
Total fedt (= ren fedt)	21.0	9.8	16.5	21.4	81.4	23.3	24.3	24.9	25.4	25.5
Konsummælk (incl. fløde)	126.0	69.2	98.6	111.2	114.8	121.1	123.8	120.0	119.9	116.5
Skummetmælk	11.2	44.1	18.6	10.8	11.0	11.1	10.7	10.2	10.5	10.2
Ost	3.5	2.7	3.7	3.9	3.9	3.9	4.1	4.2	4.2	4.3
Æg og ægpulver (= æg)	7.4	2.5	5.3	7.5	7.4	7.9	9.0	10.0	10.0	11.3
Grønsager	51.9	60.8	42.7	49.9	44.0	43.9	48.6	41.6	48.3	45.3
Grønsager[1]	53		54	55	49	48	53	45	51	48
Frugt (alle slags)	43.7	25.7	39.1	51.0	54.8	73.4	72.3	74.5	63.8	73.8
Sukker, raffineret	25.5	19.9	23.2	27.7	24.9	24.1	25.6	26.7	27.4	28.3

[1]Data fra Institut for Landbrugets Markedsforskning, Braunschweig-Volkenrode, førkrigstal incl. Berlin.
Kilde: Agrarwirtschaft Dez. 1957, hæfte 12, og Statistiches Monatsbericht des Bundesministeriums für Ernahrung, Landwirtschaft und Forsten, Oktober 1957, side 703.

7. For *andre mejeriprodukter end smør* viser USA en stigning i mælke- og flødeforbrug på 8 procent siden slutningen af trediverne og England (U.K.) en stigning i forbruget af konsummælk på ca. 50 procent (dog med svag, men stadig nedgang fra 1953), mens flødeforbruget er halveret. Vesttyskland nærmede sig førkrigsforbruget af mælk og fløde i 1953/54, hvorefter der er indtrådt en ny jævn tilbagegang gennem de tre følgende år. Det danske mælke- og flødeforbrug (omregnet til mælk) var fra 1946 til 1952 omkring 6 procent større end før krigen, men i 1955 og 1956 lidt lavere end i trediverne.

For *ost* er der derimod en bemærkelsesværdig stigning i USA's forbrug på 43 procent med opadgående tendens. Englands og Vesttysklands forbrug er steget henholdsvis 7 og 20 procent over førkrigsniveauet. Medens vort eget osteforbrug i 10-året 1941–50 var 30 procent højere end i 1936–40,

lå det i perioden 1951–55 kun ca. 7 procent højere. En stigning indtrådte igen i 1956.

For De forenede Stater bemærkes en opgang i forbruget af *iscrème* på 82 procent siden trediverne, mens forbruget af *mælkekonserves* i de sidste tre år er faldet under 1935–39 gennemsnittet. I England er der stærk nedgang for kondenseret mælk, men betydelig fremgang for sødmælkspulver og evaporeret mælk. Der er også en væsentlig stigning i iscremeforbruget i England. De tyske forbrugstal for såvel kondenseret mælk som sødmælkspulver viser en stigning til 5–6 gange førkrigsforbruget.

8. *Ægforbruget* i USA og Vesttyskland er steget henholdsvis 20 og 50 procent, mens England og Danmark har haft ringe stigning over trediverne forbrugsniveau.

9. *Havebrugsprodukterne* har som helhed vundet stigende indpas i forbruget i alle lande, men der er mange interessante momenter i udviklingen.

I USA med højt forbrugsniveau er der indtrådt en nedgang i salg til forbruger af friske grøntsager og frugter, mens grøntkonserves i 1957 lå 50 procent over 1935–39, og salg af dybfrosne grøntsager, der begyndte omkring 1937, er nu 20 gange større end i 1937–39. Tilsvarende viser det amerikanske frugtforbrug i frisk tilstand et fald på 25 procent for citrus frugt (appelsiner, grapefrugt og citroner), og forbruget af anden frisk frugt, heri indbefattet æbler, er faldet med 35 procent. Men samtidig er forbruget af frugtkonserves steget 50 procent, pasteuriseret frugtsaft 230 procent, og lynfrosset juice forbruges i mængder, der er 11–12 gange større end før krigen. Dette viser en klar tendens fra friske varer til mere eller mindre tilberedte varer. For citrusfrugt opvejer stigningen i forbrug af produkter i præserveret og tilberedt form nedgangen i forbruget af frisk frugt. Hvis alle gupper af frugt og frugtprodukter tages tilsammen og omregnes til frisk frugt, finder man en stigning i forhold til før krigen, men de senere år har dog vist tendens til en nedgang i totalforbruget, en bevægelse, der imødeses med bekymring, eftersom produktionskapaciteten er udvidet voldsomt gennem nyplantninger lige efter krigen.

I England har grøntsagsforbruget (frisk basis) vist en ringe stigning, men frugtforbruget er faldet i forhold til før krigen, selv om der er tegn på, at førkrigsniveauet snart vil være nået pånyt. Nedgangen er samlet på frisk citrusfrugt, medens anden frugt har vundet stærkere frem. Frugt- og grøntkonserves er steget stærkt i betydning. Således er frugtjuice forbruget 5 gange større end før krigen[1]).

Vesttyskland, der i ret høj grad repræsenterer de vesteuropæiske ten-

[1] Se FAO Monthly Bulletin of Agricultural Statistics Febr. 1957: A comparison of fruit consumption in U. K. and other countries. Endvidere Erik Mortensen: La Production et la Consommation des Fruits et des Lègumes dans le Monde, Annales de la Nutrition et de l'Alimentation, Paris vol. IX, nr. 5–6 1955. Forkortet gengivelse i FAO, Monthly Bulletin sept. 1955.

denser inden for forbruget af havebrugsprodukterne, har haft en 10 procent nedgang i grøntsagsforbruget, men ca. 70 procents opgang i frugtforbruget. Sydfrugtforbruget (bananer og citrus etc.) er steget 2½ gang i forhold til 1935–38 og anden frisk frugt med 40 procent. Tysk forbrug af frugtjuice er også blevet af betydning i de senere år. Det kan anføres, at også fransk frugtforbrug er steget meget betydeligt.

Danske forbrugstal tyder på en lidt stærkere nedgang i grøntsagsforbruget, der dog lå meget højt i slutningen af trediverne. (Nedgangen i alle lande er størst for de grovere grøntsager, mens forbruget af de mere værdifulde, men ofte lettere produkter stiger.) Vort frugtforbrug er ca. 100 procent højere end i 1936–40. Importrestriktionernes afvikling for appelsiner og bananer er en del af forklaringen tillige med vor stærkt forøgede danske produktion, der gennem en bedre fordeling på tidlige og sildige sorter og bedre lagerteknik giver en rigeligere forsyning gennem en større del af året.

10. *Sukkerforbruget* har holdt sig praktisk taget uforandret i USA, mens England og Vesttyskland de sidste år har opnået en stigning på ca. 10 procent i forhold til førkrigstallet. Dansk sukkerforbrug har i efterkrigstiden ligget fra 30 til 10 procent under »normalen«, men er stigende.

V. ÅRSAGER TIL FORBRUGSÆNDRINGER

Denne gennemgang af de enkelte landes statistik med de mere udførlige oplysninger om varegruppernes enkelte bestanddele viser, at der er mange afvigelser fra de i afsnit III omtalte hovedtendenser. En række af disse afvigelser ville være en nærmere undersøgelse værd.

Det følger allerede af den undersøgte tidsperiode, sidste halvdel af trediverne, krigsår og efterkrigsår, at mange af de konstaterede variationer i forbruget kan være en simpel følge af korttidsændringer i produktions- og forsyningsforhold, prisrelationer eller stærkt varierende beskæftigelses- og indkomstforhold. Selvom den verdensøkonomiske depression var forbi i midten af 1930-erne, var der fremdeles stor arbejdsløshed i mange lande, og periodens handelspolitiske indgreb, navnlig i Europa, gør det også noget problematisk at anvende disse år som udgangspunkt for undersøgelser af forbrugstendenser. Det er blandt andet ovenfor påvist, hvor forskellig udviklingen i eksport- og importlande har været. At krigsårene og de første efterkrigsår var præget af afspærring og ekstraordinær knaphed er velkendt. Perioden siden 1950 er derimod præget af relativt stabile forhold (bortset fra de af Koreakrigen forårsagede udsving), og der er nu efterhånden statistik til rådighed for 6–7 år af denne periode, således at man har et materiale til bedømmelse af, om forbruget er præget af udviklingstendenser, der svarer til, hvad man måtte vente fra tidligere erfa-

ringsmateriale. f. eks. på grundlag af forbrugsserier, der kan føres tilbage til årene før eller efter den 1. verdenskrig. Det ville iøvrigt være ønskeligt, om FAO i sine undersøgelser kunne udstrække flere af sine statistiske serier tilbage til 1920-ernes midte, hvilket nok skulle være muligt for en række udviklede lande og for enkelte af de underudviklede.

Den tydelige tendens til et øget forbrug af protein-, vitamin- og mineralrige næringsstoffer, herunder især kød, mejeriprodukter, frugt- og grøntsager, er et produkt såvel af ernæringsvidenskabens fremskridt og forskningsresultaternes popularisering som økonomiske forhold. Høj beskæftigelse og stigende realindkomst tillader større befolkningskrese at omstille deres forbrug i den af ernæringsvidenskaben anbefalede retning, og offentlige foranstaltninger som skolefrokost, eller i hvert fald fordeling af mælk,

Figur 2. De Forenede Stater. Detailprisindeks for vigtige fødevarer 1925-52. (1923–27=100.) Glidende 5-års gennemsnit.

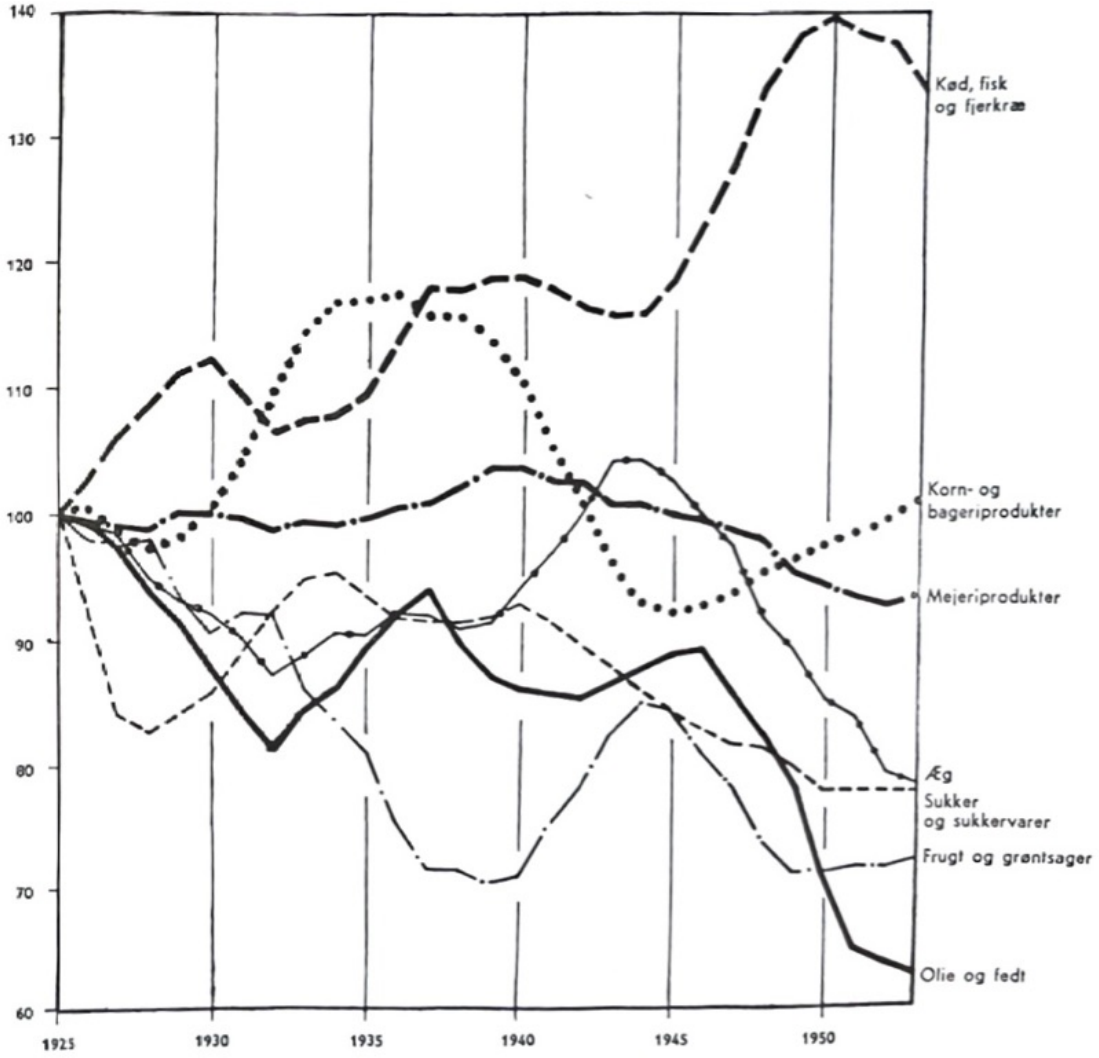

Kilde: U. S. Dep. of Agriculture. Consumption of Food in the USA 1909-52.

Tabel 8. *Forbrug i forskellige indkomstgrupper i Vesttyskland 1950/51.*

Indkøbte[1] mængder af udvalgte fødevarer pr. »Hel person« såvel som gennemsnitligt udgiftsbeløb pr. mængdeenhed i forskellige budgetgrupper. 4 personers husholdninger.

Vare og varenummer	Enhed	Årlig forbrugsvareudgift pr. »Hel person« i DM											
		Indtil 1000		1000–1200		1200–1500		1500–1800		1800–2200		2200 og derover	
		Kv.	DM	Kv.	DM	Kv.	DM	Kv.	DM	Kv.	DM	Kv.	DM
Frisk sødmælk....(28)	l	100.5	0.34	132.3	0.35	130.7	0.35	144.0	0.36	146.4	0.36	163.4	0.37
Smør .....(36)	kg	2.4	5.53	4.2	5.59	5.1	5.55	5.6	5.57	6.8	5.61	9.5	5.59
Ost, total.....(38–41)	kg	3.7	2.33	5.0	2.36	5.1	2.48	5.9	2.39	5.9	2.57	6.3	2.36
Æg .....(42)	stk.	78	0.19	128	0.19	155	0.19	170	0.20	175	0.20	203	0.21
Margarine.....(46)	kg	11.7	2.40	11.7	2.34	10.6	2.34	10.8	2.36	9.7	2.34	7.4	2.37
Kød .....(47–65)	kg	25.0	3.67	28.8	3.77	30.8	3.90	31.7	3.99	33.9	4.03	36.3	4.09
Fisk .....(66–70)	kg	6.1	1.43	7.2	1.31	6.9	1.44	7.6	1.50	7.2	1.60	7.9	1.89
Brød – bagværk(71–73)	kg	113.3	0.62	115.1	0.65	109.3	0.68	111.9	0.70	107.4	0.73	99.1	0.85
Andre kornpr. (74–84)	kg	33.1	0.96	32.6	0.99	36.3	0.99	37.1	1.05	35.2	1.07	35.9	1.07
Kartofler .....(87)	kg	161.6	0.11	173.9	0.11	165.2	0.11	178.4	0.11	169.4	0.11	136.8	0.12
Grønsager ...(88–101)	kg	32.8	0.49	38.4	0.48	44.0	0.49	50.9	0.50	52.9	0.52	53.8	0.57
Frisk frugt..(102–105)	kg	16.1	0.42	28.9	0.48	36.9	0.46	41.6	0.47	45.1	0.52	56.6	0.54
Sydfrugter.....(107)	kg	1.7	1.21	4.0	1.28	5.1	1.21	5.7	1.25	8.4	1.17	11.8	1.17
Frugt, total .(102–111)	kg	20.4	0.66	36.8	0.72	45.8	0.67	51.4	0.68	56.9	0.72	72.8	0.75
Sukker .....(115)	kg	17.8	1.23	19.0	1.22	21.9	1.23	22.2	1.23	22.7	1.23	24.2	1.24
Kakao .....(116)	kg	0.3	7.15	0.4	6.88	0.4	6.88	0.4	6.91	0.5	6.87	0.7	6.38
Chokolade.....(117)	kg	0.2	9.66	0.6	9.16	0.8	9.24	1.0	9.15	1.3	9.04	2.1	9.11
Kaffe .....(128)	kg	0.1	30.16	0.3	28.99	0.4	28.05	0.5	27.57	0.5	28.69	0.8	26.15

[1] Inclusive egen produktion.

Kilde: Stat. Bundesamt, Wiesbaden: Preise, Löhne, Wirtschaftsrechnungen, Reihe 13, Der Verbrauch in Arbeitnehmerhaushaltungen in den Jahren 1949 und 1950/51, Sonderheft 1, Tabel 11.

citrussaft eller frisk frugt i skolerne har hjulpet til at ændre den yngre generations kostvaner i den ønskede retning. Stigende produktivitet i landbruget har gjort det muligt at anvende en større del af planteproduktionen til opfodring, uanset det dermed følgende »tab« af kalorier, og udbyttet pr. ha af f. eks. frugt og grøntsager er øget meget hastigt i de sidste 20 år.

Ændringen i produktivitet i landbruget har medført vigtige forskydninger i prisrelationer mellem de enkelte produkter, som vist i *diagram 2* for USA. Diagrammet viser den *relative* prisbevægelse i forskellige grupper af fødevarer siden midten af tyverne og indtil 1952. Detailpriserne er divideret med det almindelige detailprisindeks for alle fødevarer for at eliminere den almindelige prisbevægelses indflydelse. Med årene 1923–27 som basis viser diagrammet i glidende 5-års gennemsnit, hvorledes prisrelationerne har ændret sig. Den foran skildrede forbrugsudvikling i USA finder i ret høj grad sin forklaring gennem disse prisforskydninger.

Stigningen i realindkomst har også en væsentlig andel i de skete forbrugsændringer. Den økonomiske analyse opererer med begrebet indkomstelasticitet, der udtrykker den procentvise stigning i forbrugsmængden eller i forbrugsudgiften, der følger med een procents stigning i realindkomsten. Disse indkomstelasticiteter er beregnede for en række lande før og efter krigen, og selv om de varierer fra land til land og forandres gennem tiden, viser de for de industrialiserede lande en vis ensartethed, der bekræfter indtrykket af forbrugernes vilje til at forøge forbruget af de mere værdifulde næringsstoffer. Elasticitetskoefficienten er forskellig fra vare til vare, og den aftager naturligvis, jo nærmere den pågældende befolkning befinder sig ved mætningspunktet. En engelsk undersøgelse af perioden 1920–38 viste indkomstelasticiteter på 0,21 for kartofler, 0,34 for okse- og kalvekød, 0,37 for smør, 0,50 for mælk, 0,54 for æg, 0,55 for bacon og skinker, og meget høje koefficienter for frisk frugt, f. eks. 0,92 for appelsiner, 0,93 for finere grøntsager, 0,95 for bananer og 1,33 for æbler. Forbruget af frugt skulle herefter bevæge sig omtrent proportionalt med indkomstforøgelsen. Der er utvivlsomt sket ændringer i disse koefficienter siden da, og nye undersøgelser er derfor påkrævet, jvf. det foran anførte om frugtforbruget i efterkrigstidens England. Efterkrigstidsundersøgelser i Italien i forbindelse med Vanoni-planen for økonomisk udvikling og tilsvarende undersøgelser i Frankrig viser noget lignende elasticitetskoefficienter, dog kun 0,56 for grøntsager, men 0,96 for frugt.

De foran anførte koefficienter refererer til den samlede stigning i et lands forbrug, når realindkomsten stiger med 1 procent. Der gælder imidlertid forskellige koefficienter for de forskellige indkomsttrin, idet en procents indkomstforøgelse ikke fremkalder samme reaktion hos en fattig og en velhavende person. En simpel opdeling af forbruget på indkomstgrupper vil umiddelbart gøre dette klart, jvf. tabel 8, der gengiver nyligt offent-

liggjorte data fra den tyske forbrugsundersøgelse i 1950/51. Tabellens tal omfatter alene fire-personers husholdninger, inddelt i 6 grupper efter de samlede årlige forbrugsudgifter pr. beregnet »hel« person[1]), under 1000 DM, 1000–1200 DM, 1200–1500 DM o. s. v.

Brødforbruget i kg stiger fra gruppe 1 til gruppe 2, men aftager derefter nogenlunde regelmæssigt med det samlede forbrugsbudgets størrelse; gennemsnitsprisen pr. købt enhed stiger derimod fortsat og antyder køb af bedre kvaliteter eller flere kager, mindre grovbrød. Kartoffelforbruget har en lignende bevægelse, kun at prisen pr. kg faktisk er den samme. Margarineforbruget er størst i den laveste budgetgruppe. Til sammenligning kan vælges kød, fisk, mejeriprodukter, æg, frugt og grøntsager, hvor der er stigning i mængden og i reglen også i udgift pr. købt kvantum, når man iagttager grupper med stigende budget.

Budgetdata af denne art giver svar på mange spørgsmål, der ikke belyses gennem totaltallene for landet som helhed. De viser bl. a., at selv om forbruget af en vare nærmer sig mætningspunktet, kan forbrugsudgiften endnu forøges. Det bliver dog mere forædlings- og fordelingsleddene, der vil nyde godt af de mere velstående forbrugeres villighed til at give flere penge ud. Landbruget får normalt ingen mærkbar andel heri, med mindre det selv forestår produktets videre forædling, f. eks. som konserves, opskåret og lynfrosset kød og fjerkræ, eller tilbyder specialprodukter i topklasse. På markeder, der normalt forsynes af andre producenter, kan f. eks. danske landbrugsprodukter ofte have konkurrencemuligheder inden for begrænsede køberklasser i kraft af kvalitet, tilberedning, pakning og præsentation og måske endda i kraft af en rimelig overpris.

Rent bortset fra de enkelte producentinteresser i at kende kræfterne, der påvirker forbrugstendenserne, er der fra almindelige økonomiske og sociale synspunkter så stor interesse i bedre forbrugsstatistik og -analyser, at nationalt og internationalt arbejde på dette område må ønskes videre udbygget.

[1]) Alder, køn og erhverv indgår i beregningen med forskellig vægt.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURUDVIKLINGEN I USA

Nedgangen i produktion og beskæftigelse i USA er fortsat i den forløbne del af indeværende år. Efter korrektion for det normale sæsonmæssige opsving i den økonomiske aktivitet i løbet af forårsmånederne synes heller ikke de seneste konjunkturtal at vise sikre tegn på, at bunden er nået, selvom nedgangstakten dog på visse områder tilsyneladende er aftagende.

Bruttonationalproduktet på årsbasis er for første kvartal opgjort til 422 mldr. $, d. v. s. en nedgang på ca. 4% i forhold til tredie kvartal 1957, hvor det højeste niveau nåedes. Bedømt på dette grundlag kan konjunkturnedgangen allerede på indeværende tidspunkt, hvor mulighederne for en fortsat nedgang på ingen måde kan afvises, karakteriseres som den værste siden krigen. Under de to foregående konjunkturtilbageslag i 1948/49 og 1953/54 faldt bruttonationalproduktet således med henholdsvis 3,2% og 2,7% i forhold til det højeste niveau, som nåedes inden nedgangen satte ind.

Udviklingen i bruttonationalproduktet og de forskellige efterspørgselskomponenter fra slutningen af 1957 til første kvartal i år fremgår af nedenstående oversigt.

Mldr. $, sæsonudjævnet årsrate.

	4. kvt. 1957	1. kvt. 1958	Forskydning
Bruttonationalprodukt	432,7	422,0	÷ 10,7
Heraf:			
Privat konsum	282,4	281,2	÷ 1,2
Privat bygge- og anlægsvirksomhed	34,0	33,3	÷ 0,7
Privat investering i maskiner og anlæg	30,0	27,5	÷ 2,5
Lagerændringer	÷ 2,7	÷ 9,0	÷ 6,3
Unionsregeringens køb af varer og tjenester	49,7	49,5	÷ 0,2
Staters og kommuners køb af varer og tjenester	37,3	38,0	+ 0,7
Nettoinvestering i udlandet	2,0	1,5	÷ 0,5

Som det fremgår af oversigten skyldes faldet i bruttonationalproduktet i meget væsentlig grad den stærke stigning i takten i lagerreduktionerne. Lagrene er blevet nedbragt i alle omsætningsled, men nedgangen er fortsat mest udpræget inden for industrien. Da det samlede salg er gået tilbage samtidig med bestræbelserne på at nedbringe lagrene, og da forholdet mellem lagre og omsætning ved udgangen af første kvartal fortsat lå væsentlig over niveauet fra året før, må man regne med, at yderligere reduktioner forestår, således at de depressive tendenser, som udgår herfra, endnu ikke er udtømt. Den løbende tilgang af nye ordrer til industrien er fortsat mindre end salget, således at industriens bestand af ikke effektuerede ordrer udviser tilbagegang. I den seneste tid er ordretilgangen imidlertid blevet suppleret med betydelige forsvarskontrakter, som resultat af de tidligere trufne beslutninger om en intensivering af forsvarsbestræbelserne. Dette har imidlertid kun kunnet bidrage til i nogen grad at afbøde den nedgang i ordrebestanden, som fortsat kan iagttages. Industriproduktionen er da også stadig faldende; Federal Reserve Boards sæsonudjævnede produktionsindeks er for april opgjort til 126 mod 144 året før og 135 ved årsskiftet, og har nu været uafbrudt faldende siden august.

Bortset fra afsætningen af biler og andre varige forbrugsgoder, som fortsat ligger på et lavt niveau, er det private forbrug hidtil ret upåvirket af nedgangen i produktion og beskæftigelse. Såfremt det officielle leveomkostningsindeks kan tages som udtryk for prisbevægelsen på hele det private konsum, har den reelle nedgang i konsumet dog været noget større end nedgangen målt i løbende priser, idet leveomkostningsindekset indtil nu har været fortsat stigende. Den væsentligste forklaring på den ringe nedgang i forbruget er utvivlsomt, at tilbagegangen i de disponible indkomster hidtil har været af meget beskeden størrelsesorden. Stærkest har nedgangen været i lønudbetalingerne til industriens arbejdere som følge dels af nedgang i antallet af beskæftigede, dels i antallet af arbejdstimer hos de endnu beskæftigede især som følge af bortfald af overarbejde. Lønsatserne har derimod ikke reageret på nedgangen i beskæftigelsen. Nedgangen i lønudbetalingerne er i et vist omfang blevet neutraliseret gennem udbetalingerne af arbejdsløshedsunderstøttelse. Ydelsernes omfang varierer imidlertid stærkt fra stat til stat både for så vidt angår understøttelsernes størrelse som længden af den periode, i hvilken understøttelse kan oppebæres. Hertil kommer, at ordningen kun dækker ca. 60% af arbejdsstyrken, således at omkring 2 mill. af de 5,2 mill. arbejdsløse ikke omfattes af ordningen. I Unionen som helhed udgjorde gennemsnitsugelønnen blandt de forsikrede i 1956 81 $; den gennemsnitlige ugentlige understøttelse som udbetaltes på grundlag heraf i 1957 udgjorde 28 $. Hertil kommer, at arbejderne i visse industrier, i første række stål- og automobilindustrierne, ved overenskomstforhandlingerne har sikret sig supplerende hjælp, således at den samlede understøt-

Amerikanske konjunkturtal.

	Pristal, 1947-49 = 100			Industriproduktion[1] 1947-49 = 100	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detailomsætning[4] Mld. $	Udenrigshandel[7]		Personlige indkomster[5] Mld. $	Bruttonationalprodukt[6] Mld. $
	Engrospriser		Leveomkostn. 1947-49 = 100		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3] Mill.	Arbejdsløshed[4] Mill.	Arbejdsløn[5] Cents		Import Mill. $	Eksport Mill. $		
	Samlet indeks	Landbr.-produkt												
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	69	85
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	747	857	227	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	923	1253	255	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	899	1267	272	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	914	1315	286	363
1954	110	96	115	125	216	232	48.4	3.2	181	14.2	858	1259	287	361
1955	111	90	115	139	261	280	50.1	2.7	188	15.5	948	1294	306	392
1956	114	89	117	143	268	271	51.9	2.6	198	16.0	1043	1578	327	415
1957	118	91	120	143	101	101	52.4	2.9	207	16.7	1077	1719	343	434
1. kvt. 1956	112	86	115	142	..	..	51.4	2.9	194	15.6	1074	1402	318	405
2. kvt. —	114	90	116	142	..	..	51.9	2.7	197	15.8	1037	1631	325	411
3. kvt. —	115	90	117	141	..	..	51.9	2.3	198	16.1	1031	1549	329	417
4. kvt. —	116	88	118	146	..	..	52.4	2.3	203	16.3	1050	1724	335	426
1. kvt. 1957	117	89	119	146	95	88	52.5	3.1	205	16.4	1080	1808	338	429
2. kvt. —	117	91	120	143	118	113	52.7	2.9	206	16.6	1068	1804	343	434
3. kvt. —	118	92	121	144	104	115	52.8	2.7	207	16.9	1065	1637	346	439
4. kvt. —	118	92	121	139	87	88	52.2	3.0	210	16.7	1108	1652	345	433
1. kvt. 1958	119	97	122	130	..	..	51.1	5.0	210	16.2	..	..	342	422
Januar 1958	119	94	122	133	78	72	51.7	4.5	210	16.7	1109	1495	344	
Februar —	119	96	122	130	74	67	51.0	5.2	210	16.1	..	1334	342	422
Marts —	120	100	123	128	..	..	50.7	5.2	210	15.9	..	..	341	
April —	120	..	..	126	..	..	..	5.1	..	..	..	..	..	..

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af nye bygge- og anlægskontrakter; til og med 1956 1947-49 = 100; siden januar 1957 nyt indeks 1956-57 = 100. Tallene er ikke sæsonudjævnede. [3] Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Beregningsgrundlaget ændret fra jan. 1956. [4] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954; mindre ændringer fra januar 1957. [5] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [7] Generalhandel. Eksporten indbefatter militære gaveydelser. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis.

telse for disse gruppers vedkommende udgør godt 60 % af den normale løn. Da det kunne forudses, at mange arbejdere, som afskedigedes omkring årsskiftet, snart ville have opbrugt den ordinære hjælp, som i de fleste industristater løber i 26 uger, har man som en midlertidig foranstaltning gennemført en forlængelse af understøttelsesperioden med halvdelen, det vil for størstedelen af de lediges vedkommende sige med 13 uger. Merudgifterne til denne ordning, som ikke indebærer nogen forhøjelse af understøttelsessatserne, bæres i første omgang af Unionsregeringen.

Bortset fra lagersiden er de stærkeste depressive tendenser hidtil udgået fra nedgangen i erhvervslivets faste investeringer i maskiner, anlæg

og bygninger. Ifølge de senest foreliggende oplysninger om erhvervslivets planer på dette område vil de faste investeringer, som kulminerede i tredie kvartal 1957 med en sæsonudjævnet årsrate på 37¾ mldr. $, i første halvdel af indeværende år falde med omkring 10 % til 33,3 mldr. $. Denne nedgang, som ventes fortsat fra første til andet halvår med et fald på yderligere knap 10 % til 30¾ mldr. $, omfatter foruden industrien både minedrift og transporterhvervene, hvorimod public utilities forudser en beskeden stigning. Disse tal er ifølge sagens natur temmelig usikre, og siden nedgangen satte ind, har den faktiske nedgang i investeringerne været stærkere, end man måtte forvente på baggrund af de i efteråret foretagne undersøgelser. Under alle omstændigheder vil investeringerne i indeværende år trods den allerede indtrådte og yderligere forventede nedgang blive af et betydeligt omfang, som regnet i løbende priser kun overgås af investeringerne i årene 1956 og 1957. Da der allerede ved årsskiftet var en ikke ubetydelig overkapacitet til stede i en lang række brancher, vil forholdet mellem produktion og kapacitet yderligere forværres i årets løb, således at der må fremkaldes en meget betydelig produktionsstigning, før industrien m. fl. erhverv atter kan forventes at have incitamenter til påbegyndelse af nye anlæg i større omfang, alle tekniske fremskridt og nye produkter uforta lt.

Boligbyggeriet, som var relativt beskedent i første kvartal, synes nu at stå over for et opsving. Som følge af lettelsen i pengepolitikken og det offentliges direkte støtteforanstaltninger er antallet af ansøgere om statsgaranterede lån til nybyggeri steget stærkt. Den stimulerende virkning på boligbyggeriet af mindre udbetalinger og længere amortisationsperioder må imidlertid ses på baggrund af en nedgang i antallet af nye ægteskaber og dermed i boligbehovet som følge af tredivernes små fødselsårgange.

Det offentliges udgifter til køb af varer og tjenester, som ikke hidtil har bidraget til neutralisering af nedgangen på andre felter, idet de har været stort set konstante og således endnu kun kan have påvirket ordrebestanden, vil fremover og især i årets 2. halvdel være stigende. Enkeltstatens og kommunens udgifter vil således stige med ca. 2 mldr. $ og Unionsregeringens udgifter med et lidt større beløb.

Søger man nu til bedømmelse af udviklingen i de kommende måneder at sammenfatte de ovenfor optrukne udviklingstendenser på de forskellige områder, får man følgende billede: Lagerreduktionerne vil fortsætte omend måske i noget langsommere takt end i første kvartal; erhvervslivets investeringer i maskiner, anlæg m. v. vil gå ned i nogenlunde samme takt som i den hidtil forløbne del af året. Her over for står en forventet stigning i det offentliges køb af varer og tjenester samt i boligbyggeriet. Det private konsum vil følge udviklingen i de disponible indkomster, således at der med den nuværende beskatning ikke kan forventes at udgå ekspansive im-

pulser herfra. Forbrugerne anvender fortsat en meget stor del af deres disponible indkomster – ca. 94 % – til forbrug, således at en spontan forbrugsudvidelse, der i givet fald fortrinsvis ville rette sig mod de varige forbrugsgoder, må anses for udelukket. Udsigterne for den samlede produktion og beskæftigelse i den nærmest kommende tid tyder derfor i bedste fald på en stabilisering på det nuværende lave niveau, uden at muligheden af en fortsat nedgang på nogen måde kan afvises.

Skal den økonomiske aktivitet atter øges i løbet af efteråret eller begyndelsen af det nye år, vil det derfor blive nødvendigt at foretage økonomisk-politiske indgreb i løbet af den nærmest kommende tid.

Pengepolitikken er siden efteråret lempet væsentligt med korte mellemrum. Centralbankerne har taget samtlige traditionelle midler i anvendelse; diskontoen er efter gentagne nedsættelser nu 1¾ %, og likviditeten er øget væsentligt gennem open market operations og lempelser af kravene til bankernes kassereserver. Hertil kommer den gennemførte lettelse af boligbyggeriets finansiering. Som følge af disse indgreb er renteniveauet faldet stærkt gennem det sidste halve år, og banksystemets likviditet er for tiden betydelig. På denne baggrund er det ikke sandsynligt, at en yderligere pengepolitisk lempelse vil have nogen nævneværdig effekt, især ikke når den store overkapacitet inden for erhvervslivet tages i betragtning.

Opmærksomheden samler sig derfor om finanspolitikken. Bortset fra de automatiske følger af faldende indkomster og stigende ledighed i form af nedgang i skatteprovenuet og stigning i arbejdsløshedsunderstøttelserne består de relativt beskedne indgreb, som hidtil er foretaget på dette felt, i en forøgelse af det offentliges udgifter. Enkeltstaterne og kommunerne har allerede i et vist omfang øget deres udgifter især til en række bygge- og anlægsarbejder, medens Unionsregeringens bestræbelser hidtil kun har haft nævneværdige konsekvenser for ordreafgivelserne. I den resterende del af året vil det offentliges køb af varer og tjenester som tidligere nævnt stige ret betydeligt som følge af allerede trufne dispositioner, men næppe tilstrækkeligt til at fremkalde en stigning i den samlede aktivitet.

Spørgsmålet om skattenedsættelse har været debatteret indgående gennem flere måneder, men regeringen har i modsætning til den demokratiske opposition og den økonomiske sagkundskab hidtil ikke vist større sympati for tanken. Problemet vil under alle omstændigheder dukke op igen, idet indkomstskatten på selskaber og visse forbrugsafgifter automatisk nedsættes med udgangen af juni måned, såfremt Kongressen ikke forlænger de nugældende love herom. Præsidenten har imidlertid anmodet om uændret forlængelse af disse love og samtidig gjort det klart, at han ikke har til hensigt at foreslå nogen generel nedsættelse af indkomstskatten på personer. Overvejelserne på dette felt synes fortsat stærkt præget af bekymring over det betydelige underskud på Unionsregeringens budget, som under

alle omstændigheder må forudses, og som senest er anslået til 8–10 mldr. $ for det finansår, der begynder den 1. juli.

Med mindre man på længere sigt ønsker at acceptere en ledighed af det nuværende omfang – ca. 7,5% – må der formentlig foretages ret betydelige skattenedsættelser. Det må i denne forbindelse tages i betragtning, at den amerikanske arbejdsstyrke i disse år vokser med mellem 700.000 og 1 mill. personer om året. Sætter man sig det mål at reducere arbejdsløshedsprocenten til f. eks. 4%, vil det efter beregninger foretaget til brug for Kongressens økonomiske fællesudvalg forudsætte, at bruttonationalproduktet regnet i faste priser øges til 460 mldr. $ i indeværende år og til henholdsvis 475 og 490 mldr. $ i 1959 og 1960. At nå dette mål i indeværende år er hinsides alle praktiske muligheder, men på lidt længere sigt måtte det være muligt at opnå en rimelig udnyttelse af USA's produktive resourcer ved en passende finanspolitik.

U. K. OG STERLINGOMRÅDET

Den samlede økonomiske aktivitet i Storbritannien er hidtil i alt væsentligt upåvirket af konjunkturnedgangen i USA og Canada. I modsætning til Vesttyskland og Frankrig, hvor aktiviteten endnu er stigende omend i afsvækket tempo, er aktiviteten i U. K. stort set uændret sammenlignet med 1957. Index for industriproduktionen er for første kvartal i år foreløbig opgjort til 138 ganske som for første og fjerde kvartal 1957. Selv om det samlede billede således er præget af stabilitet, gør der sig dog på forskellige områder modsat rettede tendenser af forskellig styrke gældende.

Det stærkeste ekspansive element er utvivlsomt bilproduktionen. Produktionen af personbiler, som efter et brat fald i 1956 har været i stærk fremgang siden begyndelsen af 1957, udgjorde i første kvartal i år ca. 280.000 mod ca. 160.000 året før. Selv om afsætningen på eksportmarkederne har været stærkt stigende, er størstedelen af produktionstilvæksten dog afsat på hjemmemarkedet. Den voldsomme fremgang i bilproduktionen er iøvrigt et generelt europæisk fænomen og har utvivlsomt bidraget væsentligt til opretholdelse af den økonomiske aktivitet i Vesteuropa trods nedgangen i USA. Den skærende modsætning mellem bilindustriernes øjeblikkelige situation i USA og Vesteuropa forekommer meget naturlig, når det tages i betragtning, at den europæiske bilindustri har den opgave at sælge biler til et stort publikum, hvis højeste ønske er at få en bil, så snart – eller måske lidt før – de har råd, medens de amerikanske bilproducenter står over for den ulige vanskeligere opgave at overbevise deres publikum om nødvendigheden af at udskifte den bil, som endnu kun er et par år gammel.

Foruden bilproduktionen har også produktionen af en række andre

varige goder vist fremgang, men her har merproduktionen udelukkende fundet afsætning på hjemmemarkedet.

På en række områder er udviklingen præget af stagnation eller tilbagegang.

Det indenlandske kulforbrug såvel som eksporten udviser således tilbagegang. Til trods for ugunstige vejrforhold har kulforbruget i første kvartal i år været mindre end i tilsvarende periode sidste år. Denne udvikling må i første række tilskrives overgangen til anvendelse af flydende brændsel, selv om også nedgangen i aktiviteten i visse stærkt brændselsforbrugende byggematerialeindustrier har gjort sig gældende. Selv om også kulproduktionen har været lavere, har betydelige lagre hobet sig op i minedistrikterne og var ved udgangen af marts de største siden krigen. Lørdagsarbejde i minerne har været suspenderet i nogen tid og vil i hvert fald ikke blive genoptaget på denne side sommeren; endvidere er rekrutteringen af ny voksen arbejdskraft til minerne standset, således at arbejdsstyrken er faldende i takt med den naturlige afgang. Kulrigeligheden er, ligesom væksten i bilproduktionen, et generelt europæisk fænomen. På kontinentet har kullagrene f. eks. i Ruhr nået et betydeligt omfang, og de europæiske kulproducenter står i det hele over for det svageste marked siden krigen. Faldet i fragtraterne har bidraget til denne udvikling; efter at de transatlantiske kulrater i løbet af 1957 var faldet til en fjerdedel af niveauet ved årets begyndelse, har amerikanske kul, som leveres på langtidskontrakter, i indeværende år kunnet leveres i Ruhr til lavere priser end Ruhrkul. Også brændselsolieimporten begunstiges af de lave fragter, og olie fra den mexikanske golf har således kunnet leveres i Vesttyskland til en lavere pris pr. ton end Ruhrkul.

Også for stål har en mærkbar svækkelse af markedet for visse kvaliteter kunnet iagttages, men bl. a. som følge af bilindustriens fortsat stigende stålforbrug, har der ikke været tale om nedgang i det samlede forbrug af stål. På det engelske marked, hvor forsyningerne med stål gennem hele efterkrigstiden har været knappe, og forbrugerne derfor har været tilbøjelige til at dække sig ind i videst mulige omfang, har de rigeligere forsyninger medført, at forbrugerne nu søger at reducere deres lagre til et normalt niveau. Forventningerne om, at den nylig gennemførte meget beskedne nedsættelse af stålpriserne – den første i 19 år – vil blive fulgt af yderligere prisfald, har utvivlsomt bidraget til at fremme lagerreduktionerne.

Inden for byggeri og anlægsvirksomhed udviser boligbyggeriet og industribyggeriet tilbagegang, medens beskæftigelsen ved anden bygge- og anlægsvirksomhed, det vil hovedsagelig sige det offentliges byggeri, vejanlæg m. v., er stabil. Nedgangen i bolig- og industribyggeriet har kunnet iagttages gennem nogen tid; medens igangsættelsen af nyt boligbyggeri har været aftagende siden 1953, stabiliseredes antallet af fuldførte boliger i 1957 på niveauet fra året før, men igangsættelsen af nyt byggeri gennem 1957 og i

Engelske konjunkturtal.

	Priser				Arbejdsmarked				Udenrigs-handel[6]		Valutastilling		
	Engrospriser[1] Juni 1949 = 100	Leveomkostninger[1] Juni 1947 = 100	Industriproduktion[2] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Beskæftigede Mill.	Arbejdsløse[4] 1000	Arbejdsløn[5] Juni 1947 = 100	Privat forbrug Mill. £ 1948-priser	Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollar-beholdning[7] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	·	2773
1950	107	114	114	17.1	22.55	341	111	735	218	191	3300	225	10480
1951	125	125	117	16.8	22.73	281	120	732	325	226	2335	−465	10666
1952	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	−614	9016
1953	125	140	121	27.2	22.74	380	136	758	279	224	2518	−555	9785
1954	126	143	130	29.5	23.11	318	142	792	281	231	2762	−335	10368
1955	130	149	137	27.0	23.45	265	151	815	324	252	2120	−339	10013
1956	136	156	136	25.6	23.66	287	164	818	324	276	2133	−350	9579
1957	140	162	138	25.6	23.73	347	172	835	340	288	2273	−382	9148
1. kvt. 1956	134	154	137	23.1	23.55	305	159	764	328	272	2277	−348	..
2. kvt. —	135	157	136	26.1	23.62	266	164	804	331	285	2385	−326	9937
3. kvt. —	136	157	136	25.4	23.73	276	165	830	312	256	2328	−325	..
4. kvt. —	137	158	136	27.8	23.73	301	165	884	325	292	2133	−350	9579
1. kvt. 1957	138	160	138	25.9	23.60	416	167	771	353	292	2209	−334	..
2. kvt. —	139	161	140	26.1	23.72	341	172	824	347	294	2381	−321	9783
3. kvt. —	141	163	139	24.5	23.83	290	173	842	332	275	1850	−351	..
4. kvt. —	142	165	138	26.0	23.76	342	175	896	327	292	2273	−382	9148
1. kvt. 1958	141	165	138	22.2	23.53	466	176	..	311	287	2770	−337	..
Januar 1958	142	165	137		23.57	440	175		325	290	2404	−383	..
Februar —	141	165	139	22.2	23.52	473	176	..	288	277	2539	−372	..
Marts —	141	166	138		23.50	484	176		321	294	2770	−337	..
April —	141	168	..	..		495	..	..	311	277	2914	−331	..

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Prisindeks for forarbejdede produkter bortset fra brændsel, fødevarer og tobak. [2] Nyt indeks fra januar 1956. [3] Incl. minedrift, energiproduktion og byggeri. Sæsonudjævnet. [4] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [5] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [6] Generalhandel. [7] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

indeværende år har været så stærkt aftagende, at aktiviteten i boligbyggeri i år vil blive mindre end sidste år. Fuldførelsen af industribyggeri i 1957 betegnede en rekord på dette felt, men da godkendelsen af projekter og igangsættelsen af nyt byggeri har været i tilbagegang siden 1956, må der forudses en nedgang i aktiviteten i indeværende år. Den samlede aktivitet i bygge- og anlægssektoren må derfor påregnes at gå tilbage i årets løb. Produktionen af de fleste byggematerialer er faldende samtidig med, at lagerbeholdningerne viser stigning.

Nedgangen i industriens investeringer og i produktionsudsigterne for visse dele af maskinindustrien illustreres endvidere af bestanden af ordrer på nye værktøjsmaskiner, som er fortsat faldende og nu ligger væsentligt under niveauet i 1956. Såvel bestanden af ordrer fra den hjemlige industri som eksportordrerne viser nedgang.

Inden for skibsværftsindustrien har påbegyndelsen af ny tonnage i første kvartal kun udgjort en brøkdel af køllægningerne i tilsvarende periode i 1957, men den tonnage, som er under bygning, er fortsat af meget betydelig omfang. Tonnagen under ombygning og reparation ved britiske værfter har i de senere måneder været stærkt nedadgående.

Den gunstige stilling på Storbritanniens løbende betalingsbalance, som i begge årene 1956 og 1957 udviste ret betydeligt overskud, synes opretholdt i indeværende år; underskudet på handelsbalancen har således i årets fire første måneder været væsentligt mindre end sidste år. Denne udvikling skyldes først og fremmest et bedre bytteforhold, men tillige en nedgang i de importerede mængder. I april lå eksportindtægten imidlertid for tredie måned i træk lavere end året før, og dette varsler formentlig om kommende vanskeligheder, idet faldet i de råvareproducerende landes eksportindtægter i stigende grad tvinger disse til at begrænse importen. Eksporten til USA og Canada havde endnu frem til marts måned ikke reageret på konjunkturtilbagegangen, men apriltallene er muligvis udtryk for kommende afsætningsvanskeligheder også på disse markeder.

Sterlingområdets guld- og dollarreserver er fortsat stigende og er nu væsentlig større end før eftersommerens sterlingkrise. I to tempi er diskontoen nedsat fra 7 % til 5½ %, hvilket dog ifølge de i denne forbindelse fremsatte officielle erklæringer ikke måtte opfattes som signal til øget aktivitet, men blot som udtryk for, at de specielle kriseforhold, som motiverede diskontoforhøjelsen i september, ikke længere er til stede. Fremlæggelsen af det nye budget i april måned indebar da heller ikke finanspolitiske lempelser af betydeligt omfang. Regeringen må ligeledes forventes at ville være meget tilbageholdende med ekspansive foranstaltninger, såfremt den økonomiske aktivitet svækkes i årets løb, hvilket må anses for sandsynligt. Især vil man formentlig være tilbageholdende, hvis aktivitetsnedgangen ledsages af fornyet stærk nedgang i guld- og dollarbeholdningerne.

29. 5. 58
J. L. H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Året 1957 bragte, betragtet under ét, nogen forøgelse af den økonomiske aktivitet, men efter opgangen i slutningen af 1956 og begyndelsen af 1957 stagnerede udviklingen, og i oktober kvartal var der en tydelig tendens til nedgang i aktiviteten. I oktober kvartal lå industriproduktionen således gnstl. 2 pct. lavere end i samme periode i 1956, medens den for hele året 1957 viste en fremgang på 5 pct. fra det foregående år.

De oplysninger, der foreligger om *forbruget*, tyder på, at dette har gennemløbet en lignende udvikling. Indeks for detailomsætningen (1947 = 100) var i gennemsnit for 1957 155 mod 148 i 1956, en stigning på knap 5 pct., men fra oktober kvartal 1956 til oktober kvartal 1957 var stigningen kun ca. 1 pct., og i beklædningsbrancherne lå omsætningen i oktober kvartal lavere i 1957 end i 1956. Det kan iøvrigt nævnes, at omsætningen af nærings- og nydelsesmidler er steget fra 152 i 1956 til 155 i 1957, af beklædning fra 130 til 137 og af andre forbrugsvarer fra 160 til 182. Den betydelige stigning i den sidste gruppe står bl. a. i forbindelse med den stærkt forøgede afsætning af fjernsynsapparater. Antallet af nytilmeldte fjernseere i 1957, ca. 70.000, var dobbelt så stort som i 1956, og det samlede antal tilmeldte fjernseere var ved udgangen af 1957 steget til ca. 113.000. Af nye personautomobiler indregistreredes 32.900 mod 29.200 det foregående år.

Også *investeringerne i fast kapital* synes at have været større i 1957 end i 1956. Dette gælder i hvert fald *byggeriet*. I årets sidste halvdel blev der imidlertid påbegyndt væsentligt mindre byggeri end i andet halvår 1956, og der var mindre byggeri under opførelse ved årets udgang end ved udgangen af 1956. Endvidere skal til yderligere belysning af udviklingen af den økonomiske aktivitet nævnes, at *industriens eksport* (incl. kød- og mælkekonserves) lå ca. 14 pct. højere end i 1956. Stigningstakten var omtrent den samme som fra 1955 til 1956 for industrieksporten under ét, men det bør dog nævnes, at maskineksporten har vist tegn til stagnation.

I de første måneder af 1957 stod *importen* under indflydelse af Suez-

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

krisens prisstigninger, men med den derefter følgende nedgang i priserne på de internationale råvaremarkeder og stagnerende aktivitet gik den tilbage og lå i de tre sidste kvartaler lavere end i 1956. Den samlede eksport lå derimod trods landbrugets afsætningsvanskeligheder stadig højere end det foregående år, *importoverskuddet* var lidt mindre end i 1956, og *valutastillingen* bedredes. Hertil bidrog også *skibsfartens* forøgede valutaindtjening.

Udsigterne for 1958 synes på baggrund af udviklingen i ind- og udland i den sidste tid at tegne sig højst usikre. Løn- og indkomststigningen i 1957 var efter alt at dømme mindre end det foregående år, men de nye overenskomster på arbejdsmarkedet i år vil i alt fald medføre nogen lønstigning og dermed en tendens til øget forbrug. På den anden side vil de finansielle foranstaltninger, der blev gennemført i sommeren 1957, stadig øve en forbrugs- og aktivitetshæmmende og dermed importbegrænsende virkning. (Jfr. dog også tilbagebetalingen af den første bundne opsparing, som vil finde sted i 1958). Hvad den udenlandske efterspørgsel angår, må man på baggrund af konjunktursvækkelsen i en række lande, først og fremmest USA, regne med nedgang i hvert fald for investeringsvarer, og en væsentlig nedgang i skibsfartens valutaindtjening synes uundgåelig.

LANDBRUGET

Den samlede animalske landbrugsproduktion var i 1957 godt 7 pct. større end det foregående år. Denne betydelige produktionsudvidelse er gennemført samtidig med en stærk nedgang i importen af foderstoffer på grundlag af det gode høstudbytte i 1956 og 1957. Høstudbyttet i 1957 er foreløbig beregnet til 140 mill. afgrødeenheder eller godt 2 mill. a. e. mere end i 1956, 8 mill. a. e. mere end gennemsnittet for årene efter 1950 og kun 3 mill. a. e. mindre end den hidtidige rekord i 1953.

Forøgelsen af husdyrproduktionen omfatter alle hovedgrupper med undtagelse af æg, hvor produktionen var uforandret i sammenligning med 1956. Okse- og kalvekød viser en stigning på næsten 14 pct., medens produktionen af svinekød og flæsk lå 9 pct. højere end det foregående år. Forholdet mellem flæske- og kornpris udviklede sig i sidste halvdel af 1956 og første halvdel af 1957 på en måde, der måtte tilskynde til en udvidelse af svinebesætningerne. Ved tællingen i begyndelsen af oktober var den samlede svinebestand steget til 5.577.000 stkr. mod 4.777.000 i slutningen af 1956, men i løbet af oktober kvartal reduceredes den til 5.294.000. Allerede fra omkring midten af 1957 var dog antallet af søer nedadgående, og ved den seneste tælling den 29. december var antallet af første gang drægtige søer kun 79.000 mod 119.000 på samme tid i 1956. Svineslagtningerne vil derfor antagelig om nogle måneder vise en faldende tendens.

Trods en produktionsforøgelse på 7 pct. var værdien af den animalske

Høstudbyttet.

(Mill. afgrødeenheder).

	1950–54 gnstl.	1955	1956	1957
Hvede	2.9	2.5	2.7	2.7
Rug	3.1	1.9	2.9	3.2
Foderkorn	32.8	36.8	38.8	39.9
Korn (kærne) i alt	38.8	41.2	44.4	45.8
Bælgsæd	0.2	0.2	0.2	0.2
Kartofler	4.2	3.1	4.5	3.5
Foderroer m.v. (rod)	26.9	23.2	31.8	27.7
Sukkerroer til fabrik (rod)	5.2	4.5	5.8	7.3
Rodfrugter (rod) i alt	36.3	30.8	42.1	38.5
Hø	7.4	8.9	5.7	8.2
Halm	10.4	10.5	10.7	10.7
Græs og grønfoder fortæret frisk	34.6	31.9	29.9	31.3
Roetop opfodret frisk	1.6	2.2	2.4	2.5
Ensileringsafgrøder	2.7	2.4	2.5	2.9
Samlet høstudbytte	132.0	128.1	137.9	140.1

landbrugsproduktion, opgjort på grundlag af priserne ved salg fra producent, 2 pct. lavere end 1956. Medens priserne på slagtekvæg og på okse- og kalvekød samt ostepriserne i gennemsnit for hele året var praktisk taget uændrede i forhold til 1956, faldt smørnoteringen fra gnstl. 659 øre pr. kg i 1956 til 551 øre i 1957 og noteringen for 1. kl slagterisvin fra gnstl. 451 øre til gnstl. 387 øre. Også gennemsnitsprisen for æg var lavere end i 1956. I december 1957 var smørnoteringen faldet til 550 øre mod 700 i december 1956, og for 1. kl. slagterisvin var noteringen på de to tidspunkter henholdsvis 332 øre og 467 øre.

Samtidig med nedgangen i priserne er der sket en væsentlig forøgelse af det indenlandske forbrug af smør og af svinekød og flæsk. Forbruget af smør beregnes at være steget fra 39.7 mill. kg i 1956 til 45.1 mill. kg i 1957 eller med næsten 14 pct., og for svinekød og flæsk var tallene 170.8 og 189.6 mill. kg eller en stigning på godt 10 pct. I anvendelsen af mælken er der i øvrigt sket visse forskydninger, som formentlig også står i forbindelse med prisudviklingen. Således er der i 1957 blevet anvendt betydeligt mere mælk til fremstilling af ost og mælkekonserves, hvis priser har holdt sig bedre end smørprisen. Også anvendelsen af mælk til konsummælk og -fløde på hjemmemarkedet er steget, bl. a. fordi der er gennemført en forhøjelse af fedtprocenten i standardmælken fra 3.5 til 3.8. For

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

(Mill. kg).

	1956	1957	Stigning i pct.
Mælk	5068	5330	5.2
Smør	165.2	174.0	5.3
Ost	84.3	97.9	16.1
Æg	139.4	138.7	÷0.5
Okse- og kalvekød	237.8	270.1	13.6
Svinekød og flæsk	500.2	545.0	9.0
Mængdeindeks (1949=100)	138	148	7.2
Værdi, mill. kr.	6260	6132	÷2.0

flæsk gælder i øvrigt som for mælk, at en stigende del af eksporten er foregået i form af konserves i stedet for bacon og fersk flæsk.

Med undtagelse af smøreksporten viser eksporten af landbrugets hovedvarer større eller mindre mængdemæssig fremgang i 1957, idet nedgangen i eksporten af levende hornkvæg er mere end opvejet af en stigning i eksporten af okse- og kalvekød. Vesttyskland har som de foregående år været hovedaftageren af levende hornkvæg, men på grund af stigende indenlandsk produktion dalede indførselsbehovet i Vesttyskland stærkt. Til gengæld har det været muligt at afsætte stærkt forøgede mængder af okse- og kalvekød til stort set uændrede priser især i Sverige og Italien, og kvæg- og kødeksporten var som helhed et lyspunkt i landbrugets ellers ret mistrøstige eksportsituation.

Medens kvægeksporten til Vesttyskland således lå væsentligt lavere end i 1956, befæstedes Vesttysklands stilling som hovedmarkedet for danske æg og dansk ost yderligere i 1957, og også smøreksporten til Vesttyskland viste fremgang.

På det engelske smør- og baconmarked medførte stigende tilførsler betydelige prisfald for disse varer. Englands egen smørproduktion udgjorde i de 11 første måneder af 1957 32.000 t mod 24.000 t i samme periode det foregående år, og England importerede i hele året 1957 i alt 371.000 t smør mod 360.000 t i 1956. Da Danmarks smøreksport til England i 1957 er gået lidt ned, er dets andel i tilførslerne til det engelske marked formindsket, og det samme gælder i endnu højere grad Australien og New Zealand. Overfyldningen af det engelske marked skyldes foruden forøgelsen af den indenlandske produktion voldsomt stigende tilførsler fra lande, som ellers ikke spiller nogen større rolle for Englands forsyning med smør. Dette gælder i første række Irland, Finland og Sverige. Smørimporten fra Irland udgjorde i 1957 14.700 t mod 300 t i 1956, fra Finland 20.500 t mod 9.500 og fra Sverige 14.300 t mod 1.400 t, heraf alene i oktober kvartal 10.100 t mod 500 t. I alle disse tilfælde gælder det, at produktionsstignin-

Eksporten af de vigtigste landbrugsprodukter.

	Mængde		Værdi	
	1956 1000 stkr.	1957 1000 stkr.	1956 Mill. kr.	1957 Mill. kr.
Levende hornkvæg	284.4	231.3	339.1	298.2
Heraf til Vesttyskland	244.7	206.8	283.6	261.2
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	46.3	83.0	219.0	386.9
Heraf til:				
Sverige	5.8	23.1	26.0	95.5
Italien	26.2	37.4	128.9	187.9
Flæsk og svinekød	233.4	249.9	1202.6	1155.2
Heraf til England	222.2	228.7	1144.3	1058.3
Smør	120.7	117.5	828.0	685.3
Heraf til:				
England	88.9	87.1	592.2	481.2
Vesttyskland	12.7	15.0	93.0	106.8
Ost	57.8	62.7	239.0	255.4
Heraf til:				
England	11.2	10.8	51.1	51.3
Vesttyskland	29.3	35.2	102.1	120.6
Æg	98.7	101.9	432.4	424.5
Heraf til:				
England	9.7	4.0	44.7	19.4
Vesttyskland	57.9	65.3	247.1	265.8
Italien	7.3	8.2	31.4	33.8
U.S.A.	13.0	13.8	60.3	60.1

gen i 1957 har været så stærk, at hjemmemarkederne ikke har kunnet aftage den til de høje forbrugerpriser, der er gældende der. Navnlig i årets første og sidste måneder lå engrosnoteringerne i London for dansk smør væsentligt lavere end i 1956, og i gennemsnit for hele året viste noteringen en nedgang på 17–18 pct.

Hvad det engelske baconmarked angår, steg de indenlandske tilførsler fra 212.000 t i 1956 til 216.000 t i 1957 (i 2. halvår dog fra 105.000 t til 113.000 t) og den samlede import fra 322.000 t til 338.000 t. Medens importen af bacon fra Holland er gået tilbage, har både Danmark og Polen forøget baconeksporten til England i 1957, men ligesom for smør falder hovedparten af stigningen i den samlede import her på lande, der normalt ikke i nævneværdigt omfang optræder som leverandører til det engelske marked (Irland, Sverige). Bortset fra en kort periode i årets begyndelse lå engrosnoteringerne for dansk bacon i London i 1957 lavere end det foregående år, i gennemsnit for hele året (for bedste kvalitet), 8–9 pct. lavere.

I alt indbragte eksporten af danske landbrugsprodukter i 1957 4024 mill. kr. mod 4074 mill. i 1956, heraf henholdsvis 3667 mill. kr. og 3703

mill. kr. for husdyrprodukter. Derimod er eksporten af industrielt forarbejdede landbrugsvarer gået stærkt frem. Eksporten af kød- og mælkekonserves er steget fra 436 mill. kr. i 1956 til 562 mill kr. i 1957 og eksporten af sukker fra 24 mill. kr. til 64 mill. kr.

INDUSTRIEN

Indekset for industriproduktionen (1949 = 100) var i gennemsnit for 1957 127 mod 121 for 1956, en stigning på ca. 5 pct. Produktionen af tekstilvarer forøgedes med 14 pct., og stigningen var i det hele taget langt stærkere for konsumvarer end for investeringsvarer. Derimod har nedgangen i oktober kvartal i forhold til 1956 i samme grad ramt begge disse hovedgrupper.

Industriproduktionen.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1956	1. kvt. 1957	2. kvt. 1957	3. kvt. 1957	4. kvt. 1957	1957
Næringsmiddelindustri	0	+ 8	+ 6	+ 7	÷ 2	+ 5
Tekstilindustri	÷ 1	+30	+31	+ 8	÷ 5	+14
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷ 4	+19	+19	÷ 2	÷12	+ 6
Træindustri	÷ 7	+ 2	+ 6	+ 4	+ 2	+ 4
Papir- og grafisk industri	÷ 2	+ 5	+10	÷ 1	÷ 1	+ 3
Kemisk industri	+ 3	+10	÷ 4	0	+ 5	+ 2
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 6	+10	+ 2	÷ 5	÷ 4	0
Jern- og metalindustri	÷ 3	+ 3	+ 3	0	÷ 4	+ 1
Transportmiddelindustri	÷ 1	+18	+21	+ 6	+ 6	+12
Industrien i alt	÷ 2	+ 8	+ 9	+ 2	÷ 2	+ 5
Heraf:						
Konsumvareindustri	0	+11	+10	+ 4	÷ 2	+ 6
Produktionsmiddelindustri	÷ 4	+ 6	+ 6	÷ 1	÷ 2	+ 2

Inklusive kød- og mælkekonserves udgjorde eksporten af industrivarer i 1957 3570 mill. kr. eller næsten 45 pct. af den samlede eksport mod 41 pct. i 1956 og 37 pct. i 1955. Sammenlignet med det foregående år viste industrieksporten i 1957 en stigning på ca. 14 pct., medens stigningen fra 1955 til 1956 var ca. 15 pct. Maskineksporten forøgedes imidlertid kun med godt 6 pct. mod 16 pct. fra 1955 til 1956, jfr. at produktionen i jern- og metalindustrien kun var 1 pct. større end i 1956.

Som supplement til ovenstående tabel kan nævnes, at nogle specielle varer, hvoraf der i den senere tid er oparbejdet en ret betydelig eksport, viser meget stærk eksportfremgang igen i 1957. Af møbler eksporteredes der således for 69 mill. kr. eller 74 pct. mere end i 1956, og eksporten af øl steg med 26 pct. til 76 mill. kr. Endvidere havde eksporten af farma-

Eksporten af vigtige industriprodukter.

(Mill. kr.).

	1956	1957	Stigning i pct.
Kød- og mælkekonserves	436	562	29
Sukker	24	64	172
Drikkevarer	80	96	20
Animal. og vegetab. olier og fedtstoffer	78	89	14
Kemikalier	230	272	9
Tekstil og beklædning	150	180	20
Jern- og metalvarer	248	262	6
Maskiner	1007	1072	6
Skibe, nye	151	102	÷ 33
Skibe, brugte	67	100	49
Øvrige industriprodukter	665	792	19

ceutiske præparater en værdi af 105 mill. kr., en stigning på 28 pct. Derimod gik eksporten af cement påny tilbage, dog kun med 5 pct. (til 31 mill. kr.) mod 18 pct. fra 1955 til 1956.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

Af de oplysninger, der indtil nu foreligger om nybyggeriet i 1957, fremgår det, at der uden for de egentlige landdistrikter fuldførtes et samlet etageareal på 2,94 mill. m² mod 2,41 mill. m² i 1956 og 2,56 mill. m² i 1955. Boligbyggeriet havde et meget betydeligt omfang, idet der færdigbyggedes godt 23.000 lejligheder mod kun 16.400 i 1956 og 19.900 i 1955. Der er imidlertid i sidste halvdel af 1957 sket et meget stærkt fald i antallet af påbegyndte lejligheder, og ved udgangen af året var antallet af lejligheder under opførelse dalet til 17.600, et fald på ca. 4500 i sammenligning med stillingen ved årets begyndelse. Nedgangen i boligbyggeriet er kun delvis opvejet af stigninger for det øvrige offentlige og private byggeri, og det samlede etageareal under opførelse er i løbet af 1957 formindsket med ca. 0,2 mill. m² til 2,61 mill. m².

ARBEJDSLØSHEDEN

Ledigheden blandt de arbejdsløshedsforsikrede har bevæget sig parallelt med aktiviteten i industri og byggefag, hvilket vil sige, at arbejdsløshedsprocenten i de første måneder af 1957 lå lavere og i slutningen af året højere end i 1956. Det gennemsnitlige antal arbejdsløse, opgjort på grundlag af de ugentlige optællinger, var i 1957 godt 68.000 eller 9,8 pct. af det gnstl. antal arbejdsløshedsforsikrede mod i 1956 godt 72.000 og 10,6 pct.

UDENRIGSHANDELEN

Til trods for at importen i de sidste tre kvartaler af 1957 var lavere end i 1956, bevirkede den meget store import i januar kvartal en stigning i årets samlede import i forhold til det foregående år på 332 mill. kr. eller 3,7 pct. For eksporten var de tilsvarende tal 419 mill. kr. og 5,5 pct. I alt importeredes i 1957 for 9348 mill. kr. og eksporteredes for 7982 mill. kr. Importoverskuddet, 1366 mill. kr., var knap 100 mill. kr. mindre end i 1956.

I slutningen af 1956 og begyndelsen af 1957 medførte fremgangen i produktion og forbrug et øget importbehov både for industrielle råstoffer og for forbrugsvarer. Derimod bevirkede som nævnt den gode høst i 1956 en nedgang i importen af korn og foderstoffer. En del af importforøgelsen i første halvdel af 1957 gik til lageropbygning, idet opgørelsen medio 1957 viste en betydelig stigning i beholdningerne af vigtige importvarer, navnlig jern og stål og brændsel. Forventningerne om faldende priser, som prægede de fleste råvaremarkeder i sommeren og efteråret 1957, måtte imidlertid påvirke importørerne til at vise tilbageholdenhed med køb i udlandet, og skønt importen i årets sidste måneder steg stærkt, nåede den dog ikke op på samme niveau som i sidste del af 1956.

Bag nedgangen i importværdien i løbet af 1957 ligger såvel et fald i importpriserne som en nedgang i de importerede mængder, således som det fremgår af en sammenligning mellem kvantumindeks og indeks for enhedsværdien af de indførte varer (se tabelbilaget bag i hæftet). For året under ét lå dog såvel kvantumsindeks for importen som den gnstl. enheds-

Udenrigshandelen (specialhandel).

(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugsprodukter	Heraf: Industriprodukter[1]	Importoverskud
1955	675	600	345	228	75
1956	751	630	340	261	121
1957	779	665	335	297	114
1. kvartal 1956	671	607	335	242	64
2. – –	768	627	332	267	141
3. – –	732	604	332	243	128
4. – –	834	683	359	292	151
1. kvartal 1957	866	639	324	282	227
2. – –	739	646	327	288	93
3. – –	715	644	319	295	71
4. – –	796	732	371	326	64

[1] Incl. kød- og mælkekonserves.

værdi for de indførte varer lidt højere end i 1956. Stigningen i eksportværdien i sammenligning med 1956 er derimod opnået ved en endnu stærkere forøgelse af de eksporterede mængder, idet indeks for enhedsværdien af de udførte varer har ligget lavere end i 1956. For hele året er byttеforholdet (forholdet mellem indekset for enhedsværdierne for udførslen og det tilsvarende indeks for indførslen) beregnet til 86 mod 89 i 1956.

Udenrigshandelens fordeling på forskellige landområder.

(pct. af samlet import og eksport).

	Import			Eksport		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957
Finland, Norge, Sverige	14.4	14.1	14.2	14.0	13.0	14.0
England (Forenede Kongerige)	25.6	24.5	24.4	33.5	30.9	27.9
De 6 fællesmarked-lande med kolonier[1]	37.4	35.9	36.4	28.4	31.1	31.3
Samtlige O.E.E.C.-lande med kolonier	78.2	76.1	76.5	77.7	78.0	77.4
Amerika[2]	12.8	15.3	14.7	12.3	12.4	13.8
Østeuropa	3.8	3.7	3.7	3.5	2.7	3.2

[1] Vesttyskland, Holland, Belgien-Luxembourg, Frankrig og Italien.
[2] Hele kontinentet med undtagelse af kolonier tilhørende O.E.E.C.-lande.

England var også i 1957 vort vigtigste afsætningsmarked, men dets andel i den samlede danske eksport var kun 28 pct. mod 31 pct. i 1956 og 33–34 pct. i 1955. I absolutte tal gik eksporten til England ned fra 2340 mill. kr. i 1956 til 2229 mill. kr. i 1957, og da importen fra England samtidig steg fra 2206 mill. kr. til 2285 mill. kr., opstod der et lille indførselsoverskud i handelen med England. Både importen fra og eksporten til Vesttyskland lå højere end i 1956, men stigningen var stærkest for eksporten (fra 1398 til 1554 mill. kr.). I 1956 fulgte derefter USA som det tredjestørste aftagerland for danske produkter, men skønt eksporten til USA steg fra 562 mill. kr. i 1956 til 664 mill. kr. i 1957, rykkede Sverige op på tredjepladsen blandt Danmarks kunder, idet Sverige i 1957 aftog varer for 707 mill. kr. mod 524 mill. kr. i 1956 (næsten halvdelen af denne stigning faldt på kødeksporten). Nr. 5 og 6 i rækken af salgslande var ligesom i 1956 Italien med 387 (318) mill. kr. og Norge med 298 (310) mill. kr.

I øvrigt henvises til ovenstående tabel, hvoraf det vil ses, at de 6 fællesmarked-landes andel i såvel import som eksport var omtrent som det foregående år. Det samme gælder handelen med O. E. E. C.-landene (det påtænkte frihandelsområde) og med de øvrige nordiske lande under ét.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Den foreløbige opgørelse af betalingsbalancen for de tre første kvartaler af 1957 viser for hele perioden under ét omtrent ligevægt mellem indtægter og udgifter på de løbende poster, idet underskuddet på 280 mill.

Betalingsbalancens hovedposter.

Mill. kr.	1956	1. kvt. 1957	2. kvt. 1957	3. kvt. 1957	Januar–sept. 1957
Indtægter eller udgifter netto vedrørende:					
Vareindførsel- og udførsel (f.o.b.)	÷ 574	÷ 439	÷ 60	–	÷ 499
Søtransport	363	135	145	125	405
Øvrige vare- og tjenesteydelser	95	24	÷ 21	69	72
Varer og tjenester i alt	÷ 116	÷ 280	64	194	÷ 22

kr. i januar kvartal næsten opvejes af overskud i april og juli kvartal på henholdsvis 64 og 194 mill. kr.

Posten »søtransport« repræsenterer forskellen mellem den danske skibsfarts nettoindtægter i udenrigsfart og nettoudgiften til udenlandske skibe.

Bankernes nettotilgodehavende i udlandet[1].

(Mill. kr.).

Ultimo	E.P.U.	U.S.-doll.	Can. doll. o. sfrcs.	Andre valutaer	Internat. inst. (netto)	Ialt national-banken	Private banker	Tilsammen
Dec. 1951	÷266	267	4	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Dec. 1952	÷223	494	8	156	÷103	332	÷44	288
Dec. 1953	÷432	669	8	172	÷ 91	326	÷33	293
Dec. 1954	÷673	637	8	÷59	÷ 85	÷172	÷35	÷207
Juni 1955	÷848	474	6	÷22	÷ 66	÷456	44	÷412
Dec. —	÷732	596	12	÷40	÷ 75	÷239	21	÷218
Juni 1956	÷694	563	7	÷48	÷ 74	÷246	50	÷196
Dec. —	÷644	501	8	÷24	÷ 73	÷232	80	÷152
Jan. 1957	÷630	439	9	÷ 1	÷ 65	÷248	99	÷149
Febr. —	÷628	391	10	13	÷ 74	÷288	126	÷162
Marts —	÷631	404	10	29	÷ 82	÷270	57	÷213
April —	÷641	301	9	31	÷ 78	÷378	112	÷255
Maj —	÷647	241	9	29	÷ 74	÷442	165	÷277
Juni —	÷644	502	10	36	÷ 58	÷154	107	÷ 47
Juli —	÷628	578	10	30	÷ 76	÷ 86	208	122
Aug. —	÷605	537	6	40	÷ 96	÷118	260	142
Sept. —	÷625	495	8	34	÷ 54	÷142	288	146
Okt. —	÷633	481	8	34	÷ 57	÷167	353	186
Nov. —	÷615	564	9	18	÷ 72	÷ 96	350	254
Dec. —	÷569	731	5	13	÷ 73	107	245	352
Jan. 1958						39	362	401

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E.P.U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i den anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E.P.U.

Det første tal er for de tre kvartaler opgjort til 705 mill. kr. mod 748 mill. kr. for hele året 1956. Som følge af nedgangen i fragtraterne skønnes skibsfartens valutaindtjening imidlertid at have været noget lavere i juli kvartal end i april kvartal, nemlig 215 mill. kr. mod 245 mill. kr. Det statistiske Departements fragtratetal for trampskibsfarten (ny beregning) var faldende gennem hele året 1957. For januar 1958 er det beregnet til 79 (1955 = 100) mod 124 i januar 1957 og i gennemsnit for 1957 til 99 mod 113 i 1956. Pr. 1. februar 1958 var der oplagt 34 danske skibe på ialt 104.000 BRT.

I de første 9 måneder af 1957 forbedredes nationalbankens og forretningsbankernes valutastilling med ialt 298 mill. kr., medens underskuddet på betalingsbalancens løbende poster i samme tidsrum er anslået til 22 mill. kr. Der har altså i den nævnte periode været en kapitalindførsel på netto 320 mill. kr. Godt halvdelen heraf, 169 mill. kr., falder på stat og kommuner (den største transaktion var trækket på Den internationale Valutafond i slutningen af juni), medens resten – opgørelsens rigtighed forudsat – modsvares af en statusforringelse på andre kapitalposter, f. eks. i form af forøget privat gæld til udlandet.

I oktober kvartal forbedredes bankernes valutastilling yderligere med 206 mill. kr., og for hele 1957 var forbedringen altså 504 mill. kr., hvoraf knap halvdelen udgøres af trækket på valutafonden. Valutafremgangen er fortsat i den forløbne del af 1958.

PENGE- OG KAPITALMARKEDET

Medens der således skete en betydelig forøgelse af likviditeten over for udlandet i løbet af 1957, var den indenlandske likviditet ved udgangen af året omtrent som ved årets begyndelse. Nationalbankens nettokøb af udenlandsk valuta beløb sig til 239 mill. kr., men virkningen heraf på pengeforsyningen neutraliseredes af en nedgang af lignende omfang i bankens tilgodehavender hos finansministeriet.

De private banker forøgede i 1957 deres udlån med omkring 400 mill. kr. eller – ligesom i 1956 – med ca. 6 pct. For de større sparekassers vedkommende var udlånsfremgangen lidt stærkere, nemlig ca. 7 pct. Den tendens til at foretrække direkte udlån fremfor obligationer, som i de foregående år har kunnet konstateres for sparekassernes vedkommende, har også gjort sig gældende i 1957; derimod er bankernes beholdning af obligationer og aktier øget noget. Siden nationalbanken i slutningen af 1956 lempede pligten til at aflevere udenlandsk valuta, har de private bankers nettotilgodehavender i udlandet været stadig stigende, bortset fra midlertidige fald omkring kvartalsskifterne, når bankerne har styrket deres kassebeholdninger ved salg af udenlandsk valuta til Nationalbanken.

Nationalbanken.	Dec. 1956	Marts 1957	Juni 1957	Sept. 1957	Okt. 1957	Nov. 1957	Dec. 1957	Jan. 1958
Udl. tilgodeh., netto	÷232	÷270	÷154	÷142	÷167	÷ 96	107	37
Nettotilgodeh. hos staten	2505	2360	2125	2066	2233	2288	2138	2206
Obl. og aktier	495	496	492	501	499	485	491	419
Seddelomløb	2372	2248	2203	2135	2242	2276	2432	2302
Indlån på folio	377	349	294	277	331	350	369	376
Tilsammen	2749	2597	2497	2412	2573	2626	2801	2678
Forretningsbankerne.								
Kassebeholdning	925	739	803	718	796	813	1004	
Udl. tilgodeh. netto	80	57	107	288	353	350	245	362
Obl. og aktier	1253	1319	1339	1362	1339	1328	1338	
Udlån i alt (indenl.)	6555	6696	6790	6809	6828	6830	6960	
Indlån i alt (indenl.)	7336	7411	7512	7671	7770	7834	7816	
De større sparekasser.								
Obligationer og aktier	1420	1448	1437	1435	1420	1412	1407	
Udlån i alt	3858	3956	4022	4111	4147	4173	4146	
Indlån i alt	5130	5311	5430	5451	5483	5523	5451	

Nettotilgangen af børsnoterede obligationer incl. skatkammerbeviser var i 1957 (pålydende værdi) 836 mill. kr. mod 752 mill. kr. i 1956. Stigningen hidrører udelukkende fra kreditforeningsobligationer i forbindelse med det forøgede byggeri, medens nettotilgangen af statsobligationer og skatkammerbeviser gik ned fra 155 til 123 mill. kr.

Ved fremsættelsen af forslag til finanslov for 1958–59 den 27. november oplyste finansminister Kampmann, at salget af statsobligationer i første del af finansåret 1957–58 havde været mere end tilstrækkeligt til at dække hele årets finansieringsbehov, som han anslog til 50 mill. kr. For det kommende finansår regnede han med et finansieringsbehov på godt 100 mill. kr., som ville være dækket ved en fornyelse af præmieobligationslånet af 1948, der forfalder i juni 1958.

Oprindeligt var der for indeværende finansår regnet med et overskud på drifts- og anlægsbudgettet på 550 mill. kr. og et finansieringsbehov på 300 mill. kr. Dette viste sig at være en for optimistisk vurdering, men ved de i sommeren 1957 gennemførte love om øgede statsindtægter og besparelser er statens indtægter blevet forøget med op imod 400 mill. kr. for et helt år og godt 250 mill. kr. for indeværende finansår, og i november blev overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet anslået til knap 650 mill. kr. eller omtrent det samme som i 1956–57. Nettoudgiften på kapitalbudgettet blev anslået til 685 mill. kr., hvilket er en nedgang på godt 250 mill. kr. i forhold til det foregående finansår. Nedgangen skyldes navnlig opkrævningen af stabiliseringslånet, der posteres på kapitalbudgettet.

For det kommende finansår er driftsindtægterne budgetteret til 5.523 mill. kr. og drifts- og anlægsudgifterne til 4.950 mill. kr. På kapitalposterne regnes med udbetalinger af omtrent samme størrelse som i 1957–58, og finansieringsbehovet er som nævnt anslået til omkring 100 mill. kr.

Mod slutningen af 1957 viste der sig tendenser til opgang i obligationskurserne, og i januar lå markedet overordentlig fast, skønt nationalbanken for at modvirke en for hurtig kursstigning solgte obligationer i betydeligt omfang. Det statistiske Departements indeks for obligationskurserne, der for januar 1957 var beregnet til 97 (1955 = 100) og for december til 98, var i januar steget til 100, og nedgangen i den effektive rente nærmede sig ved udgangen af januar for visse papirer 1 (point) pct. sammenlignet med stillingen på samme tidspunkt i januar 1957.

Indekset for aktiekurserne er i løbet af 1957 gået ned fra 128 (1955 = 100) i januar til 109 i december. Nedgangen har været stærkest for rederiaktier, fra 154 i januar til 122 i december.

PRISER OG LØNNINGER

Det statistiske Departements engrosprisindeks (ny beregning; basisår 1955) var i januar 1958 102 mod 106 i januar 1957. Prisfaldet på fødevarer og brændsel viser sig i »pristalsfamiliens« budget i en nedgang i udgifterne til disse poster på henholdsvis 5,2 og 4,5 pct. mellem januar 1957 og januar 1958. Herved er udgifterne på samtlige egentlige vareposter i

Detailpristalsbudgettet.

	Januar 1957[1]	Januar 1958	Stigning Kr.	Stigning pct.
Fødevarer	4353	4125	÷228	÷5.2
Klæder, fodtøj, vask	1780	1832	52	2.9
Brændsel, belysning	852	814	÷ 38	÷4.5
Anskaffelser og vedligeholdelse	649	658	9	1.4
Spiritus, tobak, fortæring ude	944	1008	64	6.8
Hygiejne, kulturelle udgifter	1233	1286	53	4.3
Transport	392	393	1	0.3
Vare- og tjenesteydelser i øvrigt, ekscl. bolig	850	851	1	0.1
Vare- og tjenesteydelser i alt, ekscl. bolig	11053	10967	÷ 86	÷0.8
Bolig	1123	1192	69	6.1
Varer og tjenesteydelser i alt, incl. bolig	12176	12159	÷ 17	÷0.1
Personlige skatter ÷ børnetilskud	1315	1442	127	9.7
Kontingenter	778	849	71	9.1
I alt	14269	14450	181	1.3

Detailpristalsbudgettet fortsat.

Detailpristallet.	Januar 1957[1]	Januar 1958
Juli 1914 = 100	433[1]	438
1935 gnstl. = 100	252[1]	255
Det lønregulerende pristal[2].		
Juli 1914 = 100	427	432
1935 gnstl. = 100	249	252

[1] Uden fradrag for sparebeviser.
[2] Kaldet »særpristallet«.

husholdningsbudgettet gået ned med 0,8 pct. i årets løb, men på grund af højere udgifter til bolig, skatter og kontingenter er udgifterne på det samlede budget steget med 1,3 pct.

Mellem oktober 1957 og januar 1958 steg det lønregulerende pristal 3 points til 432, væsentligst som følge af den årlige regulering af udgiften til husleje, men da grænsen for udbetaling af nye portioner dyrtidstillæg ligger ved 435 for arbejderne og 436 for tjenestemændene, medfører denne stigning ingen ændring af lønningerne. Lønregulering efter pristallet kan herefter tidligst finde sted den 1. september for arbejderne og den 1. oktober for tjenestemændene i henhold til juli-pristallet. I 1957 medførte pristalsreguleringen af lønningerne, at såvel arbejdere som tjenestemænd opnåede 2 nye portioner dyrtidstillæg mod 4 portioner i 1956. Det må antages, at lønstigningen i det hele taget har været noget mindre end i 1956, da også lønfastsættelsen i foråret bevirkede en lønforhøjelse.

21. 2. 1958

C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Oktober 1957.

1. – I Mont Tremblant (ved Quebec) afsluttes en konference af Commonwealthlandenes finansministre. Det vedtages at holde en økonomisk konference i sommeren 1958. Efter konferencen samles repræsentanter for den canadiske og den britiske regering til handelspolitiske drøftelser i Ottawa, hvor man enes om forskellige foranstaltninger med sigte på øget samhandel, især større canadiske køb i England. Man drøfter også finansminister Thorneycrofts forslag om et anglo-canadisk frihandelsområde; de engelske forhandlere erkender, at det er en langtidsplan, der rejser mange og vanskelige problemer.

FNs generalforsamling vælger Japan, Panama og Canada til sikkerhedsrådet for perioden 1958–60 i stedet for Philippinerne, Cuba og Australien.

3. – Under generaldebatten i FN foreslår den polske udenrigsminister Adam Rapacki en »atomfri« zone i Centraleuropa.

3. og følgende dage demonstrationer og uroligheder i Warszawa i anledning af standsning af studentertidsskriftet »Po prostu«.

4. – Tass meddeler, at Sovjet har opsendt den første kunstige jorddrabant (sputnik), der nu kredser omkring jorden. Drabanten har form af en kugle (diam. 58 cm, vægt 83,6 kg) og er forsynet med to radiosendere.

Det hollandske andetkammer vedtager forslag om ratifikation af traktaterne om europæisk fællesmarked og Euratom. – 9. godkendes traktaterne af det italienske senat (tidligere godkendt af deputeretkammeret).

Det engelske arbejderpartis kongres i Brighton slutter. På kongressen godkendes en plan om tjenestepension på 50 % af lønnen og om kontrol med vigtige industrier ved statskøb af aktier. Et resolutionsforslag, der kræver, at en kommende arbejderregering skal forpligte sig til at standse forsøg med og produktion af kærnevåben, imødegås af Aneurin Bevan som »diplomatisk selvmord« og forkastes med meget stor majoritet.

5. – I sit svar på Bulganins brev af 10/9 benægter ministerpræsident Menderes, at Tyrkiet har aggressive hensigter over for Syrien. – 8. meldes om skudveksling mellem vagtposter ved den tyrkisk-syriske grænse. – 9. I en syrisk note til Tyrkiet protesteres mod tyrkiske troppekoncentrationer ved grænsen til Syrien og mod tyrkiske flyvemaskiners krænkelse af luftrummet over Syrien. I et interview med James Reston fra New York Times anklager Khruschev U. S. A. for at opmuntre Tyrkiet til at angribe Syrien. Han udtaler sig i truende vendinger om, hvad der i så fald vil ske med Tyrkiet. – 10. erklærer det amerikanske udenrigsministerium, at Khrushchevs bekyldninger savner ethvert grundlag og advarer ham mod at nære illusioner om, at U. S. A. ikke vil komme Tyrkiet til hjælp, hvis det angribes. – 12. gentager Khrushchev på det kommunistiske partis vegne beskyldningerne mod U. S. A. og Tyrkiet i breve til arbejderpartierne i

NATO-landene, der opfordres til at arbejde for fredens bevarelse. – 13. meddeles officielt, at ægyptiske tropper er landsat i Latakia for at forstærke Syriens forsvar. – 16. udtaler udenrigsminister Dulles, at U. S. A. ikke vil indskrænke sig til rent defensive operationer, hvis Sovjetunionen angriber Tyrkiet. – 17. En tyrkisk note afviser de syriske anklager for provokation. – 18. ankommer enheder af den 6. am. flåde til Izmir (Smyrna). FNs generalforsamling vedtager enstemmigt at sætte Syriens klage over trusler mod dets sikkerhed og verdensfreden på dagsordenen. – 21. meddeles at kong Saud af Saudi-Arabien har tilbudt at mægle i konflikten mellem Syrien og Tyrkiet. Tyrkiet modtager tilbuddet, mens Syrien afviser. – 30. På FNs generalforsamling foreslår Syrien en kommission til at undersøge forholdene ved den tyrkisk-syriske grænse; fra anden side foreslås, at FNs generalsekretær skal forhandle med parterne. Der opnås enighed om, at forslagene ikke skal sættes under afstemning, og at FN intet videre skal foretage sig. Samme dag erklærer den fungerende syriske udenrigsminister, at spændingen ved grænsen er formindsket.

Den tidligere jugoslaviske vicepræsident Milovan Djilas idømmes 7 års fængsel for antisocialistisk og antijugoslavisk propaganda i bogen »Den nye klasse«.

7. – Det østtyske parlament vedtager enstemmigt at forlænge Wilhelm Piecks præsidentskabsperiode med 4 år.

Ved stortingsvalget sejrer arbejderpartiet, der opnår 48.4 (1953: 46.7) % af stemmerne og 78 (77) mandater. Højre får 16.8 (16.6) % og 29 (27) mandater, kristeligt folkeparti 10.2 (10.5) % og 12 (14), venstre 9.6 (9.9) % og 15 (15), bondepartiet 8.7 (8.3) % og 15 (14) og kommunisterne 3.4 (5.1) % og 1 (3). Desuden opnår borgerlige fælleslister 2.8 (2.9) % af stemmerne og 1 (1) mandat, der tilfalder bondepartiet (inkluderet i tallet ovenfor).

11. – Pakistans koalitionsregering under Suhrawardy (Awami-forbundet) demissionerer, efter at det republikanske parti har besluttet at trække sig ud af regeringen, fordi Suhrawardy modsætter sig en ny deling af Vest-Pakistan. – 19. dannes ny regering under Ismael Chundrigar (det muhammedanske forbund).

Den konservative partikongres i Brighton vedtager en resolution, der går ind for Storbritanniens deltagelse i et europæisk frihandelsområde og lykønsker regeringen til beslutningen om at holde landbrugsvarer uden for.

12. – I Kuala Lumpur underskrives en forsvarsoverenskomst mellem den malayiske føderation og Storbritannien.

13. – I Østtyskland iværksættes seddelombytning.

Ved den rådgivende folkeafstemning i Sverige om tjenestepension afgives 45.8 % af stemmerne for lovfæstet pension, der støttes af socialdemokraterne, 15 % for frivillig tillægspension (centrumspartiet – bondeforbundet) og 35.3 % for frivillig pension gennem kollektive aftaler (højre og folkepartiet). – 24. meddeler centrumspartiet – bondeforbundet, at forudsætninger for fortsat regeringssamarbejde med socialdemokraterne ikke er til stede. – 26. indgiver regeringen sin afskedsansøgning. Hjalmarson (højre) og Ohlin (folkepartiet) tilråder dannelse af en samlingsregering af de 4 store partier. – 28. afviser statsminister Erlander tanken om en samlingsregering, og kongen anmoder Hjalmarson og Ohlin om at undersøge mulighederne for at danne en koalitionsregering af folkepartiet, højre og centrumspartiet – bondeforbundet. – 29. meddeler Gunnar Hedlund, at centrumspartiet – bondeforbundet hverken vil indtræde i en borgerlig trepartiregering eller garantere støtte til en anden borgerlig regering, hvorefter kongen anmoder Erlander om at danne en socialdemokratisk regering. – 31. Den nye, rent socialdemokratiske regering aflægger statsrådseden.

15. – meddeler den jugoslaviske regering, at den har besluttet at anerkende og optage

diplomatiske forbindelser med Den tyske demokratiske Republik. – 19. afbryder Vesttyskland de diplomatiske forbindelser med Jugoslavien.

Den engelske flådebase Trincomalee overtages af Ceylon.

17. – OEEC's ministerråd tilslutter sig tanken om et europæisk frihandelsområde, der skal omfatte alle stater i OEEC, og i hvilket det europæiske fællesmarked skal indgå. M. h. t. landbrugsprodukter skal man søge at nå til enighed om samarbejde mellem medlemsstaterne med øget handel som mål. Der nedsættes et ministerudvalg til at forhandle om oprettelsen af frihandelsområdet.

18. – Den finske regering Sukselainen demissionerer efter mistillidsvotum i rigsdagen. – 22. opfordrer præsident Kekkonen socialdemokratiets leder Väinö Tanner til at danne ny regering. – 24. meddeler agrarforbundets rigsdagsgruppe, at den ikke vil medvirke i en regering Tanner.

Antoine Pinay (uafh. kon.) præsenterer en ny fransk regering for nationalforsamlingen, men opnår ikke flertal. Forud har Guy Mollet (soc.) og René Pleven (den demokratiske og socialistiske modstandsunion) søgt at danne regering, men måttet opgive. – 21. opgiver Robert Schuman (folkerep.) at løse regeringskrisen. – 28. danner Mollet regering og fremlægger sit program, men kommer i mindretal ved afstemningen i nationalforsamlingen.

20. – I Guatemala afholdes præsident- og kongresvalg. – 21. erklæres regeringspartiets kandidat Passarelli for valgt til præsident. Højreoppositionens kandidat Fuentes protesterer, og der opstår uroligheder. – 24. indsætter hærkommandoen en militærjunta, der 26. erklærer valgene ugyldige. Kongressen udnævner Avendaño til provisorisk præsident.

21. – På det italienske socialdemokratiske partis kongres afviser formanden, Saragat, en genforening med Nenni-socialisterne, før disse fuldstændigt har brudt med kommunisterne.

22. – Den vesttyske forbundsdag genvælger Konrad Adenauer som forbundskansler. – 24. Adenauers rekonstruerede regering består af 12 kristelige demokrater, 4 fra den kristelig-sociale union og 2 fra det tyske parti. Heinrich von Brentano fortsætter som udenrigsminister, professor Ludwig Erhard som økonomimin. og Franz-Josef Strauss som forsvarsmin.; Frantz Etzel (vicepræs. i kul- og stålfællesskabet) overtager finansministerposten efter Fritz Schäffer, der bliver justitsmin. – 30. udnævnes økonomimin. Erhard tillige til vicekansler i st. f. dr. Franz Blücher (opr. fri demokrat), der ikke længere er medlem af regeringen.

Det meddeles, at guvernøren på Jamaica, sir Hugh Foot, omkring 1. dec. afløser feltmarskal sir John Harding som guvernør på Cypern.

23. – Premierminister Macmillan og udenrigsmin. Selwyn Lloyd forhandler i Washington med præsident Eisenhower og udenrigsmin. Dulles. Efter afslutningen af forhandlingerne udsendes 25. en deklaration om gensidig afhængighed mellem den frie verdens lande; præsident Eisenhower vil anmode kongressen om at ændre atomenergiloven for at muliggøre et snævert samarbejde mellem videnskabsmænd og teknikere i U. S. A. og Storbritannien og andre venligtsindede lande.

26. – meddeles, at marskal Sjukov er afskediget som forsvarsminister og afløses af marskal Malinovskij. – 29. udtaler Khrushchev, at Sjukov vil få en post, der svarer til hans erfaring og kvalifikationer.

27. – Den franske de facto devaluering (se 11/8) udvides til alle vareområder.

Ved valget til den tyrkiske nationalforsamling (Kamutay) opnår det demokratiske parti 421 (503), det republikanske folkeparti 173 (31), frihedspartiet (udskilt fra det dem. parti i 1955) 4 (0) og det republikanske nationalparti 4 (5) mandater.

Det polske kommunistiske partis centralkomité vedtager en resolution om ud-

rensning af revisionister og dogmatikere samt moralsk underlødige personer.

28. – Ved afslutningen af kong Feisal af Iraks besøg i Persien tilsiger de to lande fuld støtte til Bagdadpagten som det mest effektive middel til at sikre freden i det nære Østen.

Israels parlament (Knesset) genvælger Ben-Zvi som Israels præsident for en 4-års periode.

I Damaskus underskrives en aftale om russisk økonomisk og teknisk hjælp til Syrien.

29. – I Knesset kaster en tilhører en håndgranat mod regeringsbænkene, flere ministre såres.

Det meddeles officielt, at præsident Tito af Jugoslavien p. gr. af sygdom ikke er i stand til at deltage i festlighederne i Moskva i anl. af oktoberrevolutionens 40-års dag.

November 1957.

1. – I Østtyskland afløser Erich Mielke Ernst Wollweber som sikkerhedsminister.

Den tyrkiske nationalforsamling genvælger Celal Bayar som statspræsident. – 25. Adnan Menderes (det demokratiske parti) danner ny regering.

Efter de første parlamentsvalg i Ætiopiens historie træder det nyvalgte deputeretkammer (210 medl.) sammen i Addis Abeba. Samtidig udnævner kejseren et senat på 35 medlemmer.

2. – Det meddeles, at Sovjetunionens kommunistiske partis centralkomité på et møde i slutningen af oktober énstemmigt besluttede at udelukke marskal Sjukov af centralkomitéen og dennes præsidium. I en længere erklæring hedder det bl. a., at der inden for hæren var opstået en persondyrkelse af Sjukov, som han selv havde animeret til, og at han havde modarbejdet partiets indflydelse i hær og flåde.

I henhold til forfatningen af 1956 udsteder præsident Nasser et dekret, hvorved den nationale union oprettes som Ægyptens eneste politiske parti.

3. – En ny russisk jorddrabant er opsendt. Sputnik II, der vejer godt en halv ton, medfører en levende hund i en trykkabine.

Ved valgene til den portugisiske nationalforsamling får regeringspartiet, den nationale union, alle 120 mandater.

4. – Den russiske viceudenrigsminister Kuznetsov erklærer i FNs politiske udvalg, at U. S. S. R. ikke længere vil deltage i afrustningskommissionen og dens underudvalg i London, som de nu er sammensat. Foreslår en ny permanent afrustningskommission, hvori alle FNs 82 medlemsstater er repræsenteret. – 14. Plenarforsamlingen opfordrer til afslutning af en overenskomst i det væsentlige i overensstemmelse med vestmagternes forslag i London-underudvalget. I resolutionen pålægges det afrustningskommissionen at genindkalde underudvalget så snart som muligt til aflæggelse af beretning til kommissionen inden 1. maj 1958. – 18. erklærer U. S. A., Storbritannien og Frankrig sig rede til at udvide afrustningskommissionen fra 11 til 25 medlemmer. – 19. vedtages dette af plenarforsamlingen efter forkastelse af et albansk forslag om en udvidelse til 32 medlemmer. Forinden udtaler Kuznetsov, at U. S. S. R. ikke vil deltage i kommissionen, hvis Albaniens forslag forkastes.

5. – I trontalen ved åbningen af det engelske parlament bebudes en reform af overhuset, idet der indføres ikke-arveligt adelskab for både mænd og kvinder.

Den 38-årige Félix Gaillard (rad. soc.), finansminister i regeringen Bourgès-Maunoury, danner regering med repræsentanter for soc., rad. soc., den dem. soc.

modstandsunion, folkerep., uafh. og socialrep. Udenrigsmin. er Christian Pineau (soc.), indenrigsmin. Bourgès-Maunoury (rad. soc.), finans- og økonomimin. Pflimlin (folkerep.); Robert Lacoste (soc.) fortsætter som minister for Algier. Nationalforsamlingen godkender regeringen og dens program med 337 stemmer mod 173 (væsentl. kommunister og Poujadister).

6. – I sin tale i den øverste sovjet i anl. af 40 års dagen for oktoberrevolutionen gør Khrushchev sig til talsmand for en konference på højt plan mellem repræsentanter for de kapitalistiske og de socialistiske lande. – 8. udtaler udenrigsminister Selwyn Lloyd i underhuset, at en sådan konference må nøje forberedes, og at Sovjet må vise i handling, at det virkelig ønsker afspænding.

Den australske og den hollandske regering udsender en erklæring om samarbejde i New Guinea. – 29. Et resolutionsforslag med opfordring til Holland og Indonesien om forhandling om hollandsk New Guineas status opnår ikke fornøden 2/3 majoritet i FNs plenarforsamling.

Den konstituerende forsamling i Argentina beslutter at opløse sig selv uden at have fuldført sit hverv, idet over halvdelen af medlemmerne er udvandret og dermed har gjort forsamlingen beslutningsudygtig. – 18. udskriver præsident Arambura valg til 23/2 1958.

7. – Præsident Eisenhower udtaler i en radio- og fjernsynsudsendelse, at opsendelsen af de to jorddrabanter viser, at Sovjet på nogle områder ligger foran U. S. A. Det er hans overbevisning, at den frie verden stadig er den kommunistiske verden overlegen i militær henseende, men denne overlegenhed kan gå tabt. For at dette ikke skal ske, er det på længere sigt nødvendigt at uddanne flere teknikere og videnskabsmænd, men på to områder er det muligt at handle straks, nemlig m. h. t. udveksling af erfaringer mellem den frie verdens lande og m. h. t. en koncentration af anstrengelserne i U. S. A. Blandt de foranstaltninger, der skal muliggøre det sidste, nævner præsidenten oprettelsen af en post som rådgiver for præsidenten i videnskabelige og teknologiske spørgsmål. Denne post er besat med dr. James R. Killian, præsident for Massachusetts tekniske højskole. – 13. I en ny radio- og fjernsynstale bebuder Eisenhower nedskæring af de civile udgifter for at skaffe penge til øgede forsvarsudgifter. Det mest kritiske problem er imidlertid knapheden på videnskabsmænd og teknikere.

10. – Ved valget til Hamburgs parlament (Bürgerschaft) går flertallet over til socialdemokraterne.

11. – Tre høje embedsmænd i det polske sikkerhedspoliti idømmes langvarige fængselsstraffe for ulovlig frihedsberøvelse og mishandling af fanger.

12. – Adlai Stevenson, demokraternes kandidat ved de to sidste præsidentvalg, modtager tilbud om at være rådgiver ved udformningen af den amerikanske regerings program ved NATO-rådets møde i december.

I Paris åbnes en konference af parlamentarikere fra NATO-landene. – 16. I en enstemmigt vedtagen resolution opfordres regeringerne til at rådføre sig med hinanden, inden der træffes beslutninger af betydning for solidariteten mellem vestmagterne.

13. – Tjekoslovakiets præsident Antonin Zapatocky afgår ved døden, 72 år gl. – 19. vælger nationalforsamlingen Antonin Novotny til præsident; Novotny bevarer sin post som det kommunistiske partis førstesekretær.

Den ungarske forfatter Tibor Dery dømmes til 9 års fængsel for at have stået i spidsen for en samfundsomvæltende organisation. Tre andre forfattere får ligeledes fængselsstraffe.

Kong Hussein anklager Ægypten og Syrien for forsøg på at fremkalde uroligheder i Jordan og bringe landet under ægyptisk og syrisk kontrol. Dementerer, at han skul-

le have indledet fredsforhandlinger med Israel. – 14. Kong Saud af Saudi-Arabien og kong Feisal af Irak henstiller til den ægyptiske og syriske presse og radio at ophøre med angreb på Jordan. – 30. meddeles, at den amerikanske regering har besluttet at bevilge Jordan 10 mill. $ som økonomisk hjælp.

14. – Det amerikanske udenrigsministerium meddeler, at U. S. A. vil levere våben til Tunis, der har lovet, at de kun vil blive brugt til forsvar og ikke vil blive overført til noget andet land. Det engelske udenrigsministerium meddeler, at England vil sende en symbolsk våbenleverance til Tunis. – 15. De engelske og amerikanske våben ankommer til Tunis. Præsident Bourguiba oplyser, at ægyptiske våben i løbet af kort tid vil ankomme til Tunis. Den franske delegation forlader konferencen af parlamentarikere fra NATO-landene som protest mod våbenleverancerne. Frankrig protesterer officielt i London og Washington. I nationalforsamlingen udtaler konseilspræsident Gaillard, at Frankrig betragter den engelsk-amerikanske beslutning som en uvenlig handling og uforenelig med NATO-solidariteten, og at Frankrig ikke vil nøjes med at protestere. Oplyser, at U. S. A. og England havde meddelt, at de ville levere Tunis våben senest 12/11, for så vidt Frankrig ikke forinden selv havde gjort det, men at Frankrig ikke ville gå med til en genoptagelse af våbenleverancerne, med mindre den tunesiske regering garanterede, at våbnene ikke ville komme de algierske oprørere i hænde, og forpligtede sig til ikke at modtage våben fra østblokken. Sådanne garantier ville Tunis ikke give. – 20. Efter forhandlinger i Washington udtaler Pineau, at der er opnået enighed om, at våbenleverancerne skal begrænses til Tunis' virkelige behov; indtil dette behov er fastslået, vil U. S. A. og England afholde sig fra yderligere våbenleverancer til Tunis. – 25. og 26. forhandler premierminister Macmillan i Paris med konseilspræsident Gaillard. Det besluttes at træffe foranstaltninger til undgåelse af nye vanskeligheder.

15. – I New Delhi gives der meddelelse om, at Indien har modtaget et russisk tilbud om en langfristet kredit på 500 mill. rubler til gennemførelse af den anden femårsplan.

18. – Et fællesmøde i Damaskus af det syriske parlament og 40 ægyptiske parlamentsmedlemmer kræver øjeblikkelige forhandlinger om en fuldstændig syrisk-ægyptisk union, som skal stå åben for alle arabiske lande.

De to nordlige provinser i Laos, der hidtil er blevet kontrolleret af den kommunistiske modstandsbevægelse Pathet Lao, genforenes med det øvrige Laos, og Pathet Lao anerkendes som politisk parti under navnet den patriotiske union og får to ministre i regeringen.

19. – Traktaterne om europæisk fællesmarked og Euratom godkendes af det belgiske repræsentanternes hus, 26. af det luxembourgske deputeretkammer og 28. af det belgiske senat.

20. – Fra Cairo meddeles, at U. S. S. R. vil yde Ægypten økonomisk hjælp til et beløb af 700 mill. rubler.

21. – Kong Muhammed V af Marokko og præsident Bourguiba af Tunis tilbyder at mægle mellem den franske regering og lederne af den algierske befrielsesfront. – 22. afslår udenrigsminister Pineau dette tilbud. – 29. vedtager den franske nationalforsamling den såkaldte rammelov for Algier i en noget ændret form. Under debatten erklærer konseilspræsident Gaillard, at Frankrig er villig til at modtage det marokkanske og tunesiske tilbud om mægling for så vidt det begrænses til spørgsmålet om våbenstilstand. – 30. Den nationale befrielsesfront i Algier afviser rammeloven, fordi den ikke tilsigter fuld uafhængighed og suverænitet for Algier.

22. – I Moskva offentliggøres udtalelser fra to internationale kommunistiske parti-

konferencer i forbindelse med oktober-revolutionens 40 års dag. Den ene tiltrådt af delegationerne fra de kommunistiske lande med undtagelse af Jugoslavien, den anden – et »fredsmanifest« – af samtlige delegationer fra de 64 deltagende partier.

24. – Der meldes om kampe mellem spanske tropper og marokkanske friskarer i Ifni i det sydlige Marokko.

27. – Udenrigsminister Selwyn Lloyd oplyser i underhuset, at amerikanske bombemaskiner fra baserne i Storbritannien døgnet rundt patruljerer over landet, udrustet med brintbomber, men ikke kan gå til angreb med kærnevåben uden forudgående fælles engelsk-amerikansk beslutning.

29. – Chefdirektøren for Finlands Bank, Rainer von Fieandt, danner forretningsministerium efter forgæves forsøg af Sukselainen og lederen af det finske folkeparti, professor Saari.

30. – Ved parlamentsvalget i New Zealand opnår arbejderpartiet 41 mandater mod 35 i 1954 og det nationale parti 38 mandater mod 45.

Den indonesiske præsident Sukarno er genstand for et mislykket attentatforsøg i Jakarta.

December 1957.

1. – I Indonesien giver aktionsudvalget for befrielsen af hollandsk New Guinea i forståelse med regeringen ordre til 24 timers strejke i hollandske virksomheder og forbyder hollandske aviser samt tidsskrifter og film med hollandsk tekst. Det forbydes K. L. M.'s maskiner at lande i og overflyve Indonesien. De følgende dage overtager arbejdere og funktionærer en række store hollandske virksomheder, bl. a. K. P. M.-rederiet, i den indonesiske republiks navn; butikker nægter at sælge til hollandske statsborgere. – 5. meddeler den indonesiske justitsminister, at omkr. 50.000 hollandske statsborgere vil blive udvist eller hjemsendt. Samtidig meddeler udenrigsministeriet, at de hollandske konsulater vil blive lukket. – Informationsministeren meddeler, at den indonesiske regering har nationaliseret de hollandske rederiers ejendom og givet ordre til, at hollandske skibe skal blive liggende i indonesiske havne. – 9. Regeringen beslaglægger alle godser, plantager og fabrikker, som helt eller delvis ejes af hollændere. – 10. begynder evakuering af hollandske statsborgere fra Indonesien. – 11. udtaler præsident Sukarno, at kampen om hollandsk New Guinea vil koste ofre i form af mangel på levnedsmidler og klæder. – 12. meddeler ministerpræsident Djuanda, at præsident Sukarno p. gr. af overanstrengelse vil tage på rekreation og for en tid forlade Indonesien. – 13. Den øverstbefalende dekreterer, at alle hollandske foretagender i Indonesien skal stilles under militær kontrol. Uautoriserede beslaglæggelser forbydes. – 20. Parlamentets formand, Sartono, aflægger ed som midlertidig præsident under Sukarno's fraværelse. – 27. retter den tidl. vicepræsident Hatta et skarpt angreb mod regeringen for mangelfuld planlægning af den anti-hollandske kampagne, der medfører risiko for hungersnød som følge af det økonomiske livs desorganisering. – 30. udtaler socialministeren, at 83.000 personer på Java er ramt af hungersnød.

2. – Kronprins Moulay Hassan af Marokko, chefen for de regulære marokkanske styrker, meddeler, at han har opfordret general Franco til at overlade Ifni til Marokko for snarest at få gjort ende på kampene i enklaven. Afviser, at den marokkanske befrielseshær er gået til angreb, men marokkanske nationalister i Ifni har tabt tål-

modigheden. – 7. meddeler den spanske regering, at forhandlinger med Marokko om Ifnis status forudsætter, at den marokkanske hær har områderne, der grænser til spansk territorium, under effektiv kontrol.

3. – Den canadiske udenrigsminister Sydney E. Smith udtaler i parlamentet, at Canada ikke altid er helt enig med U. S. A. i dette lands politik over for Sovjetunionen og nævner i denne forbindelse den modtagelse, som Khrushchevs forslag om en konference på højt niveau har fået i Washington.

4. – Det hollandske førstekammer godkender traktaterne om europæisk fællesmarked og Euratom. Hermed er traktaterne godkendt af samtlige lovgivende forsamlinger i de 6 lande.

6. – Et forsøg på at opsende en jorddrabant med en af den amerikanske flådes Vanguard-raketter mislykkes.

10. – og følgende dage modtager regeringscheferne i NATO-landene budskaber fra ministerpræsident Bulganin, hvori der advares mod baser for raket- og kærnevåben i Europa og foreslås ikke-angrebs- og nedrustningsoverenskomster mellem øst- og vestmagterne. Lignende synspunkter og forslag fremføres i enslydende noter for samtlige FN-lande og Schweiz. Disse noter beskæftiger sig især med nedrustningsspørgsmålet. Rusland er villig til at deltage i en nedrustningskommission, selv om ikke samtlige FN-stater er repræsenteret, men de socialistiske og neutrale lande må besætte mindst halvdelen af pladserne, hvad de ikke gør i 25 mands-kommissionen (se 4/11).

11. – Den new zealandske regering under Keith Holyoake (det nationale parti) afløses af en arbejderpartiregering med Walter Nash som premier- og udenrigsminister.

15. – Ved parlamentsvalget i Thailand opnår unionistpartiet 45, det demokratiske parti 39, venstrepartierne 15 og uafh. kandidater 61 mandater (for størstedelen medlemmer af Pibul Songgrams parti). Efter valget danner marskal Sarit Thanarat et nyt parti, det nationale socialistiske parti, bestående af de 123 udnævnte medlemmer af parlamentet samt unionistpartiet og en del uafhængige (se 17/9).

16. – NATO-rådets møde åbnes i Paris med en tale af præsident Eisenhower. Samtlige medlemsstater med undt. af Portugal er repræsenteret af regeringscheferne. – 19. I et kommunique oplyses, at man har besluttet at oprette lagre af kærnevåben og at stille raketvåben med mellemlang rækkevidde til rådighed for NATO's øverstkommanderende i Europa. Generalsekretær Spaak udtaler, at NATO holder døren åben for alle rimelige russiske forslag, som tager sigte på at formindske spændingen i verden.

Det meddeles, at Jugoslavien og U. S. A. er blevet enige om, at den amerikanske militærhjælp til Jugoslavien skal ophøre.

17. – OEEC's råd beslutter at oprette et permanent organ for atomenergispørgsmål, European Nuclear Energy Agency (ENEA). Også de seks Euratom-lande deltager i ENEA. – 20. I Paris underskriver 12 OEEC-lande en overenskomst om fælles udvinding af plutonium af udbrændt reaktorbrændsel.

I Pakistan danner udenrigsministeren i Chundrigar's regering, Malik Firoz Khan Noon (det republikanske parti) ny regering, i hvilken han selv forelobig overtager udenrigs-, forsvars-, handels- og informationsministerierne samt ministerierne for off. arbejder, økonomi og grænseområderne (se 11/10).

21. – I den øverste Sovjet udtaler Khrushchev sig anerkendende om den danske og den norske statsministers afvisning af baser for raket- og kærnevåben i Danmark og Norge.

Cyperns guvernør, sir Hugh Foot, meddeler, at 100 internerede cyprioter straks vil blive frigivet.

22. – NATO's øverstkommanderende i Europa, general Norstad, udtaler, at det ikke er nødvendigt at oprette fjernraketstationer i alle vesteuropæiske NATO-lande.

Ved valget til den bulgarske nationalforsamling opnår fædrelandsfronten 99.95 % af de afgivne stemmer. Stemmeprocenten er 99.77 %.

24. – Ministerpræsident Ben Gurion meddeler, at Israel forsøger at få våben fra Vesttyskland. Knesset forkaster forslag om at sætte forholdet til Vesttyskland på dagsordenen, repræsentanter for Ahdut Avoda, et af regeringspartierne, undlader at stemme, Mapams medlemmer er fraværende. – 30. erklærer en talsmand for den vesttyske regering, at regeringen med alle midler vil hindre våbenleverancer fra Vesttyskland til politiske kriseområder. – 31. indgiver Ben Gurion regeringens afskedsansøgning.

26. – I Cairo åbnes en asiatisk-afrikansk solidaritetskonference med deltagelse fra omkr. 40 lande, deriblandt Sovjetunionen og Cypern. De delegerede er ikke officielle repræsentanter for regeringer eller partier.

30. – Den franske konseilspræsident Gaillard udtaler, at han er tilhænger af en konference mellem Sovjetunionens og vestmagternes udenrigsministre som forberedelse til en konference på højeste plan. Forslaget om en »atomfri« zone i Centraleuropa betegner han som en meget farlig tanke.

Maltas lovgivende forsamling erklærer enstemmigt, at den ikke anser sig bundet af aftaler med eller forpligtelser over for Storbritannien, hvis der ikke garanteres skibsværftsarbejderne på Malta arbejde.

31. – Det meddeles officielt, at Ægypten ikke agter at betale sin andel af den økonomiske hjælp, som Ægypten, Saudi-Arabien og Syrien 19/1 lovede Jordan. Den jordanske udenrigsminister udtaler, at Jordan behøver amerikansk hjælp til 50 mill. $ om året i de kommende 5–10 år.

DANMARK

Oktober 1957.

1. – I statsminister H. C. Hansens åbningstale ved begyndelsen af det nye folketingsår hedder det i det udenrigspolitiske afsnit, at det er regeringens opfattelse, at sammenholdet mellem Atlantlandene på afgørende måde vil kunne bidrage til en bedring af de politiske forhold i verden. Revisionen af forsvarets ordning ønskes gennemført i indeværende folketingsår, både af hensyn til opnåelse af en mere rationel ordning og med henblik på en begrænsning af udgifterne. På det økonomiske område er det nødvendigt at søge en yderligere stigning i det indenlandske pris- og omkostningsniveau modvirket, og det er regeringens indtryk, at erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer har forståelse for betydningen af økonomisk stabilitet. På længere sigt er det nødvendigt at skabe en mere balanceret erhvervsfordeling derigennem, at nye virksomheder placeres i de tyndt befolkede egne og i landsdele, hvor arbejdsløsheden er særlig stor, og regeringen vil medvirke hertil.

2. – Formanden for den konservative folketingsgruppe, Aksel Møller, udtaler, at det er et åbent spørgsmål, om Danmark bør tilslutte sig det europæiske fællesmarked eller et vesteuropæisk frihandelsområde, men erklærer, at han personlig af nationale og politiske grunde har sympati for det sidste, fordi Danmark derved ikke afskærer sig fra at deltage i en nordisk toldunion. (se 28/7.)

Udenrigsministeriet meddeler, at det har udvist en medhjælper hos militærattachéen ved den russiske ambassade, oberstløjtnant Smirnov, der på irregulær måde har forsøgt at skaffe sig oplysninger om forhold af hemmelig karakter vedrørende det danske forsvar.

Ved forhandlinger i London mellem repræsentanter for danske, engelske og hollandske baconproducenter om en regulering af bacontilførslerne til det engelske marked besluttes det at nedsætte et 9 mands udvalg til at følge udviklingen.

Handelsminister Philip fremsætter det to gange tidligere fremsatte forslag om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde (om retsforbundets stilling se 14/6), forslag til dykkerlov, hvorefter der kræves dykkerbevis også for personer, der udfører dykning for egen regning, samt forslag om forlængelse af lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer til udgangen af 1960.

Forsvarsminister Poul Hansen fremsætter forslag om, at bemyndigelsen til at holde en dansk styrke i Tyskland forlænges til den 15. april 1958, idet det danske kommandos opgaver i Slesvig-Holsten først til den tid kan overtages af det tyske militær.

4. – Landbrugsrådets præsident Hans Pinstrup, udtaler håbet om, at de dansk-engelsk-hollandske baconforhandlinger vil føre til en aftale om fast kvotering af det engelske marked.

12. – Sovjetunionen protesterer mod udvisningen af Smirnov og udviser den danske landbrugsattaché i Moskva, Leo Ranek. I protesten henvises til, at Smirnov er den tredie russiske diplomat, der er blevet udvist fra Danmark inden for et år, og der trues med, at Sovjetunionen vil gøre gengæld, hvis de danske myndigheder fortsætter med sådanne aktioner mod russiske embedsmænd.

Arbejdsminister Bundvad nedsætter et udvalg til at undersøge en række problemer i forbindelse med arbejdsløshedsøerne, herunder skattelempelse, placering af statsvirksomheder og offentlig garanti for lån til erhvervsformål i disse egne.

13. – Udenrigsministeriet udsender en redegørelse for den russiske militærattachés medhjælpers ulovlige virksomhed og protesterer imod, at Sovjetregeringen uden reelt grundlag har udvist landbrugsattaché Ranek.

15. – Forhandlingerne om nye arbejdsoverenskomster begynder (om de nye forhandlingsregler se Ø. og P. 1957, s. 232).

Socialdemokratiet har i lighed med broderpartierne i de andre NATO-lande modtaget et brev fra Sovjetunionens kommunistiske parti, der opfordrer til fordømmelse af tyrkiske og amerikanske planer om militær invervention i Syrien. Socialdemokratiets partiråd udtaler, at brevet vil blive forelagt forretningsudvalget, men henviser iøvrigt til, at partiet uden forbehold har vendt sig mod enhver aggression, såvel Nordkoreas angreb som Suezaktionen og Sovjets indgriben i Ungarn.

16. – Under folketingets åbningsdebat beskæftiger ordførerne sig især med forsvarsordningen, markedsplanerne og overenskomstsituationen på arbejdsmarkedet.

17. – Under den fortsatte åbningsdebat konstaterer stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at der i folketinget synes at være bred tilslutning til ønskeligheden af, at Danmark deltager i et frihandelsområde, som medtager landbrugsprodukter på en for landet tilfredsstillende måde. Om overenskomstforhandlingerne udtaler han, at der ingen grund er til at underkende de ansvarlige organisationsledereres vilje til at tage samfundets interesse i økonomisk stabilitet og hensynet til beskæftigelsen i betragtning ved deres overvejelser.

18. – Den danske ambassadør i London gør den engelske regering opmærksom på, at enhver forøgelse af den engelske import af polsk bacon vil forstyrre baconmarkedet i England og skade det danske salg.

19. – Ved sin hjemkomst fra ministerkonferencen i OEEC udtaler minister for udenrigsøkonomi Krag, at landbrugsvarerne ikke længere er den store sten på frihandelsområdets vej, efter at englænderne synes villige til en ordning, der omfatter en udvidelse af handelen med landbrugsvarer og afskaffelse af told – dog med visse forbehold af hensyn til Commonwealth.

21. – Det nordiske økonomiske samarbejdsudvalgs beretning offentliggøres (om indholdet se Ø. og P. 1957 s. 188 og 199 ff.).

22. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om forlængelse af loven om indmalingspligt for dansk hvede og rug til udgangen af august 1958.

23. – Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om at ændre den kommunale valglov, således at skatterestance ikke medfører tab af valgret. Samtidig fremsætter socialminister Bomholt forslag om at ophæve forsorgslovens bestemmelser om tab af valgret og valgbarhed for personer, der har modtaget sygehjælp med fattighjælpsvirkning, eller som inden for et tidsrum af 1 1/2 år i 12 måneder har modtaget løbende underholdshjælp med fattighjælpsvirkning.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændring i lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer, hvorefter varevogne, der svarer halv omsætningsafgift, kan indrettes med faste sæder i varerummet, samt forslag om uændret forlængelse uden tidsbegrænsning af tillægsafgiften af visse motorkøretøjer (50 % af den ordinære vægtafgift).

Folketinget færdigbehandler forslagene om forlængelse af lovene om bortsalg af visse brugte motorkøretøjer og bemyndigelse til at opretholde en dansk styrke i udlandet. Det første vedtages enstemmigt, det andet med 125 stemmer, deriblandt de to retsforbundsministre Starcke og Søren Olesen, mod 5 (k), medens 6 rf. undlader at stemme. (Fiskeriminister Oluf Pedersen (rf.) er fraværende).

24. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om en omlægning af restaurations-

afgiften af stærke drikke. Herefter skal den nuværende afgift på 25 % af serveringsprisen for øl og bordvin erstattes af en fast afgift pr. flaske på henholdsvis 30 øre og 4 kr.; for hedvin, akvavit og likør foreslås afgiften nedsat til 20 %.

Handelsminister Philip fremsætter forslag til ny beværterlov. Forslaget adskiller sig fra de i 1955–56 og 1956–57 fremsatte, men ikke færdigbehandlede forslag bl. a. derved, at det letter adgangen til at oprette kæderestauranter.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændringer i retsplejeloven: 1) højesteretssagførerprøven afskaffes, og beskikkelsen af højesteretssagførere ophører fra 1/4 1958, hvorefter alle, der har været landsretssagførere i mindst 5 år, og kan få attest fra landsretterne for, at de er øvede i procedure, har møderet for højesteret i alle sager, 2) den mundtlige votering i højesteret sker fortsat i lukket retsmøde, men de enkelte dommeres voteringer offentliggøres under navn og anføres i dommen, 3) sagførere fra de andre nordiske lande får adgang til at give møde for danske domstole.

Folketinget behandler en forspørgsel af Helge Larsen (r. v.) om biskoppers tilsynspligt og præsters forkyndelsesfrihed. Forespørgslen er foranlediget af biskoppen over Lolland-Falsters stift Halfdan Høgsbros stilling til pastor Poul Kalmeyer i anledning af dennes bog »Religion og moral«.

29. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til lov om valutaforhold til afløsning af vareforsyningsloven. Forslaget giver bemyndigelse til regulering af ind- og udførsel alene ud fra valutariske hensyn eller til løsning af opgaver i forbindelse med aftaler eller samarbejde med udlandet. Forbrugsregulering, herunder rationering, fordeling af varebeholdninger eller regulering af vareproduktion kan kun foretages, når det skønnes påkrævet p. gr. af indtrådt eller truende international vareknaphed eller i forbindelse med aftaler eller samarbejde med udlandet.

31. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om kildeskat for sømænd i form af fradrag ved den månedlige lønudbetaling efter en skala, i hvilken den gennemsnitlige virkning af skattefradragsretten er indregnet. Skatteindbetalingerne afregnes gennem et særligt kontor, der fordeler provenuet mellem stat og kommune, således at sømændene betaler samme procent i kommuneskat uanset bopæl. Udenlandske søfolk på danske skibe, der nu er skattefri, og ugifte danske søfolk, der kun betaler kommuneskat, bliver efter forslaget statsskattepligtige.

Handelsminister Philip fremsætter forslag om skibes bemanding, om nautiske eksaminer og om eksaminer for skibsmaskinister, i det væsentlige enslydende med tilsvarende forslag fremsat i 1956–57. I det første af forslagene foreslås dog den såkaldte aspirantordning lovfæstet gennem en bestemmelse om, at styrmandslærlinge normalt ikke medregnes i det foreskrevne dæksmandskab.

Detailpristallet for oktober viser en nedgang på 2 points til 435 (1914 = 100) i forhold til juli.

November 1957.

1. – Arbejdsmarkedets hovedorganisationer konstaterer, at der ikke på nuværende tidspunkt er mulighed for at opnå enighed om en ordning eller rammeaftale, som man kan anbefale de tilsluttede organisationer under deres forhandlinger.

Formanden for Centralorganisationen af Metalarbejdere, folketingsmand Hans Ras-

mussen, udtaler, at nøglen til en overenskomst ligger i en arbejdstidsforkortelse, og at dette krav ikke bør ødelægges af sekundære ønsker, selv om disse for de enkelte organisationer kan være nok så vigtige.

5. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til ligningslov for 1958–59. Forslaget er mere omfattende end sædvanligt og må ses som et led i bestræbelserne for stykkevis gennemførelse af den skattereform, som det oprindelig var tanken at gennemføre samlet. Af vigtige ændringer kan nævnes en revision af forsørgerbegrebet, så at det afgørende kriterium bliver den faktiske forsørgerbyrde. Herved mister ca. 165.000 personer, som har været gift, og som har bevaret »egen husstand«, deres forsørgerstilling; for ca. 60.000 folkepensionister m. fl., der hidtil har været beskattet som forsørgere, søges virkningen heraf imidlertid imødegået ved en bestemmelse om, at ikke-forsørgere skal have samme »nedslag« som forsørgere. I et særligt afsnit foreslås visse engangsindtægter efter fradrag af 1000 kr. beskattet med 30 %, der ikke kan trækkes fra ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst. Ligningsforslagets gennemførelse vil give statskassen en merindtægt på 25–30 mill. kr., som det er hensigten at anvende til nedsættelse af statsindkomstskattens satser.

Samtidig fremsætter indenrigsminister Søren Olesen forslag om ændringer i lov om personlig skat til kommunen, hvorved bl. a. den såkaldte kildeartsbeskatning ophæves. Desuden foreslås grænserne for, hvor stor en del af en skatteyders løn det kan pålægges en arbejdsgiver at tilbageholde til dækning af skat, forhøjet.

Under en forespørgselsdebat stiller v. og k. f. en dagsorden, der opfordrer indenrigsministeren til at give hver af de i statens husholdningsråd repræsenterede organisationer adgang til at udpege mindst ét medlem til udvalget om en omorganisering af husholdningsrådet. Dagsordenen forkastes med 64 stemmer (s., r. v. og rf.) mod 60 (v., k. f. og k.)

7. – På foranledning af Poul Sørensen (k. f.) giver trafikminister Lindberg folketinget en redegørelse for anvendelsen af håndlæsning af jord som betingelse for at opnå tilskud af vejfonden.

En dansk regeringsdelegation har i London forhandlet med den britiske regering om situationen på baconmarkedet. I et officielt kommunique bebudes et nyt møde i en nær fremtid.

8. – De samvirkende danske Andels-Svineslagterier overrækker regeringen en resolution, vedtaget på delegeretmødet d. 8. oktober. I resolutionen kræves: 1) omgående tilslutning til det europæiske fællesmarked, 2) omgående standsning af udgiftsstigningen, 3) brødkornsordning for dansk brødkorn og standsning af foderstofimporten i fornødent omfang.

Efter et hovedbestyrelsesmøde i arbejdsgiverforeningen udsendes en meddelelse, hvori det om overenskomstsituationen hedder, at indrømmelser med hensyn til løn og arbejdstid i hvert fald må holdes inden for rammerne af en forventet produktionsstigning; men de krav, der er fremsat fra arbejderside, er langt mere vidtgående.

9. – Civilingeniør Einar P. Foss afløser fhv. minister Halfdan Hendriksen som formand for det konservative folkeparti.

Formanden for Dansk Arbejdsmands Forbund, Alfred Petersen, vender sig mod de borgerlige blade, der giver forbundet skylden for, at der ikke er opnået et resultat i forhandlingsudvalget (se 1/11), og derved søger at grave en kløft mellem de faglærte og arbejdsmændene. Hævder, at sammenbruddet skyldes arbejdsgivernes nej-politik.

10. – Ved Nordisk Råds økonomiske udvalgs møde i Hindås ved Göteborg 8.–10. nov. beskæftigede man sig især med samarbejdsudvalgets beretning (se 21/10). Der var enighed om, at der ikke kunne tages endelig stilling til de nordiske samarbejdsplaner, så længe spørgsmålet om et europæisk frihandelsområde, i hvilket en nor-

disk toldunion kan indgå, ikke er afklaret. Nordisk råds præsidium, der også deltog i forhandlingerne, besluttede derfor at foreslå de nationale delegationer at udskyde næste ordinære rådssamling til oktober 1958, idet det erklærede sig villigt til eventuelt at tage initiativet til en ekstraordinær samling før halvårsskiftet. Iøvrigt var man i det økonomiske udvalg enig om, at der, bl. a. af hensyn til forhandlingerne om et frihandelsområde, skal foretages en undersøgelse af de varegrupper (landbrugsvarer, fisk, tekstiler m. m.), der ikke er medtaget i samarbejdsudvalgets beretning.

Socialdemokratiets svar på brevet fra Sovjetunionens kommunistiske parti offentliggøres. Forretningsudvalget godkender partirådets udtalelse (se 15/10) og tilføjer, at brevet ikke har formået at overbevise det om rigtigheden af, at en militær aktion skulle være forberedt mod Syrien af visse lande inden for NATO, der kun forfølger rent defensive formål.

12. – Ved 1. behandling af forslag til ligningslov går ordførerne for v. og k. f. mod bestemmelsen om 30 % skat af visse engangsindtægter, som de betragter som et forsøg på at nærme sig kapitalvindingsskatten og afskaffe skattefradragsretten. De ønsker ligningsloven gennemført inden jul med de ændringer, man hurtigt kan blive enig om, og længere tid til behandling af de mere vidtrækkende af de foreslåede ændringer.

I folketinget er ordførerne for v., k. f,. r. v. og rf. stærkt kritiske over for den i trafikminister Lindbergs redegørelse (7/11) omtalte form for beskæftigelsespolitik. Ministeren erklærer sig rede til at diskutere formerne for tildeling af vejfondstilskud.

Ombudsmanden påtaler statsbanernes fremgangsmåde ved overtagelse af bilruter (betaling for good-will).

13. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag til beslutning om ratifikation af de af den internationale arbejdskonference vedtagne konventioner om afskaffelse af tvangsarbejde og om ugentlig hvile i handels- og kontorvirksomheder.

14. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen fremsætter forslag til lov om Nordisk Råd. I forslaget er indføjet de vedtægtsændringer, som vedtoges på rådets sidste møde i Helsingfors. Endvidere fremsætter socialminister Bomholt forslag om oprettelse af et socialforskningsinstitut.

Århus byråd vedtager mod de konservatives stemmer at appellere Vestre Landsrets dom, der fastslår, at kommunen har været uberettiget til at afskedige fru Agnete Hansen (se Ø. og P., 1956, s. 84).

16. – En dansk-tunesisk handelsaftale, der skal have gyldighed i 18 måneder fra 1. december, indeholder eksportkontingenter til Danmark på 6 mill. kr. ekskl. mejeriprodukter m. m.

20. – Den danske regering har i en note til Sovjetunionen protesteret mod udvisningen af landbrugsattaché Ranek.

Arbejdsmarkedets organisationer udveksler (som aftalt i de nye forhandlingsregler) forslag til ændringer i overenskomsterne.

21. – Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om ændringer i lov om folkeskolen og forslag til lov om gymnasier. Forslagene svarer i det væsentlige til de i forrige samling fremsatte med de ændringer, der i det nedsatte udvalg fik principiel tilslutning fra s., v. og r. v. For folkeskolens vedkommende foreslås to ordninger: landsbyskoleordningen med samlet undervisning i hele den skolepligtige alder og byskoleordningen med »mild deling« i 6. og 7. klasse. Hvor børnetallet overstiger, hvad der svarer til en klasse for hver årgang, har de kommunale myndigheder frit valg mellem de to ordninger. I begge tilfælde skal der derefter være adgang til undervisning i et 8. skoleår eller – for de egnede – til en 3-årig realskole, der afsluttes med realeksamen. Til gymnasiet, der skal være 3-årigt, sker overgangen fra 2. klasse i gymnasiets egen eller folkeskolens realskole.

Kirkeminister Bodil Koch foreslår i en ændring til lovene om folkekirkens lønningsvæsen udvidet adgang til at beskikke hjælpepræster til løsning af specielle opgaver inden for et stift.

Alfred Jensen genfremsætter på kommunisternes vegne forslag til belsutning om ratifikation af konventionen af 1935 om nedsættelse af arbejdstiden til 40 timer ugentlig.

Landsretten dømmer statsradiofonien til at anerkende, at den ikke havde føje til at afskære De uafhængige fra deltagelse i rundbordssamtalen i radioen umiddelbart før folketingsvalget.

26. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag til beslutning om ratifikation af handels- og skibsfartstraktater med Costa Rica og Peru.

Folketinget nægter med 141 stemmer mod 6 (k.) at fremme en forespørgsel af Aksel Larsen om forsvars- og udenrigspolitiske spørgsmål.

Alfred Jensen fremsætter på kommunisternes vegne forslag om ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven (afskaffelse af karenstid og bemyndigelse for socialministeren til inden for et beløb af 10 mill. kr. at yde ekstra tilskud til vanskeligt stillede arbejdsløshedskasser).

Finansministeriet indstiller salget af skatkammerbeviser.

27. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til finanslov for 1958–59 (se s. 317). Han slutter sin tale med en oversigt over den aktuelle økonomiske situation og understreger, at der under forhandlingerne om nye arbejdsoverenskomster bør tilstræbes balance mellem socialt beretigede ønsker og landets økonomiske bærekraft, således at landet ikke på ny bringes i en situation, hvor finansielle indgreb, der kan have en uheldig virkning på produktion og beskæftigelse, atter bliver påkrævet.

Finansministeren fremsætter endvidere forslag om nedsættelse af forlystelsesafgiften, bl. a. for biografer og for væddeløbsbaner med totalisatorspil, og forslag om, at der af vejfonden skal ydes en årlig refusion af vægtafgiften på 36 kr. pr. passagerplads til rutebiler, der udelukkende benyttes til omnibuskørsel i fast rute.

Minister for Grønland Lindberg fremsætter forslag om forhøjelse af indførselsafgiften for sukker og cigaretter til delvis dækning af den grønlandske landskasses underskud.

Thisted Knudsen (v.) fremsætter på venstres og konservatives vegne forslag om ændring i lov om kommunale ejendomsskatter og forslag til beslutning om ændring af reglerne for refusion af de kommunale udgifter til vejvæsen og sygehuse. Der foreslås lagt loft over den sognekommunale skatteudskrivning på fast ejendom, idet grundskyldspromillen højst må udgøre 3 gange det tal, der angiver den gnstl. størrelse af skatteprocenten i kommunen for de nærmest foregående 3 år. Endvidere foreslås statens tilskud til amterne forhøjet til 2 mill. kr. for hver promille, forrentningsprocenten i landbruget falder under 5, mod nu 465.000 kr. og 4.3 %, maksimalt 60 mill. kr. mod nu 15 mill. kr.

28. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til lov om regler for fordelingen af beløb, der i henhold til aftale med andre lande betales som erstatning for privat dansk ejendom, der i vedkommende land er blevet ramt af nationalisering eller lignende indgreb.

29. – Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om ophævelse af den fælleskommunale udligningsfond. Fondens indtægter og udgifter overtages af statskassen, medens dens formue hensættes som en særlig kapital under statsregnskabet, hvoraf der årligt kan ydes indtil 2 mill. kr. i tilskud til særlig vanskeligt stillede kommuner (hidtil 1 mill. kr. af udligningsfonden). Indenrigsministeren fremsætter endvidere forslag om Skjern kommunes oprettelse til købstad fra 1/4 1958 at regne.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om ændring i den kommunale valglov med 84 stemmer mod 42 (v. og

k. f.). Forslaget om ændringer i forsorgsloven (se 23/10) vedtages enstemmigt.

Formanden for De samvirkende Fagforbund, Ejler Jensen, udtaler, at det er hans indtryk, at arbejdsgiverne i ly af de økonomiske advarsler vil søge at slippe billigere, end rimeligt er. Inden for De samvirkende står man sammen om kravet om arbejdstidsforkortelse og højnelse af de lavere lønninger, og gennemførelsen af disse krav kan bæres af den danske økonomi.

December 1957.

1. – I Peking underskrives en handels- og betalingsoverenskomst mellem Danmark og Den kinesiske Folkerepublik.

3. – Forslagene om ændring i lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer og om forlængelse af tillægsafgiften af visse motorkøretøjer (se 23/10) vedtages ved 3. behandling, det første med 125 stemmer mod 6 (k.), det sidste med 79 stemmer mod 64 (v., k. f. og k.).

Landbo- og husmandsforeningerne fremsætter over for regeringen krav om 1) et lovgivningsmæssigt grundlag for en centralisering af landbrugseksporten i form af en bemyndigelseslov til landbrugsministeren, 2) løsrivelse af hjemmemarkedspriserne på landbrugsvarer fra eksportpriserne, således at hjemmemarkedspriserne fastsættes i overensstemmelse med de alm. gældende regler, herunder monopolloven, 3) en brødkornsordning for høsten 1958, 4) en regulering af ejendomsbeskatningen i amts- og sognekommuner.

4. – Folketinget påbegynder 1. behandling af finanslovforslaget. Thorkil Kristensen (v.) gør sig til talsmand for, at staten af sine overskud afdrager på gælden til nationalbanken, så denne i højere grad kan blive bankernes bank. Han gør opmærksom på, at der igen vil blive brug for at sælge statsobligationer, nemlig når indbetalingerne på stabiliseringslånet ophører og statskassen samtidig skal tilbagebetale den bundne opsparing af 1951. Thestrup erklærer, at de konservative ikke tror på statens evne til at lede investeringerne, og Lannung (r. v.) erklærer, at hans parti foretrækker privatopsparing for statsopsparing.

5. – Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om tilskud til offentlige veje, hvorefter navnlig amts- og sognekommuner får godtgjort en større del af deres udgifter. Samtidig foreslås tilskuddet til beskæftigelsesarbejder nedsat fra 85 til normalt 80 % af den godkendte overslagssum.

Under finanslovsdebatten konstaterer finansminister Kampmann, at der er udbredt tilslutning til at prøve et andet finansieringssystem for boligbyggeriet; men han udtaler tvivl om, at det nuværende banksystem interesserer sig tilstrækkeligt for at finansiere nye foretagender. Hvad angår landbrugets krav (se 3/12) er han betænkelig ved at vende tilbage til den tidligere ordning med eksportudvalg og ser med skepsis på muligheden for at hjælpe landbruget ved højere hjemmemarkedspriser. Regeringen vil derimod muliggøre skattenedsættelser for landbruget ved højere tilskud til kommunernes vej- og sygehusudgifter og eventuelt ved tilskud til amtskommunerne i forhold til landbrugets forrentningsprocent.

6. – Arbejds- og boligminister Bundvad fremsætter forslag om ændringer i lov om mægling i arbejdsstridigheder. Forslaget, der i alt væsentligt bygger på arbejdsretskommissionens netop afgivne betænkning, bringer loven i overensstemmelse med de nye forhandlingsregler, der er aftalt mellem de to hovedorganisationer (se Ø. og P. 1957 s. 232). Herudover foreslås i overensstemmelse med kommissionens flertal, at forligsmandens beføjelse til at udsætte varslede arbejdsstandsninger indtil 7 dage udvides til 14 dage, og at den samlede forligsinstitution på særlig samfundsvigtige områ-

der kan udsætte varslede arbejdsstandsninger i yderligere 14 dage. I begge tilfælde foreslås desuden en særlig ventetid på 2 dage.

10. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændringer i forsorgsloven vedr. børneforsorgens administration. Forslaget indfører bl. a. en særlig domstol, hvortil børneværnsudvalgenes afgørelser om børns og unge menneskers anbringelse uden for hjemmet kan indankes.

Justitsminister Hans Hækkerup foreslår, at lovgivningen om domstolsprøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse gøres permanent.

Ved 2. behandling af forslag til ligningslov for 1958–59 er der opnået enighed om, at en række bestemmelser – bl. a. afsnittet om en særlig indkomstskat af visse engangsindtægter – tages ud af forslaget og fremsættes som særlige lovforslag til videre behandling efter jul. Af ændringsforslag, der vedtages, kan nævnes et om skattefrihed for renteindtægter på indtil 200 kr., når den skattepligtige indkomst ikke overstiger 20.000 kr. Et forslag fra v. og k. f. om at sætte beløbet til 500 kr. forkastes. En kommunistisk dagsorden, der udtaler, at der ved skattens beregning bør gives et nedslag på 1000 kr. i indkomsten for skattepligtige indkomster på 15.000 kr. og derunder, forkastes med 151 stemmer mod 5.

Ved 2. behandling af forslag til lov om valutaforhold begrænses lovens løbetid til 1 år mod 2 år efter det oprindelige forslag, og det bestemmes, at overførsel fra fri til bunden liste ikke blot skal ske »efter forhandling med«, men »med tilslutning af« et folketingsudvalg.

11. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændring i lov om vurdering af landets faste ejendomme. Herefter skal hele grundværdistigningen inddrages under beskatningen mod hidtil 3/4. 1950-lovens grundbeløb bevares som udgangspunkt for beregningen af stigningen, men stigningen til og med årsomvurderingen pr. 1. sept. 1958 skal beskattes efter de nugældende regler. Af de to grundbeløbstillæg, der virker som fradrag i den afgiftspligtige stigning, afskaffes fejlvurderingstillægget, medens konjunkturtillægget bibeholdes med visse ændringer, og ud over det alm. konjunkturtillæg gives der hver ejendom et tillæg på 10 % af den del af grundbeløbet, der højst udgør 1 kr. pr. m².

Finansministeren fremsætter desuden forslag om nedsættelse af toldafgifter til et samlet beløb af ca. 5 mill. kr.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag til lov om Nordisk Råd.

Under finanslovsdebatten meddeler undervisningsminister Jørgen Jørgensen, at de planlagte udvidelser af Danmarks tekniske Højskole og nedrivningen af det gamle (fredede) garnisonssygehus i Rigensgade er stillet i bero, og at der vil blive foretaget en undersøgelse af muligheden for en udflytning af dele af læreanstaltens undervisning til områder uden for København.

12. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om forlængelse af lov om præmiering af opsparing for et år.

Forslag til lov om valutaforhold vedtages ved 3. behandling enstemmigt med 140 stemmer; 6 k. undlader at stemme. Endvidere færdigbehandles forslaget om indmalingspligt for dansk hvede og rug, der vedtages med 140 stemmer mod 6 (k.).

13. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om beskatning af renteforsikringer m. v. og forslag til lov om særlig indkomstskat m. v. Forslagene indeholder de bestemmelser, der er taget ud af ligningslovforslaget til særskilt behandling.

Folketinget færdigbehandler en række lovforslag, der alle vedtages enstemmigt: forslag om nedsættelse af forlystelsesafgiften, forslag til ligningslov, forslag om Skjerns ophøjelse til købstad, forslag til lov for Grønland om indførselsafgifter samt forslag om ændring af lov vedr. personlig skat til kommunen. Ved afstemningen om de to sidste undlader dog k., henholdsvis v. og k. f. at stemme.

Repræsentanter for arbejdere og arbejdsgivere i jernindustrien slutter 3-årig overenskomst. Den ugentlige arbejdstid nedsættes med 1 time pr. år med fuld lønkompensation for timelønnede og for dyrtidstillægget til akkordlønnede, forhøjelse af månedslønnen med godt 5 kr. om ugen og forhøjelse af skifteholdstillægget med 10 øre pr. time.

14. – I et brev fra ministerpræsident Bulganin til stats- og udenrigsminister H. C. Hansen hedder det bl. a., at hvis den danske regering indtager et standpunkt, der udelukker muligheden af, at der på Danmarks territorium placeres såvel atom- som raketvåben, vil det kunne være et alvorligt bidrag til fredens bevarelse, især i Østersøområdet. Der henvises til, at oprettelsen af en fælles NATO-flådekommando i Østersøen komplicerer situationen og nødvendigvis må berøre andre Østersøstaters sikkerhedsinteresser. Derfor vil Danmarks standpunkt i denne sag øve stor indflydelse på, om situationen i dette område udvikler sig i retning af yderligere skærpelse eller ej. Efter Bulganins mening vil et møde mellem repræsentanter for kapitalistiske og socialistiske lande på højt plan kunne være af betydning, og han noterer med tilfredshed, at H. C. Hansen for nylig (journalistforbundets stiftelsesfest 8/12) har udtalt sig for, at verdens ledende statsmænd skulle overveje deres ansvar og mødes ved forhandlingsbordet for at nå frem til en overenskomst om nedrustning, afspænding og gensidig forståelse mellem landene.

16. – På NATO-rådsmødet i Paris udtaler stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at fortsatte rustninger ikke fører til løsning af de spørgsmål, der deler øst og vest. Han understreger betydningen af, at arbejdet for international afspænding fortsættes, at forhandlingerne om nedrustning genoptages, og at man baner vej for en drøftelse af de problemer, der indebærer risiko for konflikt. Den danske regerings standpunkt til spørgsmålet om under de nuværende forudsætninger at modtage atomammunition i Danmark dækker også spørgsmålet om oprettelse af stationer for mellemdistanceraketter på dansk territorium.

17. – Byretten afsiger frifindelsesdom i det offentliges bagvaskelsessag mod chefredaktør Leif B. Hendil, Ekstrabladet, for artikler om politichef E. Brix's forhold som leder af politiets efterretningstjeneste.

18. – Dansk Arbejdsgiverforenings og De samvirkende Fagforbunds forhandlingsudvalg udtager de generelle krav, der ifølge forhandlingsreglerne skal behandles indtil den 20. januar.

Repræsentanter for landbo- og husmandsforeningerne forhandler med landbrugsminister Skytte om de to organisationers henvendelse til regeringen (se 3/12).

19. – Landbrugets forrentningsprocent er for 1956–57 af Landøkonomisk Driftsbureau opgjort til 4.2 % (af den investerede kapital) mod 5.1 % i det foregående år og 6.7 % i gnst. for de foregående 5 år.

20. – Hovedorganisationerne anmoder forligsmanden om at overtage ledelsen af overenskomstforhandlingerne i fællesudvalget.

Dansk Arbejdsgiverforenings forretningsudvalg godkender forliget i jernindustrien.

21. – Khrushchev roser den danske og norske regering, fordi de har nægtet at modtage amerikanske mellemdistanceraketter.

Forsvarsminister Poul Hansen forelægger på et møde i forsvarsudvalget udkast til et direktiv til de militære myndigheder om udarbejdelse af en forsvarsordning til 850 mill. kr. og om en ajourføring af en af de for et år siden udarbejdede skitser, der dengang var beregnet til at koste 900 mill. kr. årligt.

Der opnås enighed om en ny overenskomst i beklædningsindustrien. Fra 1/3

1959 nedsættes den ugentlige arbejdstid til 45 timer med fuld kompensation for time- og ugeløn. Aftalen gælder ligesom i jernindustrien for 3 år.

30. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen har udnævnt en kommission til at foretage en gennemgang af udenrigstjenesten og eventuelt stille forslag om ændringer i de om udenrigstjenesten gældende lovbestemmelser. H. C. Hansen er selv formand for kommissionen.

BENYT INSTITUTETS TIDSSKRIFTINDEKS!

Siden 1927 har Institutet for Historie og Samfundsøkonomi foretaget en registrering af tidsskriftartikler om økonomiske og politiske emner. Institutets medarbejdere har til stadighed gennemgået mellem 60 og 80 danske og udenlandske fagtidsskrifter. Alle artikler af almen interesse er blevet registreret og opført på kartotekskort. Hvert kartotekskort bringer oplysning om artiklens emnekreds, forfatter og titel; tidsskriftets navn, nummer og side; artiklens længde og et kort referat (ca. 3 linier) af dens indhold.

Registerkortene indgår i et kartotek, opdelt i 164 emneområder indenfor et overskueligt decimalsystem. I kartoteket findes endvidere tidsskriftkort, som angiver hvert registreret tidsskrifts redaktion, udgiver, format, udsendelsestidspunkter og pris samt biblioteker, hvor tidsskriftet findes.

Abonnement på dette indeks kan tegnes hos Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, K. Prisen er 100 kr. årlig.

Indekset står til disposition for interesserede bl. a. på følgende biblioteker m. m.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.
Boligministeriet.
Dansk Esso.
Dansk Arbejdsgiverforening.
Folketingets Bibliotek.
Forsvarsstaben.
Frederiksberg Kommunebiblioteker.
Fællesbanken.
Gentofte Central Bibliotek.
Handelshøjskolen.
Institutet for Historie og Samfundsøkonomi.
Kjøbenhavns Handelsbank.
Det kgl. Bibliotek.
Det kgl. Garnisonsbibliotek.
Københavns Kommune Biblioteker.
Københavns Statistiske Kontor.
Monopoltilsynet.
Den sociale Skole.
Socialministeriets Bibliotek.
Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn.
Statistisk Departement.
Det Udenrigspolitiske Selskab.
Universitetsbiblioteket.
Århus kommunes biblioteker.
Århus socialkontor.
Biblioteket, Silkeborg.
Centralbiblioteket for Hjørring Amt, Hjørring.
Centralbiblioteket for Viborg Amt, Viborg.
Holbæk Amts Folkebogsamling.
Journalistkursus ved Århus Universitet.
Nordsjællands Centralbibliotek, Helsingør.
Statsbiblioteket i Århus.
Tietgenskolen, Odense.
– – –
Chr. Michelsens Institutt for Videnskap og Åndsfrihet, Bergen.
Det kgl. Utenriksdepartement, Oslo.
Norges Handelshöyskole, Bergen.
Universitetsbiblioteket, Oslo.
Norges Tekniske Højskole, Trondhjem.